БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS - BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
70 години
ЗНАЕЊЕ, ВИЗИЈА, ПОСВЕТЕНОСТ И РАЗВОЈ
МОНОГРАФИЈА
1955-2025

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
70 vjet
VIZION, NJOHURI, PËRKUSHTIM DHE ZHVILLIM
MONOGRAFIA
1955 - 2025

Скопје, 2025
Shkup, 2025

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО 70 години
ЗНАЕЊЕ, ВИЗИЈА, ПОСВЕТЕНОСТ И РАЗВОЈ
МОНОГРАФИЈА 1955 - 2025

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT 70 vjet
VIZION, NJOHURI, PËRKUSHTIM DHE ZHVILLIM
MONOGRAFIA 1955 - 2025

Издавач: Биро за развој на образованието - Скопје
Botues: Byroja e Zhvillimit të Arsimit - Shkup

Уредник: м-р Милка Тримчевска / Redaksioni: Mr. Millka Trimçevska

Автори:/ Autorë:
м-р Валентина Гоцевска/ Mr. Valentina Gocevska
д-р Лидија Кондинска/ Dr. Lidija Kondinska
Весна Торбовска-Василевска/ Vesna Torbovska-Vasilevska
Ирена Борисовска/ Irena Borisovska
м-р Афродита Давко/ Mr. Afrodita Davko
Весна Попова/ Vesna Popova
м-р Владо Стојанов/ Mr. Vllado Stojanov
Борјана Јанакиева - Заева/ Borjana Janakieva-Zaeva
Јасминка Несторовска - Иваноска/ Jasminka Nestorovska-Ivanoska
д-р Бети Денков/ Dr. Beti Denkov
м-р Јанко Билбиловски/ Mr. Janko Bilbilovski
Миведете Махмути/ Mivedete Mahmuti
Татјана Тасевска/ Tatjana Tasevska
Соња Радевска/ Sonja Radevska
м-р Јулија Глигорова - Трајаноска / Mr. Julija Gligorova-Trajanoska
м-р Гордана Здравевска - Томеска / Mr. Gordana Zdravevska-Tomeska
Мерзије Гаши - Сулејмани / Merzije Gashi-Sulejmani
д-р Габриела Дурчевска - Георгиева/ Dr. Gabriella Durçevska - Georgieva
д-р Жанета Чонтева/ Dr. Zhaneta Conteva
Фросина Божиновска/ Frosina Bozhinovska
Емилија Пановска/ Emilija Panovska

Соработници:/ Bashkëpunëtorë:
д-р Марина Димитриева-Ѓорѓиевска/ Dr. Marina Dimitrievska-Gjorgjevska
Оливера Тодороска / Olivera Todoroska

Преведено од м акедонски јазик: Миведете Махмути, Љумние Ајдари
Përkthyes nga gjuha maqedonase:Mivedete Mahmuti,Ljumnie Ajdari
Дизајн и техничко уредување: Студентски Сервис, Скопје
Dizajni dhe rregullimi teknik: Studentski Servis,Shkupi
Година на издавање: 2025 година / Viti i botimit: 2025
Место на издавање: Скопје / Vendi i botimit: Shkup
Електронско издание / Botimi elektronik

Содржина

1. Предговор **5**
2. Историски развој (1955-2025).. **13**
2.1 Основање и мисија 13
2.2 Промени низ годините.. 15
2.3 Развој на надлежностите на Заводот за унапредување и проучување на .... школството, денес Биро за развој на образованието (1955-2025) 19
2.4 Развој на стручниот кадар на Заводот за унапредување и проучување на школството, денес Биро за развој на образованието (1955-2025) 20
2.5 Институционални симболи, простор, органограм на Бирото за развој на образованието.. 21
3. Основни надлежности и функции **27**
3.1. Изработка на наставни планови и наставни програми 27
Развој на предучилишното воспитание и образование 27
Развој на основното образование 30
Развој на средното образование 32
Развој на инклузивното образование 34
Улогата на бирото за развој на образованието во поддршката на децата на иселениците.. 36
Вклучување на децата повратници од странство, децата со надмината возраст и децата странски државјани во образовниот систем 36
Ученички домови.. 37
Грижа за образованието на возрасните 39
Улогата на бирото за развој на образованието во развивање и вреднување на учебници и материјали за учење.. 39
3.2 Истражувачката дејност на Бирото за развој на образованието........................ 41
3.3 Професионален развој на воспитно-образовниот кадар 43
3.4 Обуки, семинари и работилници 47
3.5 Стручно-советодавна поддршка 47
3.6 Следење и вреднување на постигнувањата на учениците и наставниците 49
3.7 Издавачката дејноста на Бирото за развој на образованието 50

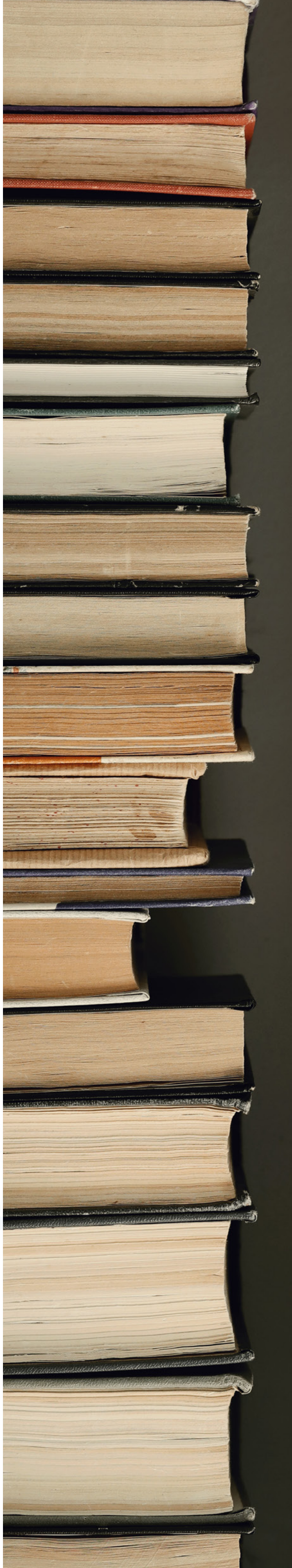

4. Бирото за развој на образованието како центар на стручност................................ 53
4.1 Стручен кадар: советници, соработници 54
4.2 Воспоставување професионални стандарди 56
5. Соработка на национално и меѓународно ниво 59
5.1 Соработка на национално ниво 59
5.2 Меѓународна соработка 60
6. Постигнувања и влијанија.. 65
6.1 Главни резултати во развојот на образованието 65
6.2 Иновативни практики.. 66
6.3 Влијание врз образовните политики и квалитетот на наставата 66
7. Поглед кон иднината 69
7.1 Визија и приоритети за следната деценија 70
7.2 Рефлексии за улогата на Бирото за развој на образованието во новиот образовен контекст... 71
8. Прилози 73
8.1 Хронологија на значајни датуми и настани 73
8.2 Библиографија на клучни документи и публикации 74
8.3 Користена литература 76

1. Предговор

По повод одбележувањето на седум децении од основањето, Бирото за развој на образованието со посебна гордост ја издава оваа монографија, како сведоштво за континуираното дејствување, развој и придонес во унапредувањето на воспитно-образовниот систем во Република Северна Македонија.

Основано во 1955 година, Бирото низ своето повеќедецениско постоење се разви во централна стручна, советодавна и развојна институција во областа на образованието. Неговата улога во креирањето на образовните политики, изработката и ревизијата на наставните програми, унапредувањето на наставната практика и поддршката на професионалниот развој на наставниците е од суштинско значење за напредокот на националниот образовен систем.

Монографијата има за цел да го прикаже историскиот континуитет, институционалниот развој и постигнатите резултати на Бирото за развој на образованието во текот на изминатите седумдесет години. Таа претставува преглед на клучните активности, проекти и иницијативи кои ја обликувале мисијата и визијата на институцијата, но и признание за трудот, професионалноста и посветеноста на многубројните генерации стручни соработници, советници и раководители кои го оставиле својот траен белег во нејзината работа.

Од основните задачи во првите години на своето постоење, до современите предизвици поврзани со дигитализацијата, инклузивноста и квалитетот на наставата, Бирото останува посветено на својата примарна мисија – обезбедување на стручна, научна и педагошка поддршка за развој на квалитетно, современо и достапно образование за сите.

Со ова издание, Бирото за развој на образованието не само што се навраќа на својата богата историја, туку и ја афирмира својата определба за континуиран развој и усогласување со современите европски и светски образовни текови. Монографијата е симбол на благодарност кон сите кои придонеле во градењето на институцијата и поттик за идните генерации да продолжат со истата посветеност и професионализам.

Биро за развој на образованието
Скопје, 2025 година

70 ГОДИНИ ПОСВЕТЕНОСТ, ОДГОВОРНОСТ И ВИЗИЈА ЗА КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ

Почитувани,

Со особена чест, одговорност и гордост го одбележуваме големиот јубилеј - 70 години од основањето на Бирото за развој на образованието. Седум децении континуирана работа, развој и посветеност претставуваат значаен белег не само за нашата институција, туку и за целиот образовен систем во државата. Овој значаен јубилеј не е само потсетник на минатото, туку и инспирација за иднината.

Од основањето во 1955 година, кога се поставуваа темелите на националниот образовен систем, па сѐ до денес, Бирото израсна во стожер на стручноста, иновацијата и реформските процеси во воспитно-образовната дејност. Во текот на своето постоење, Бирото претрпе повеќе организациски и концептуални трансформации, секогаш прилагодувајќи се на општествените промени и современите барања. Се развиваше во чекор со реформите, воспоставувајќи тесна соработка со градинките, училиштата, универзитетите, националните и меѓународните организации и образовните експерти. Историјата на Бирото е историја на постојан стремеж кон подобро образование - образование кое ги следи светските трендови, но и ги негува националните вредности, културата и јазикот.

Овој јубилеј е можност да се навратиме на сето она што е постигнато - со благодарност кон генерациите што ја градеа и ја унапредуваа институцијата, но и со јасна визија за иднината.

Денес, кога светот се менува со голема брзина, образованието станува клучен фактор за општествениот напредок. Бирото е двигател за модернизација и квалитет во образованието, продолжува да биде партнер и поддршка на сите чинители во образовниот процес, со јасна визија – да создава услови за учење што го поттикнува развојот на секое дете, на секој наставник и на целата заедница.

Бирото за развој на образованието останува посветено на создавање квалитетно, правично и достапно образование за сите ученици, потпирајќи се на вредностите на знаењето, одговорноста и професионалноста. Во духот на традицијата, но со поглед насочен кон иднината, ќе продолжиме да ја градиме нашата улога како движечка сила на образовните реформи, верувајќи дека секоја промена започнува со знаење, соработка и посветеност.

На овој јубилеј, упатувам искрена благодарност до сите кои во изминатите седум децении со својата работа, знаење и посветеност придонесоа Бирото за развој на образованието да стане препознатлив симбол на квалитет, стручно лидерство и континуиран развој во образованието.

Нека оваа Монографија за 70 години биде потсетник на сѐ што сме постигнале, но и поттик за нови визии и успеси. Со заедничка посветеност, верба во знаењето и љубов кон учениците, ќе продолжиме да го градиме образованието какво што го заслужува секое дете - квалитетно, правично и инспиративно.

Со длабока почит и благодарност,

м-р Милка Тримчевска
Директор на Бирото за развој на образованието
Скопје, 2025 година

РАЗВОЈОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО Е ОСНОВА НА ОПШТЕСТВЕНИОТ НАПРЕДОК И ЗАЕДНИЧКА ОДГОВОРНОСТ

По повод 70-годишнината на Бирото за развој на образованието, чувствувам гордост за неговиот пат како темел на квалитетот и професионализмот во образованието. Развојот на образованието е основа на општествениот напредок и заедничка одговорност.

Денес, повеќе од кога и да е, наша задача е да ја зачуваме оваа традиција и да ја прилагодиме на времето - за современо образование кое му служи на знаењето, развојот и човекот.

Со почит,
Шенаси Точи
в.д.Заменик директор на Бирото за развој на образованието
Скопје, 2025 година

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО – СЕДУМ ДЕЦЕНИИ ПОСВЕТЕНОСТ КОН ГРАДЕЊЕ ПОДОБРА ИДНИНА!

Седумдесет години постоење се повеќе од јубилеј - тоа е сведоштво за истрајност и посветеност на една институција чија мисија е од големо значење за националниот развој. Бирото за развој на образованието од своето основање ја втемелува стручноста на кадарот во градењето на воспитно-образовен систем кој одговара на сложените општествени, политички и економски промени во државата.

Патот не бил секогаш лесен – од периоди на предизвици до периоди на исклучителни успеси и достигнувања, што служат како важни лекции за понатамошен раст и подобрување.

Токму преку оваа монографија сакаме да се потсетиме на долгата историја на Бирото, на неговите бројни искушенија и достигнувања, како и на луѓето кои со својата визија, труд и љубов кон образованието придонеле да се изгради систем кој постојано се развива.

Она што денес го издвојува Бирото е неговата конзистентност и синхронизирано делување со Министерството за образование и наука, што овозможува стабилна и резултатна динамика на работа насочена кон најважната цел -подобрување на знаењата и вештините на младите генерации. Со идентичен поглед кон иднината, обезбедуваме сигурност дека секое дете во Македонија ќе има можност за образование што создава знаење, вредности и потенцијал за успех.

Благодарност до сите кои биле дел од организациската структура на Бирото за развој на образованието. Порака до сегашните и идни вработени - да продолжиме да градиме квалитетно образование кое создава иднина, отвора можности и ја движи државата напред.

Честитки за јубилејот!
проф. д-р Весна Јаневска
Министерка за образование и наука
Скопје, 2025 година

2. Историски развој

2. Историски развој (1955-2025)

2.1 Основање и мисија

Со создавањето на современата македонска држава и историските одлуки на Првото заседание на АСНОМ, образованието беше препознаено како еден од темелите на националниот идентитет, културниот развој и општествениот напредок. Во првите години на државноста, се поставија основите на државниот систем што требаше да обезбеди писменост, знаење и стручност, како предуслов за изградба на новата држава. Во таа насока започна и создавањето на институциите задолжени за развој на воспитно-образовниот систем.

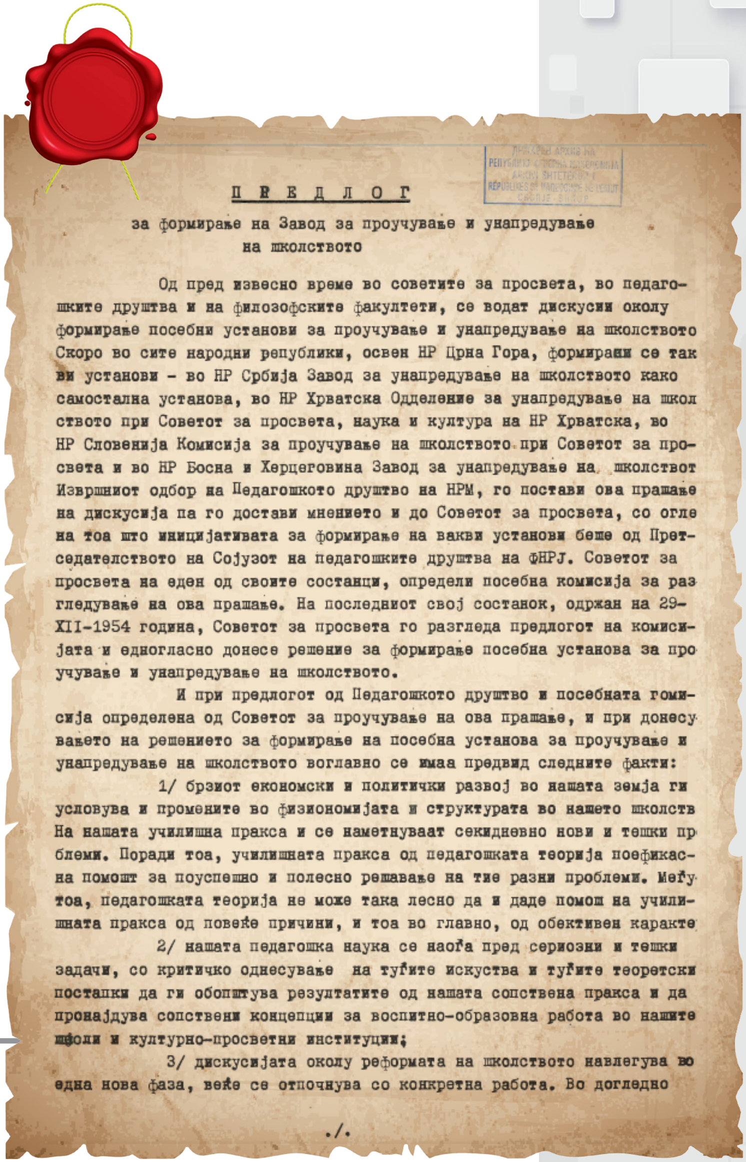

ДРЖАВЕН АРХИВ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ARKIVI SHTETËROR I
RÉPUBLIQUE DE MACÉDOINE DU NORD
СКОПЈЕ - SHKUP

П Р Е Д Л О Г

за формирање на Завод за проучување и унапредување
на школството

Од пред извесно време во советите за просвета, во педаго-
шките друштва и на филозофските факултети, се водат дискусии околу
формирање посебни установи за проучување и унапредување на школството
Скоро во сите народни републики, освен НР Црна Гора, формирани се так
ви установи - во НР Србија Завод за унапредување на школството како
самостална установа, во НР Хрватска Одделение за унапредување на школ
ството при Советот за просвета, наука и култура на НР Хрватска, во
НР Словенија Комисија за проучување на школството при Советот за про-
света и во НР Босна и Херцеговина Завод за унапредување на школствот
Извршниот одбор на Педагошкото друштво на НРМ, го постави ова прашање
на дискусија па го достави мнението и до Советот за просвета, со огле
на тоа што иницијативата за формирање на вакви установи беше од Прет-
седателството на Сојузот на педагошките друштва на ФНРЈ. Советот за
просвета на еден од своите состанци, определи посебна комисија за раз
гледување на ова прашање. На последниот свој состанок, одржан на 29-
XII-1954 година, Советот за просвета го разгледа предлогот на комиси-
јата и едногласно донесе решение за формирање посебна установа за про
учување и унапредување на школството.

И при предлогот од Педагошкото друштво и посебната гоми-
сија определена од Советот за проучување на ова прашање, и при донесу
вањето на решението за формирање на посебна установа за проучување и
унапредување на школството воглавно се имаа предвид следните факти:

1/ брзиот економски и политички развој во нашата земја ги
условува и промените во физиономијата и структурата во нашето школств
На нашата училишна пракса и се наметнуваат секидневно нови и тешки пр
блеми. Поради тоа, училишната пракса од педагошката теорија поефикас-
на помош за поуспешно и полесно решавање на тие разни проблеми. Меѓу
тоа, педагошката теорија не може така лесно да и даде помош на учили-
шната пракса од повеќе причини, и тоа во главно, од обективен каракте

2/ нашата педагошка наука се наоѓа пред сериозни и тешки
задачи, со критичко однесување на туѓите искуства и туѓите теоретски
постапки да ги обопштува резултатите од нашата сопствена пракса и да
пронаоѓува сопствени концепции за воспитно-образовна работа во нашите
шfoли и културно-просветни институции;

3/ дискусијата околу реформата на школството навлегува во
една нова фаза, веќе се отпочнува со конкретна работа. Во догледно

./.

Сл. 1 Предлог за формирање на Завод за проучување и унапредување на школството

Со одлука на Извршниот совет на НР Македонија, во 1955 година е основан Заводот за унапредување и проучување на школството.

Мисијата на Заводот била јасна: да понуди системска и стручна поддршка на училиштата и наставниците, да креира современи наставни планови и програми и да обезбеди професионален развој на кадарот. Така, за првпат во Македонија е воспоставен централен орган што го следи, анализира и го насочува развојот на воспитно-образовниот процес.

Во наредните децении, Заводот, а подоцна и Бирото за развој на образованието станува главната реформаска сила за воспитно-образовната работа во училиштата. Неговата улога не се ограничува само на административна поддршка, туку и на креирање визија за тоа какво образование ѝ е потребно на државата и како тоа образование може да го следи текот на општествените промени.

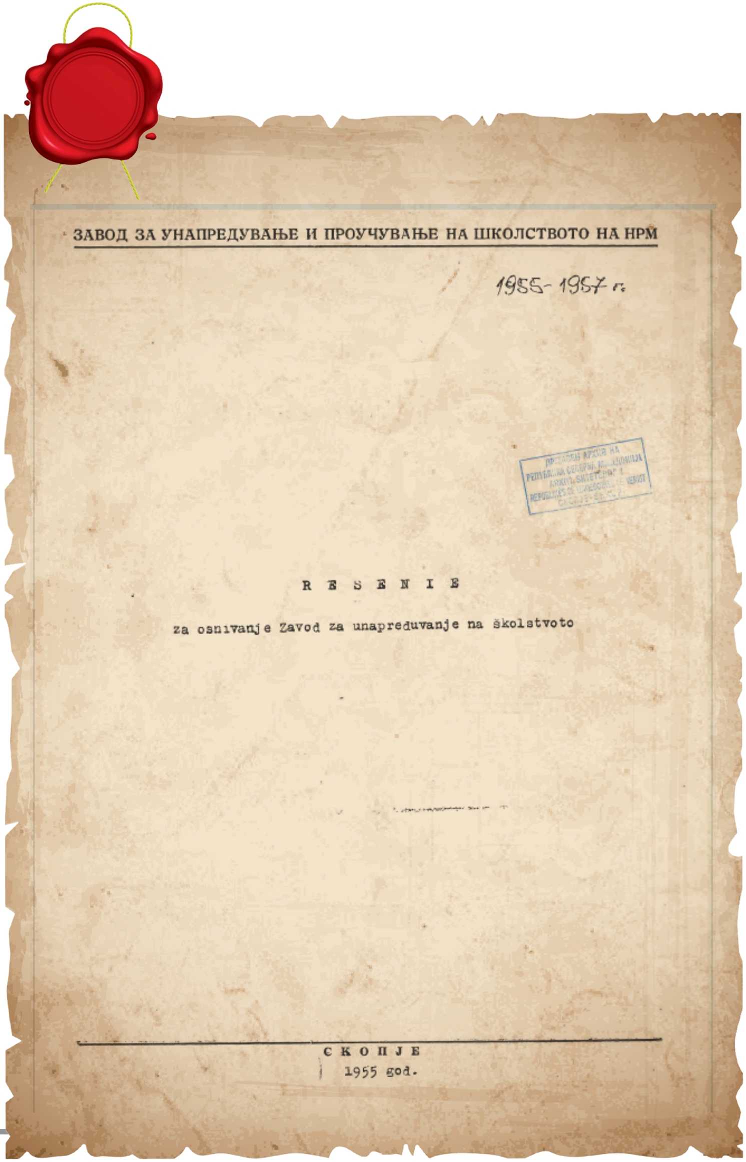

ЗАВОД ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ И ПРОУЧУВАЊЕ НА ШКОЛСТВОТО НА НРМ

1955-1957 г.

R E Š E N I E

za osnivanje Zavod za unapreduvanje na školstvoto

С К О П Ј Е

1955 god.

Сл. 2 Решение за основање Завод за унапредување на школството

2.2 Промени низ годините

Историјата на Бирото за развој на образованието е тесно испреплетена со развојот на македонскиот образовен систем. Секоја општествена промена - политичка, економска или културна оставала свој белег во организацијата, надлежностите и улогата на оваа институција.

Првиот голем чекор е направен во 1955 година, кога со Решение на Извршниот совет на НР Македонија е формиран Заводот за унапредување и проучување на школството. Заводот започнува со работа на 1 јануари 1956 година и претставува прв организиран обид за системска поддршка на воспитно-образовната дејност. Во тој период, Македонија ја гради својата државност, а образованието станува еден од најважните темели на идниот развој.

Со донесување на Законот за просветно - педагошка служба во 1960 година, институцијата добива јасно место во системот. Во повеќе градови во државата се формирани и општински заводи. Нивната улога е да обезбедат стручен надзор, методска поддршка и контрола на наставата. Така, образовниот систем добива широка мрежа што гарантира усогласеност и квалитет.

Во 1974 година, новиот Закон за организирање на дејност за унапредување на образованието и воспитувањето („Сл. весник на СРМ“ бр. 17/74) ги трансформира Републичкиот и општинските заводи во самоуправни организации на здружениот труд, со сопствени органи на управување. Називите се менуваат - општинските стануваат заводи за унапредување на предучилишно и основно образование и воспитание, а Републичкиот - Републички завод за унапредување на образованието и воспитанието.

По 1990 година, со распадот на СФРЈ и укинувањето на моделот на здружен труд, институцијата продолжува како Педагошки завод на Македонија. Во овој период доминира административната и советодавната улога на Заводот, а вниманието е насочено кон стабилизирање на системот и усогласување со новата реалност на државната.

Вистинската трансформација започнува во 2000 година, кога е донесен Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр. 58/2000). Со него Педагошкиот завод на Македонија ја продолжува својата работа како Биро за развој на образованието - орган во состав на Министерството за образование и наука, со својство на правно лице. Бирото ги презема функциите на Педагошкиот завод, но со значително проширени надлежности.

Во 2006 година, со посебен Закон за Бирото за развој на образованието („Сл. весник на РМ“ бр. 37/06), прецизно се утврдуваат функциите на Бирото: *„надлежно за следење, стручен увид, истражување, унапредување и развој на воспитно-образовната дејност во областа на предучилишното, основното, гимназиското образование, уметничкото образование, општообразовните предмети во средното стручно образование, во специјалистичкото образование и во образованието на возрасните, образованието на децата со посебни образовни потреби, воспитно-образовната дејност на ученичките домови, како и за образование на децата на граѓаните на Република Македонија во странство за учење на мајчиниот јазик и култура.“*

Од 2006 година до денес, институцијата доживува серија реорганизации. Од неа се издвојуваат нови тела со посебни надлежности - Државниот испитен центар и Центарот за стручно образование и обука. Денес Бирото за развој на образованието се фокусира на развојот на наставните планови и наставните програми, професионалниот развој на наставницит и стручните соработници и на стандардизацијата на образовниот процес.

Во 2021 година Бирото за развој на образованието ги засили своите активности во насока на развој и на унапредување на дигиталните содржини и поддршка на учењето на далечина и поддршка во реализацијата на наставните програми. Овие активности претставуваат одговор на современите образовни предизвици и потврда дека институцијата постојано се прилагодува и се развива во согласност со образовните потреби, технички-технолошкиот развој и со потребите на пазарот на трудот.

Период	Назив на институцијата	Клучен закон	Надлежности / промени
1955-1960	Завод за унапредување и проучување на школството	Решение бр. 214/1955	Почетоци на педагошка служба
1960-1974	Републички завод за унапредување на школството	Закон за просветно-педагошка служба („Сл. Весник на НРМ“бр. 16/60)	Формирање општински заводи, стручен надзор и увид
1974-1990	Републички завод за унапредување на образованието и воспитувањето	Закон за организација на дејноста за унапредување на образованието и воспитувањето	Самоуправна организација, нови надлежности
1990-2000	Педагошки завод на Македонија	Закони за државна управа (1990) и подзаконски акти	Централизација, административна и советодавна функција
2000-2025	Биро за развој на образованието	Закон за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр. 58/2000) Закон за Бирото за развој на образованието („Сл. весник на РМ бр. 37/06; 142/08; 148/09; 69/13; 120/13; 148/13; 41/14; 30/16 и 64/18 и „Службен весник на РСМ бр. 74/2025)	Развој на стандарди, наставни планови и програми, истражувања, професионален развој на воспитно-образовниот кадар, следење, стручен увид и советодавна стручна работа, давање инструктивно-менторска поддршка на воспитно-образовниот кадар

Табела 1 – Хронолошки приказ на институционални промени (1955-2025)

И покрај бројните реорганизации и промени во надлежностите на Бирото, институцијата ја задржува својата суштинска улога и е клучен носител на стручната поддршка, следењето и развојот на воспитно-образовниот процес.

Во текот на своето постоење, Бирото за развој на образованието секогаш било водено од директор, кој ја носел главната одговорност за целокупната работа на институцијата и за спроведувањето на нејзините законски надлежности. Директорот не е само административен раководител, туку и клучна фигура што ја обликувала визијата и насоката во развојот на институцијата.

Во согласност со надлежностите на Бирото за развој на образованието е развиена структура која ги обединува различните области на работа и дејствување поврзани со следење и стручен увид, истражување, унапредување и развој на воспитно-образовната дејност во основното и средното образование. Во институцијата, од особена важност се стручните тимови, составени од вработени експерти, но и од надворешни соработници. Тие тимови се создаваа секогаш кога требаше да се одговори на нови задачи - од подготовка на наставни програми, до изработка на концепции и стратегии за развој на образованието.

Флексибилноста и способноста да се формираат специјализирани тимови овозможи Бирото да одржи високо ниво на професионализам и да ја извршува својата мисија во различни историски околности. Организациските решенија секогаш биле прилагодени на условите и на потребите на системот без разлика дали се работи за периодот на масовна изградба на училиштата во шеесеттите, за реформите по 1990 година или дали се работи за дигиталната трансформација во последната деценија.

Развој и улога на подрачните единици во системот на унапредување на образованието (1956-2006)

Од самиот почеток подрачните единици претставуваа клучен дел од институцијата на воспитно-образовната дејност. Тие се центри за континуирана поддршка на училиштата и на наставниците за да се овозможи примена на националните политики на локално ниво.

Врз основа на Законот за просветно-педагошка служба објавен во „Службен весник на Народна Република Македонија" (бр. 16/60), почнува нивното оформување во повеќе градови низ државата: Битола, Велес, Гостивар, Кавадарци, Куманово, Охрид, Прилеп, Струмица, Тетово и Берово. Секоја подрачна единица има свој тим советници кои преку педагошки увиди, обуки и советувања обезбедува стручна и менторска поддршка на училиштата.

Тие функционирале како посредници меѓу централните институции и локалните училишта, овозможувајќи дијалог, навремени интервенции и квалитетна евалуација на образовниот процес. На тој начин училиштата имаат стабилна поддршка во своето секојдневно работење, а системот станува функционален и усогласен со реалните потреби и можности.

Реформи и нова организациска структура на подрачните единици/одделенија (2007-2025)

Со реформите по 2007 година, подрачните единици се трансформирани во подрачни одделенија, кои покриваат пошироки региони и имаат поефикасна организациска поставеност. Денес функционираат одделенија во Тетово, Гостивар, Охрид, Прилеп, Велес, Струмица, Штип, Кавадарци и Куманово.

Новата структура овозможила поефикасна координација на регионално ниво, подобра распределба на стручните ресурси, како и поголема усогласеност во спроведувањето на националните политики.

Со оваа промена, подрачните одделенија добиваат засилена улога во синхронизирање на педагошкиот увид, стручното усовршување и анализата на резултатите на наставата.

Денес подрачните одделнија се вклучени во:

- спроведување и следење на реализацијата на наставните програми:
- организирање на обуки и континуирана едукација на наставниците;
- систематско собирање и анализа на резултатите од следењето на воспитно-образовниот процес;
- промовирање на иновации и дигитална трансформација;
- развивање партнерства со локалната самоуправа, родителите и други засегнати страни.

Подрачните одделенија не се само продолжена рака на централната институција, туку и активни чинители што го прилагодуваат образованието на специфичните локални услови и предизвици.

Од своето започнување со работа, па сè до денес, подрачните единици и нивните наследници - подрачните одделенија - ја играат улогата на стабилен и неопходен дел од македонскиот образовен систем. Нивната работа е препознаена и во национални и меѓународни извештаи, меѓу кои Из-

вештајот за квалитет на образованието на Бирото за развој на образованието (2019) и Прегледот на образовниот систем на Светска банка (2021), каде што се нагласува значењето на децентрализираната поддршка.

Со тоа, подрачните структури остануваат клучен фактор за обезбедување на квалитет, флексибилност и стабилност во воспитно-образовниот процес и претставуваат основа за понатамошен развој на современо образование.

2.3 Развој на надлежностите на Заводот за унапредување и проучување на школството, денес Биро за развој на образованието (1955-2025)

Кога во 1955 година е основан Заводот за унапредување и проучување на школството, неговата главна задача е суштинска - да даде стручна и менторска поддршка на училиштата. Во годините по Втората светска војна, образованието во Македонија сè уште се гради, а наставниците често работат со ограничени ресурси. Заводот ги изработува првите наставни програми, уредува учебници и развива стандарди кои треба да обезбедат единствен и квалитетен пристап во наставата.

Во седумдесетите години од минатиот век, со новата законска рамка, институцијата ја консолидира својата улога на национално ниво. Се формираат сектори за предучилишно, основно и средно образование, а Заводот почнува систематски да ја координира работата на локалните заводи. Тогашната работа не се сведува само на развивање на наставни планови, туку таа опфаќа редовни стручни увиди во училиштата, изработка на прирачници, поддршка на наставниците во гимназиите и стручните училишта, како и развој на издавачката дејност. Ова е период на проширување на функциите, со што Заводот станува централна институција во државата од аспект на педагошки раст и развој.

По 1990 година, со распадот на СФРЈ и трансформациите во македонското општество, Педагошкиот завод на Македонија добива нови задачи. Фокусот се поместува кон реформите поврзани со интеграцијата на современи наставни методи, континуирана обука на наставници и подготовка на аналитички извештаи коишто ќе го насочуваат образованието кон европските стандарди. Се развиваат и првите системски програми за професионален развој на наставниот кадар, а издавачката дејност добива нов замав со изработка на прирачници и материјали за практична работа.

Во последните две децении, Бирото се позиционира како двигател на модернизацијата на образованието. Ова е време на дигитална трансформација. Во соработка со Министерството за образование и наука, УНИЦЕФ и други партнери, Бирото ја воспостави националната дигитална платформа ЕДУИНО. Платформата брзо станува централна точка за дигитална настава, професионален развој на наставниците и вклучување на родителите во учењето.

На тој начин, преку ЕДУИНО беа објавени 1740 видеолекции за предучилишно, основно и средно образование, на пет наставни јазици, со над 300 000 корисници. Платформата нуди видеа, тестови, прирачници и алатки за различни возрасти и за различни наставни предмети, овозможувајќи им

на наставниците да креираат, да споделуваат дигитални материјали, добри практики и примери за интерактивни методи за учење.

Со поддршка на Бирото за развој на образовабието, денес дигиталната трансформација е на ново ниво: образовниот систем користи сè понапредни дигитални алатки, вклучително и образовни дигитални платформи и решенија базирани на вештачка интелигенција.

2.4 Развој на стручниот кадар на Заводот за унапредување и проучување на школството, денес Биро за развој на образованието (1955-2025)

Биро за развој на образованието во текот на своето постоење секогаш се потпира на советниците кои се движечка сила зад секоја програма, зад секој учебник и зад секоја реформа. Промените во институцијата и нејзините надлежности секогаш бараа и нови знаења, нови профили и нови начини на работа, па професионалниот раст и развој на стручниот кадар станува една од најважните определби во историјата на институцијата.

Почетоци и поставување на основата (1955-1990)

Во првите децении, институцијата расте постепено. Во 1980 година Заводот брои 43 вработени – директор, раководители, педагошки советници и стручни соработници. И покрај зголемениот обем на работа, често недостасува стручен кадар, па дел од задачите ги извршуваат надворешни експерти. Тоа покажува дека уште тогаш, Заводот тежнее кон транспарентност и соработка со пошироката академска и педагошка заедница.

Законот за вработување од 1974 година поставува високи критериуми при изборот за вработување на стручни лица. Со тоа, во институцијата влегувале луѓе со кредибилитет и искуство во областа, а изборот се врши на транспарентен начин, преку јавни конкурси и рецензентски комисии.

Консолидација и предизвици (1990-2000)

По стекнувањето на независноста на Република Македонија, институцијата добива ново име и нова улога. Педагошкиот завод на Македонија ја зацврстува својата улога како централна стручна институција за развој и унапредување на воспитно-образовниот систем. Во овој период ја консолидира својата структура, создавајќи сектори за различни образовни нивоа и области, со јасно дефинирани надлежности во истражување, обука на наставници и развој на наставни стандарди. Се воспоставуваат партнерства со институции и организации (УНЕСКО, УНИЦЕФ, Совет на Европа) за поддршка на реформите, што придонесе кон модернизација и европеизација на наставните пристапи.

Но, во услови на транзициски општествено - економски процеси, институцијата се соочува со недостаток на ресурси и се соочува со предизвикот за обезбедување на квалитет во новиот национален систем на образование.

Професионализација и модернизација (2000-2025)

Со преименувањето на институцијата во Биро за развој на образование, започнува повисоко ниво на професионализам и модернизација во спроведувањето на образованите реформи. Стручниот кадар веќе не бил само бројка, туку внимателно избрана и специјализирана мрежа на експерти. Во тимовите почнале да се вклучуваат педагози, психолози, методичари, експерти за инклузија, за ИКТ, како и за стандардизација и за евалуација.

Во текот на 2006 година Бирото за развој на образованието има над 100 советници. Хиерархијата била јасно поставена, од стручен соработник, преку педагошки советник, до самостоен педагошки советник со редовни реизбори кои гарантирале професионален развој и одговорност. Заклучно со Законот за државните службеници (Сл. весник на РМ бр. 27/06), кој влегува во сила на 1 јануари 2007 година, се воспоставени нови категории и звања за вработените во јавниот сектор, вклучувајќи го и Бирото за развој на образованието. Овој закон ја дефинира структурата на државните службеници и нивните права и обврски.

Во годишните извештаи по 2015 година се нагласува сè посилната улога на стручниот кадар во дигитализацијата, во развојот на наставни програми и во поддршката на инклузивното образование.

Во 2025 година во Бирото за развој на образованието има околу 150 вработени. Од нив повеќето се советници специјализирани за конкретни образовни области и подготвени да одговорат на современите предизвици. Преку оваа кадровска слика институцијата ја потврдува својата улога како движечка сила во напредокот на образованието.

2.5 Институционални симболи, простор, органограм на Бирото за развој на образованието

Институционални симболи

Во првите децении од своето постоење (1955-1991), Заводот за унапредување и проучување на школството, Републичкиот завод за унапредување на школството и Републичкиот завод за унапредување на образованието и воспитувањето немале сопствено лого или визуелен симбол. Наместо тоа, на сите публикации и документи стоел државниот грб на Социјалистичка Република Македонија. Така, институцијата била препознаена преку државните обележја, а не преку свој посебен идентитет. (слика 3).

Слика 3

Со осамостојувањето на Република Македонија, овој пристап продолжил - новиот државен

грб станал единствен симбол на Педагошкиот завод на Македонија. Иако тоа обезбедувало официјална тежина, сè уште недостигал визуелен знак кој ќе ја одрази специфичната улога и карактер на самата институција. (слика 4)

Слика 4

Со трансформацијата во Биро за развој на образованието, институцијата гради сопствен визуелен идентитет преку воведување на лого. Логото се појавува во различни форми – како самостоен графички знак (слика 5а), или во комбинација со текстуален дел (слика 5б).

Слика 5а

Слика 5б

Најнапред логото било користено паралелно со државните симболи, во различни верзии и формати, сè додека постепено не се наметнало како официјален белег на институцијата.

Денес логото на Бирото за развој на образованието е комбинација на препознатливиот графички знак со називот на институцијата на македонски, албански и англиски јазик. (слика 6)

Слика 6

Логото се појавува на документи, публикации, веб-страници, покани за обуки и сите официјални материјали на Бирото за развој на образованието.

Простор и локација на Бирото за развој на образованието

Од своето основање во 1955 година, Бирото за развој на образованието (поранешен Завод) минува низ значајни трансформации во просторот и организацијата, кои ја одразуваат растечката улога на институцијата во образовниот систем.

Во почетокот, Заводот немал сопствени, постојани простори за работа. Тој функционирал на различни локации во Скопје, каде што одделите биле распоредени во повеќе одвоени простории и објекти. Овој распоред овозможувал одделување на секторите, но истовремено претставувал пре-

дизвик за координација и внатрешна комуникација меѓу тимовите.

Со текот на времето, постојана адреса на институцијата станува улицата „Руѓер Бошковиќ" во Скопје. Сместувањето на сите сектори на иста локација значително го подобрува организирањето на работата, ја олеснува соработката меѓу различните тимови и ја зголемува функционалноста на Бирото во извршувањето на своите надлежности.

Покрај главното седиште во Скопје, Бирото развива и мрежа на подрачни одделенија во девет градови низ државата: Велес, Гостивар (Дебар), Кавадарци, Куманово, Охрид (Струга, Кичево), Прилеп (Битола), Струмица, Тетово и Штип (Кочани, Делчево, Берово).

Велес - ул. „Наум Наумовски - Борче" бр. 11
Гостивар - ул. „Сретко Крстевски" бр. 34
Кавадарци - ул. „7 Септември" бр. 1
Куманово - ул. „Братство и Единство" 66
Охрид - ул. „Ванчо Николески" бр. 1 (Студентски Дом „Никола Карев")
Прилеп - ул. „Егејска" 72-А
Струмица - ул. „Ленинова" бр. 23
Тетово - ул. „Ива Рибар Лола" бр.96
Штип - ул. „Васил Главинов" 46

Табела 2 – Адреси на подрачните одделенија

Органограм (2025)

Организациската структура претставува темелната рамка за работењето на Бирото насочено кон развој на образованието, прилагодена на современите потреби на образовниот систем, со фокус на стручност, поддршка, развој и континуирано подобрување на квалитетот на образованието.

До 2025 година, Бирото за развој на образованието се утврдува како национална стручна установа со јасна и функционална организациска структура. Оваа структура не е само формален документ, туку огледало на мисијата на Бирото - унапредување на квалитетот на македонското образование.

Во средиштето на институцијата се наоѓаат директорот и заменик-директорот, кои ја водат институцијата и обезбедуваат координација на сите активности. Структурно се организираат секторите и одделенијата, секој од нив посветен на клучните области на дејноста на институцијата.

Органограмот од 2025 година ја прикажува балансираната распределба на надлежности и ја овозможува и хоризонталната и вертикалната координација меѓу различните сектори и одделенија. Со оваа структура, Бирото поттикнува интегриран пристап кон реформите во образованието, обезбедувајќи ја секоја стратешка одлука и секоја иницијатива да се спроведуваат ефективно и целосно.

ОРГАНОГРАМ (2025)

Биро за развој на образованието
Директор
Заменик директор
Сектор за развој на воспитно- образовниот систем и развој на стандарди, наставни планови и програми
Сектор за истражувања во образованието
Сектор за професионален развој на воспитно-образовниот кадар и советодавна стручна работа
Сектор за издавачка дејност
Сектор за следење и евалуација на постигањата на учениците и наставниците
Сектор за логистика
Сектор за финансиски прашања
Одделение за развој на воспитно-образовниот систем и развој на стандарди, наставни планови и програми во пред-училишното воспи-тание и одделенската настава
Одделение за развој на воспитно-образовниот систем и развој на стандарди, наставни планови и програми во предметна наставата во основното образование
Одделение за развој на воспитно-образованиот систем и развој на стандарди, наставни планови и програми во гимназиско образование, уметничко образование и за општообразовни предмети во стручно образование
Одделение за истражување, развој и системски прашања
Одделение за истражувачки проекти и меѓународна соработка
Одделение за професионален развој на воспитно-образовниот кадар
Одделение за советодавна стручна работа
Одделение за издавач-ка дејност и педагошка документа-ција
Одделение за развивање на дигитални содржини и он-лине курсеви
Одделение за следење и евалуација на постигањата на учениците и наставниците
Подрачни одделенија со седиште во Штип, Струмица, Велес, Кавадарци, Куманово, Охрид, Прилеп, Тетово и Гостивар.
Одделение за нормативно-правни и канцелариски работи
Одделение за нормативно-правни и канцелариски работи
Одделение за буџетска координација
Одделение за буџетска контрола
Одделение за сметководство и плаќање
Одделение за управување со човечки ресурси
Одделение за внатрешна ревизија
Одделение за стратешко планирање, креирање политики и следење, анализа

3. Основни надлежности и функции

3. Основни надлежности и функции

Надлежностите на Бирото за развој на образованието јасно се дефинирани во повеќе закони и подзаконски акти за образование. Низ годините надлежностите на Бирото се прошируваат и продлабочуваат, а функциите опфаќаат широк спектар на активности кои обезбедуваат континуиран развој на образовниот систем.

3.1. Изработка на наставни планови и наставни програми

Една од клучните и најзначајни функции на Бирото за развој на образованието претставува изработката, ревизијата и унапредувањето на наставните планови и програми за сите нивоа на образовниот систем – од предучилишното образование, преку основното, до средното образование. Процесот на развој на наставните програми се темели на современи педагошки принципи и е насочен кон постигнување јасно дефинирани резултати од учење, развој на клучни компетенции кај учениците и усогласеност со националните и европските образовни стандарди.

Секоја наставна програма се развива во рамки на транспарентен и инклузивен процес кој вклучува јавни консултации, стручни анализи и експертски рецензии, со цел да се обезбеди висок квалитет, релевантност и применливост на содржините во наставната практика.

Преку овие активности, Бирото има суштинска улога во обликувањето и континуираното унапредување на образовниот систем, овозможувајќи модернизација на наставните пристапи, промовирање на иновативни методи на учење и обезбедување на инклузивно и квалитетно образование за сите ученици. На тој начин, Бирото придонесува кон создавање образовна средина која ги поттикнува критичкото размислување, креативноста и доживотното учење како темелни вредности на современото општество.

РАЗВОЈ НА ПРЕДУЧИЛИШНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

Предучилишното воспитание и образование во Република Северна Македонија има длабоки корени и доживува значајни трансформации низ децениите. Неговата социјална и педагошка функција се развива паралелно со општествените и

образовните промени, при што секој период носи нови предизвици, реформи и придонеси кон подобрување на квалитетот на раното учење.

Почетоци и институционална поставеност (1945-1958)

Во периодот 1945-1958, предучилишното воспитание има претежно социјален карактер и е во надлежност на Министерството за социјална политика. Со преминувањето под Министерството за просвета во 1947 година, постепено се истакнува воспитната компонента, при што вниманието се насочува кон формирање основи за организирано и стручно воспитание на децата пред започнување на формалното основно образование.

Интеграција во образовниот систем (1958-1974)

Реформата од 1958 година претставува пресвртна точка во развојот на предучилишното воспитание, со неговото интегрирање како дел од формалниот образовен систем. Ова го поставува темелот за систематско и професионално организирано воспитание на децата. Законот од 1974 година дополнително го регулира опфатот на деца почнувајќи од едногодишна возраст до вклучување во училиштето. Во процесот на предучилишното воспитание активно се вклучуваат стручни лица од различни профили.

Проширување на мрежата и зголемен опфат (1980-1991)

Во овој период се бележи значителен развој на мрежата на предучилишни установи, особено во урбаните средини. Опфатот на деца се зголемува од околу 12% во 1980 година на 18% до 1991 година. Воспитанието се реализира главно на македонски јазик, но е обезбедено и на албански, турски и на српски јазик за децата од другите заедници. Републичкиот завод за унапредување на образованието и воспитувањето имал клучна улога во развојот на програми, стандарди и дидактички материјали, како и во стручната поддршка и обука на воспитувачите. Во предучилишните установи акцентот е ставен на развој на говорот, на социјализацијата, на поттикнувањето на креативноста и на учењето преку игра.

Концепциски јакнења и институционална еволуција (1991-2005)

По стекнувањето на независноста, улогата на предучилишното воспитание се зацврстува. Бирото за развој на образованието, како наследник на Заводот, ја презема надлежноста за изработка и ревизија на програми, следење на нивната примена и поддршка на воспитниот кадар. Во овој период се реализираат значајни истражувања, како што е истражувањето за соработка со родителите (1990), кое ја поттикнува отвореноста на градинките кон заедницата.

Проширување на опфатот и стратешки реформи (2005-2010)

Во оваа фаза, приоритет е зголемување на опфатот на децата, особено во руралните и помалку развиени средини. Со соработка меѓу Бирото за развој на образованието, Министерството за труд и социјална политика и УНИЦЕФ, се направени

анализи за отворање нови градинки и зајакнување на кадарот. Во овој период:

- Изработени се „Основи на програмата за подготвителна година“ (2005) и „Основи на програмата за работа со деца од предучилишна возраст“ (2007);
- Во 2009 година се воведуваат „Стандарди за рано учење и развој“ (0-6 години);
- Организирани се обуки за воспитувачи и негуватели за примената на новите стандарди и програми.

Фокус на квалитет, инклузија и стандарди (2010-2020)

- Во 2013 година започнува вработување стручни профили (логопеди, дефектолози) во градинките;
- Во 2014 и 2015 година се изработени програми за рано учење и развој, вклучително и за деца со попреченост, базирани на индивидуализиран пристап и игра;
- Бирото учествува во подготовка на правилници за евиденција, стандарди и нормативи;
- Во 2018 година се спроведува национално истражување кое укажува на потреба од донесување закон за предучилишно воспитание и образование, трансфер на надлежности во Министерството за образование и наука и воведување задолжителна подготвителна програма (4-6 години).

Современи предизвици и дигитализација (2020-2025)

- Се реализираат воспитно-образовни активности на МРТВ, подготвени од Бирото и воспитувачи;
- Со УНИЦЕФ се воведуваат дигитални ресурси, онлајн обуки и информативни брошури преку платформата ЕДУИНО;
- Развиени се два клучни прирачника: „Инклузивна детска градинка/центар за ран детски развој“ и „Прирачник за воспитувачи за учење за животна средина и климатски промени“;
- Бирото учествува во меѓународни обуки и адаптација на алатката MELQO за мерење на квалитетот во предучилишното образование.

Идни перспективи

Периодот 2005-2025 ја одбележува трансформацијата на предучилишното воспитание во модерен, инклузивен и квалитетен систем. Бирото продолжува со активности насочени кон:

- развој на програма за рано учење и развој;
- дефинирање стандарди за квалитетно предучилишно воспитание и образование;
- издавање стручни материјали и обезбедување континуирана стручна поддршка.

Работата на Бирото за развој на образованието е од суштинско значење за поставување цврсти темели за идниот развој и учење на децата, обезбедувајќи им квалитетен почеток во животот и помагајќи им да ги развијат своите потенцијали.

РАЗВОЈ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Во изминатите педесет години, основното образование во Република Северна Македонија доживеа вистинска трансформација. Од строго централизирано и идеолошки обоено образование до современ, флексибилен систем ориентиран кон ученикот, секоја етапа остави свој белег, а главната улога ја имаше Републичкиот завод за унапредување на образованието и воспитувањето, а потоа и Бирото за развој на образованието.

Почетоци и воспоставување на структури (1970-1990)

Во седумдесеттите години, основното образование започна да ја гради својата современа структура. Со преминот од седумгодишно на осумгодишно образование, училиштата добиваат нови наставни планови и програми. Наставата се проширува со воведување странски јазици, практични активности и слободни ученички активности.

Заводот внимателно го следи наставниот процес, обезбедувајќи програми и стручна поддршка за наставниците. Целта била јасна: секое дете да добие целосна поддршка во учењето, а наставникот да има алатки за современа и практична настава.

Концепциска промена: Инклузија и иновации (1990-2005)

Со политичките промени на почетокот на деведесетите, основното образование се отвора кон нови концепти. Инклузивното образование постепено добива поголема улога, со трансформација на специјалните паралелки и училишта, а учениците од прво до трето одделение добиваат описно оценување. Наставата се збогатува преку проектните активности како „Чекор по чекор“, „Активна настава - интерактивно учење“, „Критичко мислење“, „Игри за решавање конфликти“ и „Европска мрежа на училиштата што го унапредуваат здравјето“.

Заводот прераснува во стручна институција која организира обуки, изготвува наставни материјали и ги подготвува наставниците за имплементација на новите идеи. Училиштата стануваат се поотворени, а наставата постепено го вклучува ученикот како активен учесник.

Деветгодишно образование и ориентација кон Европската унија (2005-2015)

Во учебната 2007/2008 година е воведено деветгодишно основно образование, поделено во три образовни периоди. Наставните планови се реформирани со јасни цели и очекувани постигања, а Бирото за развој на образованието ги подготвува сите новини.

Во овој период се воведуваат национални стандарди за постигањата по Македонски јазик, Албански јазик, Турски јазик и Српски јазик и Математика. Наставата се реализира со помош на методите за активно учење и проектни активности,

а посебно внимание се посветува на изборните предмети, странските јазици и Информатика.

Современи предизвици (2015-2025)

Последната деценија носи брзи промени во основното образование. Интеркултурното образование започнува интензивно да ја поттикнува соработката и толеранцијата меѓу учениците од различни етнички заедници.

Пандемијата КОВИД-19, пак, отвори нови предизвици но воедно отвори можност за дигитална трансформација со цел непречена реализација на наставата, достапност и унапредување на квалитетот на образованието, преку развивање дигитални материјали, онлајн обуки, национални дигитални учебници и наставни видеа поставени на националната платформа ЕДУИНО.

Реформа во основното образование

Со новата Концепција за основно образование од 2021 година наставата се реформира преку поврзување на наставните содржини од повеќе предмети и како и воведување описно и бројчано оценување во вториот период од деветгодишното основно образование. Се развиваат национални стандарди за постигањата на учениците на крајот од основното образование базирани на клучните компетенции, со акцент на функционално знаење и социјални вештини.

Инклузија и поддршка за сите ученици

Во овој период се продолжува со особено внимание за развојот и можностите на учениците со посебни потреби. Програмата за инклузивно образование, поддржана од УНИЦЕФ, овозможува адаптирање на наставата според индивидуалните потреби на секој ученик. Наставните планови и наставните програми за учениците со аутизам, мултихендикеп, пречки во психичкиот развој (интелектуална попреченост), оштетен вид, оштетен слух се прилагодуваат во согласност со реформите во основното образование, со континуирана стручна поддршка од Бирото.

Стручно усовршување и поддршка на наставниците

Бирото за развој на образованието има водечка улога во професионалниот развој на наставниците. Организирани се обуки за новите наставни програми, за инклузија, дигитализација и оценување. Наставниците добиваа поддршка во менторството, како дел од пошироките реформи во наставничката професија.

Развој на наставните планови и програми (1955-2025)

Од строгите централизирани наставни планови и програми преку целно ориентирани програми до програми базирани на резултати од учењето и стандарди за оценување, флексибилни и современи, основното образование во Македонија се разви во модерен и инклузивен систем. Бирото за развој на образованието секогаш бил клучен двигател на овие промени, обезбедувајќи стручна поддршка, обуки, мониторинг и унапредување на наставните програми.

Меѓународни и иновативни програми

Во последните години, наставата доби и меѓународен карактер преку имплементација на Cambridge и ИБ програми. Тие ги поттикнуваат критичкото мислење, истражувачките активности, практичната примена на знаењата и користење на современи технологии. Бирото обезбедува акредитација, усогласеност со националните стандарди и стручна поддршка за наставниците и училиштата.

РАЗВОЈ НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Средното образование во нашата држава е во постојан раст и развој, прилагодувајќи се на историските, општествените и технолошките промени. Бирото за развој на образованието има централна улога во планирањето и реализацијата на наставата во овој вид образование со фокус на општообразовната група предмети.

Почетоци и развој на средното образование (1955-1970)

Гимназиите и стручните училишта се строго поделени според индустриските и административните потреби. Наставата во тој период е насочена главно кон меморирање факти. Во тоа време, Републичкиот завод има централна улога: развивање наставни планови, подготвување наставници и обезбедување поддршка за спроведување на државните образовни политики во секојдневната пракса.

Насочено образование (1970-1990)

Реформата поврзана со насоченото образование е обид да се зближи училиштето со реалниот живот. Гимназиите добиваат поширок спектар на предмети, а стручните училишта вклучуваат посовремена технолошка основа. Иако целта била интеграција на образованието и работниот процес, централизацијата и ограничената усогласеност со пазарот на трудот довеле до критики. Во овој период, Заводот е ангажиран со методолошка поддршка и евалуација, нудејќи практични решенија за подобрување на квалитетот на наставата.

Реорганизација на образовниот систем (1991-2000)

Со осамостојувањето на државата во 1991 година, системот се реорганизира: гимназиите, стручното и уметничкото образование добиваат нова форма. Програмите се насочени кон критичко мислење, демократски вредности и потребите на учениците. Педагошкиот завод започнува да вклучува наставници, стручни соработници и универзитетски професори во креирањето на наставни програми, воведувајќи постепено изборност и адаптација на плановите според пазарот на труд.

Модернизација и европска усогласеност (2000-2010)

Во оваа деценија, законите, како Законот за средно образование и Законот за стручно образование и обука, ја потврдуваат насоката кон компетентно ориентиран образовен систем. Наставните планови добиваат изборни предмети, се воведува надворешно тестирање и државна матура. Струч-

ното образование се модернизира преку проекти како CARDS и VET, а Бирото за развој на образованието станува водечка институција во креирање на наставните програми, развој на наставни материјали и организација на државната матура.

Дигитална ера и инклузивност (2010-2025)

Последната деценија стави акцент на дигитализацијата, еднаквиот пристап за сите ученици и на квалитетот на образовниот пристап. Гимназиите воведоа нови предмети и дигитални содржини, стручното образование се зајакна преку дуален модел и партнерства со стопанството, а уметничките училишта добија поддршка за наставниот кадар и програмите. Бирото за развој на образованието континуирано адаптира наставни планови според потребите на општеството, пазарот на труд и развојните цели.

Специјализирани насоки

Спортската гимназија и спортската академија се пример за системски развој на спортското образование. Бирото овде обезбедува развој и ревизија на наставните програми, стручна поддршка

на наставниците и интеграција на воспитни, интеркултурни и инклузивни вредности.

Математичко-информатичката гимназија (МИГ) го надградува гимназиското образование со интензивно изучување на Математиката, Физиката и Информатиката за да можат учениците да стекнат знаења и да развијат аналитички и логички способности. Бирото за развој на образованието има значајна улога во селекцијата на талентираните ученици за овој вид образование.

РАЗВОЈ НА ИНКЛУЗИВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Посебно воспитание и образование

Развојот на посебното воспитание и образование во Македонија започнува веднаш по Втората светска војна, кога општеството се соочува со потребата да обезбеди поддршка за децата со попреченост. Првиот дом за слепи во Битола, е отворен во 1946 година и со тоа е поставен темелот за организирано згрижување и образование на учениците со оштетен вид. Следниот голем чекор е во 1955 година, со основањето на првото стручно-занаетчиско училиште за глуви младинци во Скопје - „Партение Зографски“. Целта на ова училиште е двојна: стручна обука и работна рехабилитација со јасен фокус на социјализација и практични вештини.

Адаптирање, специјализација, специјални училишти и паралелки

Со донесувањето на Законот за специјалните училишта, се обезбеди право на задолжително основно образование за учениците со попреченост. Во 1956 година се воведуваат првите адаптирани наставни планови, внимателно прилагодени на видот и степенот на попреченост. Наставата постепено се развива од основна писменост кон стекнување практични знаења, што овозможи учениците да се подготват за самостоен живот и работа.

До крајот на седумдесетите од минатиот век, мрежата на специјални училишта значително се проширува. Постојат 8 основни училишта и 18 специјални паралелки при редовните училишта, опфаќајќи повеќе од 1300 ученици. Важно е што над 95% од наставниците во овие установи поседуваа соодветна стручна подготовка, што значително го зголеми квалитетот на образованието.

Диференцијација и работно оспособување (1980-2005)

Во периодот од 1980 до 2005 година, посебното воспитание и образование се карактеризира со зголемена диференцијација и специјазлизација според видот и степенот на попреченост. Наставните планови се приспособуваа според категоријата на попреченост - ученици со оштетен слух, интелектуални тешкотии, оштетен вид, како и ученици кои се подготвуваат за стручни занимања, при што акцентот се става на практичната работа, односно на работното оспособување.

Бирото за развој на образованието одигрува клучна улога во изработувањето и ревидирањето на наставните планови и програми; во спроведувањето стручни увиди и надзор во специјалните училишта; во организирањето советувања и обуки за наставници и во издавањето стручна литература и прирачници за работа со ученици со попреченост.

По 2000 година системот на посебното воспитание и образование достигнува поголема стабилност, со приближно 1.900 ученици опфатени во наставниот процес и обезбедена едукација за сите категории на попреченост. Особено внимание се посветува на подигнување на стручноста, компетенциите и квалитетот на наставниот кадар, со цел обезбедување на современи и инклузивни образовни практики.

Инклузивни политики и современи тенденции (2005-2025)

Во последните две децении, посебното воспитание и образование се насочува кон инклузивни политики, во согласност со меѓународните стандарди и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост. Законот за основно образование од 2008 година и измените на овој закон во 2019 година, го гарантираат правото на избор на образовна институција за учениците со посебни потреби и го промовира постепеното вклучување во редовните училишта со соодветна поддршка.

Од учебната 2020/2021 година, постојните посебни училишта и паралелки се трансформираат во основни училишта со ресурсни центри и центри за поддршка на учењето. Бирото за развој на образованието беше пред голем предизвик: да осмисли систем на соработка меѓу ресурсните центри и редовните училишта, да утврди компетенции и улоги на образовните асистенти, и да развие насоки за изработка на модифицирани наставни програми за учениците со комплексни потреби. Промените им овозможуваат учениците со аутизам, мултихендикеп, пречки во психичкиот развој (интелектуална попреченост), оштетен вид, оштетен слух да бидат опфатени во редовниот наставен процес и да ги следат задолжителните предмети според наставниот план.

Во средното образование, вниманието се насочува кон развој на стручно образование за ученици со посебни потреби, со цел стекнување практични вештини и подобра интеграција на пазарот на трудот. Се воведуваат програми за доквалификација, преквалификација и постсредно образование, овозможувајќи продолжување на образованието и по завршување на средното училиште.

Бирото за развој на образованието, и покрај ограничените ресурси, континуирано работи на:

- развој на меѓусекторска соработка со министерствата за образование, здравство и социјална политика, со цел да се воспостави целосен училишен пристап (Whole–school approach);
- градење на капацитети во училиштата за развој на инклузивна клима;
- обезбедување системска поддршка на воспитно-образовниот кадар;
- спроведување интервенции на три нивоа: општа поддршка, интензивирана поддршка и посебна поддршка преку модифицирани наставни програми;
- редовни истражувања за учество и напредок на учениците со посебни образовни потреби.

Преку овие системски промени, посебното воспитание и образование се развива од првите институции за згрижување и практична обука кон систем кој нуди инклузивно и квалитетно образование за сите ученици, овозможувајќи им активно учество во општеството.

УЛОГАТА НА БИРОТО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ПОДДРШКАТА НА ДЕЦАТА НА ИСЕЛЕНИЦИТЕ

Зачетоци и поставување основи (1955-1990)

Улогата на институцијата во поддршката на децата на иселениците започнува во 1955 година, кога тогашниот Завод го започнува своето дејствување. Од самиот почеток, целта била јасна – да се создадат услови за изучување на македонскиот јазик за да се зачува културниот идентитет и да се обезбеди пристап до квалитетни образовни материјали за децата на иселениците од сите национални заедници.

Во рамките на поранешна Југославија, Заводот започнува да ја гради поддршката за македонските, албанските, турските, ромските, српските, влашките и другите заедници. Во овој период се изработуваат наставни програми и материјали на мајчин јазик и се организираат семинари за наставници.

Институционална поддршка и проширување на активности (1990-2025)

Со осамостојувањето на Република Македонија, поддршката на иселениците добива нова димензија. Бирото изготвува наставни програми не само на македонски, туку и на јазиците на другите заедници. Заедно со државни институции и иселенички здруженија во Австралија, Европа, Канада и САД, се реализираат проекти кои овозможуваат квалитетна едукација далеку од татковината. Наставниците добиваат менторска поддршка и обуки, а образованието се дополнува со медиумски ресурси. Од овој период започнува институционалната поддршка и ситемската грижа за изучувањто на македонскиот јазик на децата на исленениците.

Во последните две и пол децении Бирото за развој на образование продолжи со системската поддршка на наставниците и учениците кои се заинтересирани да го изучуваат македонскиот јазик во странство. Направени се измени и дополнувања на наставната програма со што освен содржини за изучување на јазикот предложени се содржини кои се однесуваат на македонското културно наследство, традиција и обележја на земјата во историски, но и во современ контекст.

Меѓу Министерството за образование и наука, Министерството за надворешни работи и Агенцијата за иселеници постои соработка за да се овозможи системска и посеопфатна поддршка во функција на зачувување на културната самобитност.

Благодарение на оваа системска поврзаност, Бирото преку своите надлежности овозможува рамноправен пристап до образование за сите деца на иселениците, без оглед на етничката припадност и го поттикнува нивното поврзување со татковината преку квалитетна и современа едукација.

ВКЛУЧУВАЊЕ НА ДЕЦАТА ПОВРАТНИЦИ ОД СТРАНСТВО, ДЕЦАТА СО НАДМИНАТА ВОЗРАСТ И ДЕЦАТА СТРАНСКИ ДРЖАВЈАНИ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

Бирото за развој на образованието се грижи и за децата странски државјани, децата без државјанство, децата бегалци, барателите на азил и

децата со статус на привремена заштита. За сите нив се обезбедува право на образование под еднакви услови, со адаптирани наставни програми кои вклучуваат изучување на македонскиот јазик и на кирилско писмо, како и дополнителна поддршка за надоместување на знаењето по определени предмети.

На овој начин, Бирото за развој на образованието овозможува правична, инклузивна и квалитетна поддршка за секое дете, создавајќи образовна средина во која различноста се почитува и каде секој ученик има можност за успешна интеграција.

Интеграцијата на децата повратници од странство и на децата со надмината возраст започнува во 1955 година. Целта била секое дете да има можност за квалитетно образование, без разлика на тоа каде е родено или каде живеело.

Повратниците без системска поддршка (1955-1991)

Во времето на поранешна Југославија, враќањето на ученици од странство е ретка појава и секогаш се третира индивидуално. Училиштата самостојно се справуваа со нивната интеграција, без системски пристап или јасни процедури. Потребата за посебни мерки и поддршка е препознаена, но недостасува институционална рамка.

Почетоци на институционална поддршка ((1991-2005)

Со осамостојувањето на Република Македонија и зголемените миграции, се појавува потребата за систематска поддршка на повратниците од странство. Педагошкиот завод започнува да изготвува препораки за изедначување на наставните содржини и адаптација на наставата, како и други форми на поддршка за училиштата. Овој период го означува почетокот на институционалната грижа за учениците кои биле отсутни од редовниот образовен систем.

Систематизација и зајакнување на поддршката (2005-2025)

Биро за развој на образованието дава системска поддршка преку наставна програма, насоки и правилници со што овие ученици влегуваат во формалното образование. Во училиштата со индивидуална и насочена поддршка овие ученици се интегрираат во образовниот процес.

Во согласност со измените во Законот за основно образование и Концепцијата за инклузивно образование од 2020 година, Бирото промовира инклузивен и интегративен пристап кон наставата, посветувајќи особено внимание на децата кои поради недостаток на финансиски средства имаат потреба од дополнителна поддршка, болест, семејни миграции или работни обврски не започнале или го прекинале образованието. Се воспоставува постапка на запишување на децата коишто не се вклучени во настава, а се со надмината возрасна граница како и тестови за проверка на знаењата, со цел успешно вклучување во соодветното одделение.

УЧЕНИЧКИ ДОМОВИ

Бирото за развој на образованието во рамките на своите законски надлежности покрај тоа што ја следи работата на училиштата, ја следи и унапредува и работата на ученичките домови. Во негова надлежност се изготвување на План и програма за

воспитно-образовна работа, упатства за нејзина реализација како и следење и унапредување на работата на воспитувачите и другите стручни кадри. Развојот на ученичките домови во Република Македонија претставува значаен сегмент од воспитно-образовниот систем, кој овозможува пристап до образование за ученици од социјално ранливи категории и од средини со ограничени образовни можности. Мрежата на ученички домови е резултат на систематски пристап на државните институции, со активна стручна улога на Заводот, а подоцна и на Бирото за развој на образованието.

Почетоци и основни цели (1955-1990)

Ученичките домови започнуваат да се формираат од педесеттите години на минатиот век, за да се обезбеди сместување, исхрана и здравствена грижа за деца од социјално ранливи категории и деца кои останале без родители за време на Втората светска војна.

Во 1975 година, со донесувањето на Програмата за воспитна работа во ученичките домови, а потоа и нејзината ревизија во 1992 година преку Програмата за воспитно-образовна работа, домовите ја зацврстија својата улога како составен дел од образовниот систем. Тие обезбедуваат не само логистичка поддршка, туку и воспитни активности кои придонесуваат за развојот на учениците. Воспитната работа во домовите опфаќа: поттикнување навики за лична хигиена поттикнување на социјално прифатливо однесување, навремено извршување на училишните обврски и активно учество во спортски, културни и креативни активности. Воспитувачите играат важна улога како поддршка во севкупниот развој на учениците.

Ревизија и осовременување (1991-2005)

Во 1991 година, Педагошкиот завод пристапува кон ревидирање на концептите за функционирање на ученичките домови. Целта е приспособување на воспитно-образовната работа на новите социјални, економски и образовни услови.

Во фокусот на реформите се: создавањето позитивна воспитна клима, осовременувањето на воспитните активности, поголема самостојност и активно учество на учениците во организирани активности.

Модернизација и европски стандарди (2005-2025)

Во овој период Бирото за развој на образованието ја зајакнува улогата во унапредувањето на воспитната работа во ученичките домови преку континуирана анализа на воспитно-образовната работа, обуки и стручни советувања за кадарот, како и преку промоција промоција на современи педагошки пристапи и употреба на дигитални алатки. На овој начин, Бирото ја задржува својата улога во мониторингот, стручната поддршка и развојот на воспитно-образовните програми во ученичките домови, како и во обезбедувањето насоки за унапредување на воспитната работа, поддршка на социјалната интеграција и развој на компетенциите кај учениците.

Значи, во текот на изминатите седум децении, Бирото за развој на образованието, има континуирана и значајна стручна и советодавна улога во развојот на воспитно-образовната работа во ученичките домови. Иако не е надлежно за нивната организација или финансирање, Бирото придонесува преку развој на програми, стручна поддршка,

обуки, мониторинг и координација, обезбедувајќи континуитет, квалитет и современост на воспитниот процес во домовите низ сите општествени и образовни трансформации.

ГРИЖА ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИТЕ

Образованието на возрасните започнува како приоритет во поранешна Југославија, за да се обезбеди описменување на возрасното население и стручно оспособување за активно учество во општествените и економските промени. Во периодот 1951-1964 година се формираат работнички и народни универзитети како центри за општо (учење основни знаења за јазик, математика, историја, култура), стручно (обука за различни професии или вештини потребни за работа) и општествено (учење за граѓански права, општествени вредности и улогата на човекот во општеството) образование, со курсеви, семинари и дискусии.

Заводот се фокусира на усовршување на наставните планови и програми, организира семинари и други форми за андрагошко-методско оспособување на наставниците, подготвува програми за описменување и стручно ја следи нивната реализација. Заводот врши и педагошки увид во образовните организации за возрасните, соработува со други институции и организации и ја поддржува нивната дејност, вклучувајќи ја и издавачката работа на учебници за возрасните. Така, со цел унапредување на образованието на возрасните во 1964 година се воведува посебен наставен план за основно образование на возрасните, со предмети како мајчин јазик, математика, природни науки и општотехничко и општоекономско образование, со странски јазик како изборен предмет.

До крајот на седумдесеттите години, мрежата на институции за образование на возрасните се шири, опфаќајќи специјализирано основно училиште, работнички универзитети и паралелки во основните училишта.

Во периодот 1980-2005 година, образованието на возрасните се интегрира како составен дел од формалниот систем, а наставните програми и обуките на наставниците се прилагодуваат на потребите на возрасните ученици.

По 2005 година, образованието на возрасните продолжува да се развива во согласност со европските политики за доживотно учење. Основното образование се реализира преку флексибилни форми, додека средното образование се организира во педесетина училишта со програми за стручно образование, доквалификација и преквалификација.

Денес Бирото за развој на образованието активно учествува во развивањето на формалното образование на возрасните што претставува организиран процес на учење кој се реализира врз основа на наставни планови, наставни програми и испитни програми за основно и средно образование, приспособени на потребите и можностите на возрасните и на барањата на пазарот на труд.

УЛОГАТА НА БИРОТО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВО РАЗВИВАЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА УЧЕБНИЦИ И МАТЕРИЈАЛИ ЗА УЧЕЊЕ

Од своето основање во 1955 година како Републички завод за унапредување на образованието и воспитувањето, а од 2000 година како Биро за развој на образованието, оваа институција има постојана и клучна улога во креирањето, развојот и

вреднувањето на учебниците и образовните материјали во Република Северна Македонија.

Во првите децении, од 1955 до 1980 година, Заводот ја поставува основата на учебничката политика. Формулирани се општа концепција за учебници и специјализирани концепции за предмети како буквар и читанка, македонски јазик и литература, албански јазик, странски јазици, историја, географија, марксизам и самоуправување, математика, физика, хемија, биологија и општо-техничко образование. Овие концепции се разгледувани и одобрени од Републичкиот педагошки совет, врз основа на кои се изработуваaат учебници и прирачници. Заводот редовно спроведува анализа и вреднување на учебниците, а своите наоди ги доставува до високи државни органи, како ЦК на СКМ и Републичката конференција на ССРНМ.

Документите „Идејните основи на учебниците“ од 1974 година и „Марксистичката заснованост на учебниците“ од 1976 година ја потврдуваат внимателната методолошка работа на Заводот. Советниците дејствува како рецензенти, раководители на комисии и автори/коавтори на учебници. Секојдневно се подготвуваат информации за снабденоста на училиштата со учебници на сите наставни јазици, кои се доставуваат до Републичкиот секретаријат за наука и образование и до Просветно-културниот собор. Заводот, исто така, учествува и на југословенски симпозиуми и во сојузни комисии за наградување на најдобрите учебници.

Во периодот 2005-2025 година, улогата на Бирото се проширува и модернизира. Во согласност со Законот за основно образование и Законот за средно образование, Бирото станува надлежно за подготовка на годишни програми за издавање учебници, додека Министерството за образование и наука организира конкурси, рецензија и одобрување на учебници. Во јуни 2010 година, во соработка со УНИЦЕФ, Бирото издаде „Концепција за изработка на учебник“ - методолошки и дидактичко-инструктивен прирачник на македонски и албански јазик, кој ја постави основата за современ пристап кон учебниците.

Бирото за развој на образование постојано придонесува за континуитет и за квалитет на наставата така што кога учебиците по одредени предмети заради различни причини не се дистрибуираат во училиштата, изготвува материјали за учење по соодветните предмети.

Бирото за развој на образованието има централна улога со стапувањето во сила на новиот Закон за учебници (2025) и ја зацврстува својата стручна и методолошка позиција со изготвувањето на новата Концепција за изработка на учебници и со Методологијата за нивно вреднување.

Овие стратешки документи претставуваат највисоко ниво на стручна регулација, обезбедувајќи критериуми учебниците да бидат научно ориентирани, дидактички ефикасни и во целосно усогласени со најновите наставни програми. Бирото ја користи оваа нова методологија за да се гарантира квалитет и стручност во процесот на рецензија и одобрување на сите идни материјали за учење.

Во текот на петте децении работа и дејствување на ова поле (1955-2005), Заводот ја постави темелната политика за учебници, а во следните две децении (2005-2025), Бирото ги унапреди методологиите, ги спроведе законските процедури, се прилагоди на современите предизвици и започна дигиталната трансформација на учебниците и

материјалите за учење, обезбедувајќи континуитет, стручност и квалитет во образованиот процес.

3.2 Истражувачката дејност на Бирото за развој на образованието

Истражувачката дејност е темелен столб во развојот на образовниот систем во Република Северна Македонија. Од своето основање до денес, Биро за развој на образованието континуирано спроведува истражувања и евалуации за унапредување на наставните содржини, методи и програми.

Во почетокот, Бирото има водечка улога во креирањето и тестирањето на наставните планови, развојот на инструменти за проверка на знаењето и анализа на учебниците. Така се поставувале научни основи за донесување стратешки одлуки и создавање квалитетни образовни материјали.

Со промените во општеството и во образовниот систем во периодот на транзицијата, Бирото ја адаптира својата истражувачка активност кон новите потреби. Интегрирани се европските стандарди, а институцијата активно се вклучи во меѓународни истражувања како TIMSS, PIRLS и PISA. Истовремено, започна градењето на национален систем на евалуација, државна матура и надворешно тестирање на постигањата на учениците.

Во последните две децении, фокусот на истражувањата на Бирото стратешки се проширува за да се креираат политики засновани на податоци/докази преку партнерства со меѓународни организации.

Фокусот на истражувањата се проширува и вклучува теми како инклузивност, родова еднаквост, компетенции на учениците, професионален развој на наставниците и примена на ИКТ во наставата.

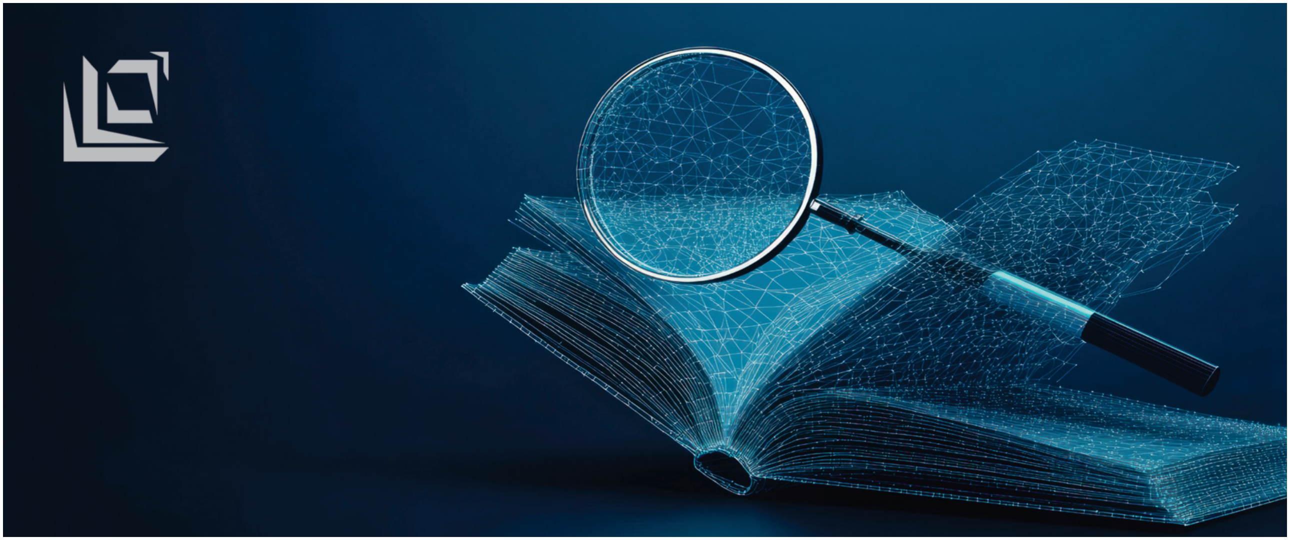

Табела 3: Преглед на спроведени истражувања (2005-2025)

Област на истражување	Клучни истражувачки придонеси и резултати
Системски реформи (Осн. и Ср. Обр.)	Спроведени се анализи на основното образование и анализи на средното образование со цел реформирање на тие нивоа од образовниот систем. Овие истражувања доведоа до изготвување и спроведување на Концепцијата за деветгодишно основно образование (2007) и структурни реформи на сите нивоа. Од 2020 година ваков процес на истражувања и имплементација започна да се спроведува во основното и средното образование и сè уште трае.
Инклузија и поддршка	Истражувањата за инклузија на деца со посебни образовни потреби и Концепциите за инклузивно образование (2019-2020) резултираа со законски реформи и зголемување на вклученостна овие ученици во редовната настава.
Талентирани и надарени	Систем за работа со надарени и талентирани ученици (2011): Овозможија изработка на препораки за идентификација, поддршка и обука на наставници за работа со овие ученици. Ова истражување даде прпораки за развивање на образовани политики за индетификување и работа со надарени и талентирани ученици.
Рани години	Анализи за унапредување на предучилишното воспитание и образование во РСМ (2018) Овозможија согледување на предизвиците и дадоа препораки за системски промени.
Клучни компетенции	Истражување за финансиско образование (2025): Ги проучува актуелните знаења на учениците и дава насоки за интегрирање на финансиската писменост во наставата.
Социјална и воспитна димензија	Истражување за лектирите во основно образование (со цел модернизација на содржините). Ова истражување овозможи да се обезбедат информации за интересите на учениците и нивно поврзување со програмските подрачја од јазик односно литература. Анализи за меѓуетничка интеграција во основното образование: Придонесе кон дефинирање на значањето на принципот на интеркултура во образованиот процес. Истражувања за слободните изборни предмети и за работа во комбинирани паралелки. Врз основа на истражувањата се изготвија насоки за реализација на наставата во комбинирани паралелки и начинот на планирање и организирање на воннаставните активности.
Регулатива и дигитализација	Истражување за квалитетот на учебниците што овозможи развивање на Концепција за изготвување на учебник, како и Методологија за вреднување на учебник (2010/2025). Концепт за образование од далечина (2020).

Бројноста и разновидноста на истражувањата, анализите и стратешките документи на Бирото ја потврдуваат неговата улога како центар на стручност и иновации во образованието. Преку имплементирање на стратешките документи и годишната програма за работа, Бирото континуирано ги следи целите од Стратегијата за развој на образованието (2018-2025), ги анализира резултатите и насочува активностите кон унапредување на системот на образованието во целина.

3.3 Професионален развој на воспитно-образовниот кадар

Професионалниот развој на воспитно-образовниот кадар во Република Северна Македонија има долга и богата историја, која одразува континуиран стремеж кон усовршување и подобрување на образованието. Овој развој се изразува на два паралелни, но меѓусебно поврзани начина - личен и стручен развој. Личниот развој води кон унапредување на социјалните вештини. Стручниот развој се однесува на стекнување и продлабочување знаења и вештини за наставата, дидактичко-методичките пристапи, оценувањето и иновациите во наставата.

Патот на професионалниот развој на наставниците може да се следи низ три значајни периоди.

Патот на професионалниот развој на наставниците (1955-1980)

Веднаш по основањето во 1956 година, Заводот за унапредување и проучување на школството ја препознава значајноста на професионалниот развој на наставниците. Во 1957 година започнува со работа Центарот за стручно усовршување на наставничкиот кадар, првично сместен во ОУ „11 Октомври“ во Скопје. Во тој период се организираат бројни семинари и советувања за обработка на актуелни прашања во образованието - иновации во наставните содржини, нови наставни средства, медиумска комуникација, употреба на аудио-визуелни помагала и компјутери. Овие активности овозможуваат побрзо и поуспешно учење, како во училиштата, така и надвор од нив. Издавањето на списанието „Педагошки билтен“ и други стручни списанија создава основа за самостојно усовршување на наставниците.

Улогата на наставниците во воспитно-образовниот процес (1980-2005)

Во овој период се случува постепен премин од традиционалниот кон конструктивистичкиот пристап во образованието. Сè поголемо внимание се посветува на активното учење, на улогата на ученикот како истражувач и создавач на знаење, а не само како пасивен примач на информации. Наставникот сè повеќе станува водич и поддржувач во процесот на учење, со што се создава средина во која учениците учат преку искуство, соработка и решавање проблеми од реалниот живот.

Бирото за развој на образованието активно ги поддржува овие процеси преку издавање стручна литература и прирачници, организирање професионален развој за наставниците, соработка меѓу училиштата, размена на добри практики и учество во проекти, со што се поставува основата за модернизирање на наставничката професија и интегрирање меѓународни педагошки практики.

Континуиран и интегриран развој (2006-2025)

Од 2006 година па наваму, професионалниот развој на наставниците добива системски и континуиран карактер. Во рамки на проектот за Модернизација на образованието во 2007 година, финансиран од Светската Банка, Кралството Холандија и Владата на Република Македонија, Бирото за развој на образованието изработува Каталог на програми за обука на наставниците. Каталогот вклучува 159 програми од 50 понудувачи, акредитирани од Бирото, а наставниците имаат слобода да изберат обуки во согласност со нивните потреби и амбиции за зајакнување на одредни компетенции.

Со донесувањето на новиот Закон за основно образование во 2008 година, континуираното стручно усовршување за наставниците е законски регулирано, а Бирото за развој на образованието има клучна улога во организацијата, акредитацијата и реализацијата на обуките. Во овој период се инкорпорираат меѓународни добри практики, како Европската рамка за квалитет во наставата (EQF, 2006), препораките од ОЕЦД и регионалните иницијативи за професионален развој (SEECEL, ERI SEE).

Од 2012 до 2016 година, во текот на реализацијата на четиригодишниот проект финансиран од УСАИД и спроведен од МЦГО, е развиен систем за професионален и кариерен развој на наставниците. Проектот резултира со стандарди за компетенции, инструменти за следење и вреднување на наставниот кадар, донесување на законски и подзаконски решенија, како и прирачници и стратешки документи за унапредување на наставничката професија. Овие активности поставуваат темели за кариерен систем кој ја препознава компетентноста, развојот и придонесот на наставниците, овозможувајќи долгорочно унапредување на квалитетот на воспитно-образовниот процес во државата.

Реализирани акредитирани обуки (2011-2021)

Во периодот од 2011 до 2021 година, Бирото за развој на образованието спроведе серија акредитирани обуки за професионален развој на наставниот кадар во основното и средното образование. Обуките беа насочени кон унапредување на дигиталните вештини, имплементација на содржини за иновации и претприемништво, примена на современи наставни методи, интерактивни техники, како и развој на компетенции во работа со компјутери и основи на програмирање. Дополнително, дел од обуките се однесуваа на физичко и здравствено образование, како и на усвојување на современи стратегии за поучување и учење, со цел наставниците да се подготват за предизвиците на 21 век.

Некои од спроведените обуки вклучуваат:

- „Креирање на едноставни дигитални содржини за примена во наставата“ (основно образование);
- „Имплементација на содржини за иновации и претприемништво во курикулумот во средното образование“;
- „Современи методи во наставата, активно вклучување на учениците и поттикнување на нивната креативност“ (средно образование);
- „Наставна програма по предметот работа со компјутери и основи на програмирање“;
- „Современи концепти на средно образование – новата улога на наставникот и новите стратегии на поучување и учење“.

Во текот на овој период, приближно 40 илјади наставници од основното и средното образование беа вклучени во различни форми на професионален развој. Овие акредитирани обуки обезбедија рамномерни можности за унапредување на наставниот процес и зајакнување на компетенциите на наставниците во целата држава, придонесувајќи кон квалитетно и современо образование.

Акредитирани обуки во основното образование (2022-2025)

Во септември 2022 година, Бирото за развој на образованието направи значаен чекор во професионалниот развој на воспитно-образовниот кадар во Република Северна Македонија. Тогаш се акредитирани 18 програми за наставници и 4 програми за обука на стручни соработници во основните училишта, создавајќи основа за нивно систематско и континуирано стручно усовршување.

Врз основа на овие акредитирани програми, изготвени се два каталога: Каталог на акредитирани програми за обука на наставници и Каталог на акредитирани програми за обука на стручните соработници. Со овие каталози, наставниците и стручните соработници добија можност самостојно да изберат обуки кои најдобро одговараат на нивниот план за личен и професионален развој, овозможувајќи им континуирано да ги надградуваат своите компетенции.

Резултатите од оваа иницијатива беа впечатливи. Во 2022 година, вкупно 14884 учесници ја надградија својата професионална пракса - од нив 14083 беа наставници, а 801 стручни соработници. Во следната година, 2023, бројот на обучени наставници и стручни соработници остана значаен - 14495 учесници, од кои 13744 беа наставници, а 751 стручни соработници. Трендот на раст продолжи и во 2024 година, кога 15985 наставници и 874 стручни соработници ја искористија оваа можност за развој и усовршување.

Средствата за овие обуки се обезбедени преку Проектот за подобрување на основното образование на Светска банка, што ја потенцира меѓународната поддршка и значењето на континуираниот професионален развој како клучен фактор за квалитетно образование. Преку овие активности, Бирото за развој на образованието го зацврсти својот статус како центар за стручност и поддршка на наставниците и стручните соработници, овозможувајќи им секогаш да чекорат напред во својот професионален пат.

Акредитирани програми во средното образование (2022-2025)

Во делот на средното образование, Бирото за развој на образованието продолжи да ја унапредува професионалната подготовка на наставниците и стручните соработници преку акредитирани програми за обука, со фокус на актуелните предизвици и потреби во наставната практика.

Во 2023 година, акцентот беше ставен на безбедноста и благосостојбата на учениците. Бирото акредитираше програма за обука на тема „Начини на превенција и справување со насилството во училиштата“, наменета за наставниците кои реализираат настава во гимназиско образование, уметничко образование, спортска академија и училишта за образование на ученици со попреченост. Преку оваа обука беа опфатени вкупно 2925 наставници, кои се стекнаа со практични знаења и вештини за создавање безбедна и поддржувачка училишна средина.

Следната година, 2024, вниманието се насочи кон дигитализацијата на наставата. Акредитирана беше програма за обука на тема „Дигитални вештини кај наставниците во функција на наставата“, која се однесуваше на следење на учениците, решавање проблемски ситуации и истражувачки активности. Обуката опфати 2001 наставник од средните стручни училишта, овозможувајќи им да ги интегрираат дигиталните алатки во својот секојдневен професионален ангажман.

Во 2025 година, акцентот беше ставен на приоритетни програми за обука наменети за наставници, стручни соработници и кариерни советници, со цел дополнително унапредување на компетенциите на воспитно-образовниот кадар. Меѓу акредитираните програми беа:

- „Примена на дигитални алатки за интерактивна и персонализирана настава“ за наставници во средните училишта;
- „Поттикнување одржлив начин на размислување кај учениците за решавање на глобалните еколошки предизвици“ за наставници;
- „Зајакнување на вештините на стручните соработници за советување за професионална и кариерна ориентација кај учениците“ за стручните соработници и кариерни советници.

Паралелно со професионалниот развој, Бирото активно ја поддржува и можноста за кариерен развој и напредување во звања. Според Законот за наставниците и стручните соработници, наставниците можат да напредуваат во звањата „наставник ментор“ и „наставник советник“, додека стручните соработници можат да станат „стручен соработник ментор“ или „стручен соработник советник“. Напредувањата претставуваат поттик за професионален раст и се насочени кон унапредување на квалитетот на наставата и меѓусебната поддршка меѓу колегите. Наставниците со повисоки звања преземаат водечка улога во организирање обуки, менторирање и споделување на добри практики, придонесувајќи за колективниот развој на училиштата и на образовниот систем во целина.

Во рамки на овие процеси, Бирото за развој на образованието активно ги следи и вреднува кандидатите за напредување. Во 2022 година, 59 кандидати за наставник - ментор беа следени и добија оценка за исполнетост на професионалните стандарди, а во 2023 година истиот процес го поминаа 32 кандидати. Овие оценки беа доставени до Министерството за образование и наука како основа за официјално признание на нивното звање.

Со цел дополнително да се поддржи кариерниот развој и дигиталната едукација, во 2025 година беше создадена дигитална алатка за самоевалуација на наставниците и собирање податоци од училиштата за личниот план за професионален развој. Алатката ја олеснуваше самоевалуацијата, обезбедуваше систематско прибирање на податоци и помагаше во поефикасно планирање на развојот на наставниот кадар. Овој проект, наречен „EmpowerED: дигитално самооценување за наставници и план за професионален развој“, беше спроведен од СмартАП – Лабораторија за социјални иновации во партнерство со Детската фондација Песталоци, а во соработка со Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието.

Преку овие активности, средното образование во Република Северна Македонија ја зацврсти својата визија за континуиран професионален развој, дигитализација и кариерен раст на наставниците и стручните соработници, овозможувајќи им да ја надградат својата практика и да придонесат за современо и квалитетно образование.

3.4 Обуки, семинари и работилници

Бирото за развој на образованието активно учествува и обезбедува поддршка во различни национални и меѓународни проекти, со цел унапредување на компетенциите на наставниците и подобрување на квалитетот на образованието. Овие активности (1955 - 2005) се реализираат во согласност со актуелните образовни политики и реформски процеси, што овозможува успешна имплементација на новите наставни програми и методологии на работа во наставата.

Бирото за развој на образованието, како централна институција за поддршка на наставниот кадар во основното образование, активно организира обуки, семинари и работилници, прилагодени на новите наставни програми и методологии на работа.

Процесот почнува постепено со прво одделение, и се проширува паралелно со етапното воведување на наставните програми по сите одделенија. Целта е јасна - наставниците да добијат стручна поддршка и практични насоки за успешна и кохерентна примена на концепциските насоки во секојдневната наставна пракса. Со секоја нова обука, наставниот кадар ја зголемува својата компетентност и е подготвен да ги воведе иновациите во училницата.

Заклучно со периодот од 2005 до 2025 година, овие обуки и работилници имаа особена важност во спроведување на реформските процеси во образованието. Преку континуирана поддршка, наставниците се оспособуваа да применуваат иновативни пристапи при реализација на новите наставни програми и да обезбедат подобри резултати во учењето на учениците.

За да ги прошири можностите и да воведе иновативни пристапи, Бирото за развој на образованието соработувало со национални и меѓународни партнери, меѓу кои УСАИД, УНИЦЕФ, Британскиот совет и други релевантни организации. Ова партнерство овозможи воведување на современи дигитални и методолошки компетенции, поддршка за наставниците во користење на нови алатки и техники, како и приближување на наставата до меѓународните стандарди.

Преку оваа широка мрежа на соработка и континуираната организација на обуки, семинари и работилници, Бирото создаде услови за современо, иновативно и ефективно образование. Наставниците добиваат постојана поддршка, учениците добиваа подобри образовни искуства, а образовниот систем се приближува кон постигнување на националните и меѓународните цели и стандарди.

3.5 Стручно-советодавна поддршка

Стручно-советодавната поддршка има долга и богата историја во развојот на воспитно-образовниот процес во Република Северна Македонија. Непосредниот педагошки увид уште од основање-

то на Заводот за унапредување и проучување на школството претставува клучен инструмент за унапредување на квалитетот на наставата. Во раните години, до 1974 година, овие увиди се реализираа главно преку општинските и меѓуопштинските заводи, додека Републичкиот завод обезбедувал поддршка во делот на теоретската и практичната настава.

По 1974 година, со законски решенија, Републичкиот завод ја презема примарната улога во педагошкиот увид во училиштата за насочено средно образование. Во периодот од 1974 до 1990 година, преку целосни, групни и индивидуални увиди се опфатени повеќе од 300 училишта. Се следи примената на наставните планови и програми, методите и средствата на наставата, оценувањето, како и снабденоста со учебници. Извештаите од увидите систематски се доставувани до релевантните институции кои вршеле потребни интервенции за подобрување на наставата. И покрај ограничувањата во човечки и материјални ресурси, оваа активност значајно придонесува кон подобрување на квалитетот на образованието и зголемување на општиот успех на учениците.

Со именување на Заводот како Бирото за развој на образованието, стручно-советодавната поддршка добива системски и современ контекст. Целта е јасна – унапредување на квалитетот на воспитно-образовниот процес во детските градинки и во основните и средните училишта, како и успешна реализација на образовните политики и создавање продуктивна клима во градинките и во училиштата.

Стручно-советодавната поддршка што ја обезбедуваат советниците од Бирото за развој на образованието претставува динамичен и континуиран процес на професионално насочување, менторство и партнерска соработка со воспитувачите, наставниците, стручните соработници и директорите на градинките и училиштата. Поддршката се реализира преку повеќе форми: следење на спроведувањето на програмите и реформските процеси, советување при планирање и имплементација на иновативни наставни методи, поддршка на воспитувачите, наставниците и наставниците почетници, развивање на инклузивни практики, внатрешна евалуација, како и преку организација на обуки, менторства, работилници и стручни совети. Советниците даваат и насоки за подобрување на училишното лидерство, развојните планови и управувањето со училиштето, при што директорите се поддржани во градење визија за квалитетна и иновативна училишна клима. Поддршката не се сведува само на еднократни посети или административно известување, туку опфаќа систематско следење, анализа и унапредување на наставната и училишната практика преку дијалог, консултации и заедничко решавање проблеми. Советниците ја темелат својата работа на принципите на професионален развој, самоевалуација и акционо истражување, помагајќи им на училиштата да ги преточат препораките во конкретни активности и мерливи резултати. Поддршката се спроведува и преку индивидуално советување, тимска работа, тематски анализи, подготовка на стручни материјали и развој на пример-модели на добри практики. На тој начин, советниците не се само надворешни набљудувачи, туку вистински партнери во развојот на училиштата, кои ја поттикнуваат културата на континуирано учење, професионален раст и развој и одговорност за квалитетот на воспитно-образовниот процес.

Во услови на дигитализација и глобални предизвици, Бирото се прилагодува во својот пристап на давање насоки и препораки во организацијата и реализацијата на наставата. За време на пандемијата (2020-2021), обезбедува стратешка поддршка преку упатства за онлајн настава, обуки за дигитални алатки, ТВ-настава и адаптирани наставни програми со здравствени протоколи. За да се следат ефектите од овие активности, Бирото користи различни инструменти - анкети за самоевалуација, теренски посети, набљудување на наставата и соработка со училиштата и локалните самоуправи.

Истовремено, Бирото изготвува документи коишто ја поддржуваат практиката на стручно-советодавна поддршка, како што се „Насоки за следење и поддршка на наставниците при имплементација на новите наставни програми“ (2021) и „Методологија за следење на ефекти од обуки“ (2022).

Со нив се обезбедува континуирано следење на влијанието од обуките, идентификување на добри практики и дефинирање на области за унапредување, со што се создава одржлив и квалитетен развој на наставниот кадар.

И покрај предизвиците – недоволен број на советници, ограничени ресурси, отпор кон промени и нееднаква дигитална подготвеност, Бирото за развој на образованието останува клучен чинител во образовната реформа.

3.6 Следење и вреднување на постигнувањата на учениците и наставниците

Од самиот почеток на своето постоење, Бирото за развој на образованието го гледа следењето и вреднувањето на постигнувањата како суштински дел од својата мисија. Во период кога образованието се развива, овие процеси не се само формални чекори, туку алатки кои овозможуваат вистинско подобрување на наставата и поддршка за професионалниот развој на наставниците.

Оценувањето во Република Македонија главно се вршело со бројчана скала од 1 до 5. Оваа традиционална практика ја следи селективната функција - учениците се рангирале и проверувале за репродукција на знаења, а наставата се фокусирала на усна проверка и меморирање. Сепак, со развојот на педагошките пристапи во седумдесетите и одумдесетите години, се појавува потребата оценувањето да стане континуиран процес коешто ќего поттикнува учењето, а нема да претставува процес каде што ќе се меморираат само податоци. Законите и наставните програми почнуваат да го дефинираат оценувањето како алатка која ја поддржува конструктивната улога на наставата, воведувајќи диференцирани критериуми според предметите и различните компоненти на постигањата.

Бирото за развој на образование активно учествува во развојот на системите за оценување. Се изготвуваат прирачници, се организираат обуки и се даваат стручни совети за наставниците, поттикнувајќи објективност и праведност во вреднувањето. По осамостојувањето на Република Македонија, реформите се продлабочуваат, се воведуваат стандарди за оценување, завршни проверки и си-

стеми за формативно оценување со цел ученикот да биде во центарот на наставниот процес.

На почетокот на 2000-тите, националното оценување станува клучен чекор за обезбедување валидни и релијабилни податоци за постигањата на учениците. Првото национално оценување во одделенска настава во 2001 година, во соработка со експерти од Холандија, овозможува точно мапирање на знаењата по македонски јазик, албански јазик и математика. Врз основа на резултатите Бирото за развој на образование разви стандарди за постигањата на учениците со што ги дефинира очекуваните нивоа на усвојување на знаења и вештини.

Потоа националното оценување се прошири и на други наставни предмети и во V (петто) и VIII (осмо) одделение, со што се поставија темелите за систем за екстерна евалуација кој ќе обезбедува објективни и споредливи податоци.

Пандемијата со КОВИД-19 донесе дополнителни предизвици, но Бирото веднаш реагираше со препораки, дигитални алатки и обуки за наставниците, обезбедувајќи континуитет на оценувањето и повратната информација на учениците.

Во текот на својот раст и развој, Бирото ја развива Концепцијата за државно тестирање, насочена кон клучните компетенции по мајчин јазик и математика, со цел учениците да се подготвени за доживотно учење. Иако имплементацијата ја води Државниот испитен центар, Бирото останува водечка институција во развојот, координацијата и усогласувањето на тестирањето со националните стандарди.

Истовремено, Бирото ги следи и меѓународните трендови и резултати од тестирањата како ТИМСС, ПИСА и ПИРЛС, користејќи ги податоците како основа за образовни реформи, подобрување на квалитетот и развој на практични вештини кај учениците.

3.7 Издавачката дејноста на Бирото за развој на образованието

Издавачката дејност на Заводот за унапредување и проучување на школството, кој подоцна прерасна во Бирото за развој на образованието, има долгогодишна и значајна улога во развојот и унапредувањето на образовната документација во Република Македонија. Од самите почетоци еден од приоритетите е обезбедување унифицирани обрасци за административната и педагошката документација во училиштата. Особено внимание се посветува на свидетелствата, кои се официјален документ за запишување, преминување и завршување одредено ниво на образование.

Во првите децении по основањето, свидетелствата се подготвуваа во согласност со упатствата на тогашното Министерство за просвета, а печатењето се организира преку државната печатница „Нова Македонија“. Обрасците се унифицирани за сите основни училишта и содржат основни податоци за ученикот, оценките и конечниот успех. Овој модел се користи до почетокот на осумдесетите години од 20-от век, кога по спроведената анализа на наставните програми и педагошката документација, е утврдено дека е потребно нивно унапредување.

Со осамостојувањето на Република Македонија во 1991 година продолжуваат промените во образовниот систем. По прекинот на издавањето на „Билтенот“, во 1995 година Заводот почнува да

објавува ново периодично списание за теорија и практика во воспитанието и образованието насловено како „Образовни рефлексии“, кое давало простор за стручни анализи, иновативни практики и размислувања за образовните политики. Со тоа се одржувало континуитетот на стручната публикациска дејност и се зајакнува поврзаноста меѓу образовните политики и училиштата. На тој начин има континуитет во стручната публикациска дејност на Заводот со содржини од актуелни теми, теми од наставната теорија и практика и информации за теоретски прашања од еминентни стручни и научни работници од различни области.

Во 1995 година е донесен нов Закон за основно образование и Правилник за начинот на водењето, формата и содржината на педагошката евиденција и документација во основното училиште со што се поставуваат темелите за педагошката евиденција и документација. Преку конкретни насоки за изработка и прилагодување на документите со законските и со подзаконските акти, а во согласност со Законот за Бирото за развој на образованието (2006) во делот на издавачката дејност се регулира изработката на обрасците од педагошката евиденција и документација за основното и за средното образование.

Во периодот од 2000 до 2007 година, со усвојувањето на Концепцијата за деветгодишно основно воспитание и образование, се пристапува кон изработка на нови обрасци за педагошка евиденција и документација за основното образование. Документите се усогласени со наставните планови и со Концепцијата и се приспособени на новата структура во основното образование, при што се изработени обрасци за трите периоди во основното образование.

Бирото за развој на образованието, во согласност со своите надлежности, спроведува јавни набавки за печатење и бесплатно доставување на педагошката евиденција и документација до сите основни и средни училишта во Македонија. Исто така, дава поддршка во начинот на водење на педагошката евиденција и документација, како и во процесот на пополнување, користење и нејзино чување на сите јазици на кои се реализира наставата во основното образование (македонски, албански, турски, српски и босански јазик) и во средното образование (македонски, албански, турски и српски јазик). Дел од обрасците се достапни и на интернет страницата на Бирото за развој на образованието, што придонесува за транспарентност и достапност. Со Законот за изменување и дополнување на Законот за основното образование (2011) се дава нова насока во делот од педагошката документација и евиденција, а тоа е училиштата да водат и е-дневник.

Издавачката дејност на Бирото за развој на образованието, претставува значаен столб во поддршката на образовната политика и успешната примена на сите образовни реформи, преку издавање: наставни програми за основно и средно образование, извештаи, дидактико-методски упатства за наставата, прирачници за планирање и подготвка на наставата, анализи за развој на образованието, материјали за учење, монографски и сериски публикации, каталози, тестови на знаења, практикуми и други стручни дела во електронска или во печатена форма.

4.

Бирото за развој на образованието како центар на стручност

4. Бирото за развој на образованието како центар на стручност

Од своето основање во 1955 година Биро за развој на образованието, постепено се развива како национален центар на стручност во областа на образованието. Неговата приказна е приказна за постојан развој, прилагодување на новите потреби на образовниот систем и усогласување со современите европски и светски трендови во воспитанието и образованието.

Поставување на темелите на стручноста (1955-1990)

Во првите три и пол децении од своето постоење, Заводот ја изгради својата репутација како клучен стручен и институционален чинител во образовниот систем. Тој имаше водечка улога во изработката на наставните планови и програми, во организирањето на стручната подготовка и континуираното професионално усовршување на наставниот кадар, како и во следењето и оценувањето на квалитетот на наставниот процес. Во овој период, преку својата издавачка дејност - особено преку стручни списанија, упатства и прирачници - Заводот обезбедува релевантни и применливи ресурси што им помагаа на наставниците во унапредувањето на наставната практика.

Преобразба и адаптација во нови услови (1991-2000)

Со стекнувањето на независноста, Република Македонија се соочува со нови предизвици и општествени промени, а Заводот се адаптира и го проширува своето дејствување. Тој активно се вклучува во процесот на демократизација и хуманизација на воспитно-образовниот процес, воведувајќи нови содржини во наставата, како што е граѓанското образование.

Во овој период, стручната поддршка се интензивира преку обуки и советувања со наставниците, со цел нивна поблиска поврзаност со реформските процеси. Исто така, Заводот започнува да соработува во рамките на регионални и меѓународни иницијативи, пренесувајќи добри практики и нови методолошки пристапи во македонското образование.

Бирото како национална реформска и стручна институција (2001-2025)

Во новиот милениум, Бирото за развој на образованието се развива во современа институција која ги води образовните реформи. Бирото креира и ревидира наставни програми со фокус на учење насочено кон учениците и развој на компетенции, воведува концепти на формативно оценување и обезбедува модели и ресурси за успешна имплементација на наставата.

Бирото, исто така, игра клучна улога во создавањето на образовни стандарди, поддржува инклузивно образование и меѓуетничка интеграција, како и користење на дигитални технологии во наставата. Со поддршка од меѓународни партнери како УНИЦЕФ, УСАИД и Европската Унија, Бирото реализира бројни проекти за развој на современа педагошка пракса.

Во учебната 2020-2021 година Бирото учествува во креирањето на Националната платформа за далечинско учење и во креирањето прирачници за наставниците и учениците, обезбедувајќи непречен образовен процес дури и во услови на криза.

Институција на стручност и партнерство

Во текот на седум децении, Бирото за развој на образованието станува институција за истражување и развој на образовните политики, партнер на Министерството за образование и наука, и место каде што се спојуваат искуства на наставници, практичари и научници. Неговата дејност се протега од изработка на стручни документи и прирачници, преку организирање обуки, до развој на модели и анализи кои придонесуваат за континуиран професионален развој на наставниот кадар.

Од 1955 до 2025 година Бирото постепено ја гради и проширува својата стручност, обезбедувајќи современ, квалитетен и инклузивен образовен систем. Како национален центар на стручност, тој останува еден од носителите на реформите и главен поддржувач на наставниците во нивната професионална и педагошка улога.

4.1 Стручен кадар: советници, соработници

Почетоци на советничката служба (1955-1990)

Во првите децении, работата во Педагошкиот завод се темели на мал, но високо квалификуван тим на наставници, педагози и учители со искуство во практичната настава. Тие, тогаш најчесто именувани како инспектори или советници, биле задолжени да ја следат наставата на терен, да подготвуваат наставни планови и програми и да

даваат стручни насоки на училиштата низ целата земја.

Советниците се организирани според наставни области - јазично, општествено, природно-научно, математичко, техничко, уметничко образование и воспитание - и преку подрачните заводи обезбедуваа директна поддршка за наставниците. Тие биле мостот помеѓу националните програми и секојдневната практика во училниците, овозможувајќи наставата да се развива систематски и со висок стандард.

Преиспитување и трансформација на улогата (1991-2000)

Со реформите во образовниот систем во текот на деведесеттите години, улогата на советниците претрпува значајна трансформација – од инспекциско-набљудувачка кон партнерска и развојно-ориентирана функција. Во овој период, советниците сѐ поинтензивно се вклучуваат во процесите на обновување и реформирање на наставните програми, организираат стручни обуки за наставници, развиваат концепти за активно учење и за унапредување на наставната клима, како и за поттикнување инклузивни и демократски образовни практики. Овој период претставува пресвртница во развојот на советничката служба, која од институција со контролна улога се преобразува во поддржувачки и менторски сервис што придонесува за континуиран професионален развој на наставниците и унапредување на квалитетот на училиштата.

Професионализација и мултидисциплинарност (2001-2025)

Со трансформацијата на институцијата во Биро за развој на образованието, советничката служба се структурира појасно, со јасно дефинирани профили според предметните области. Улогата на советниците е проширена и опфаќа:

- развој на наставни планови и програми;
- подготовка на прирачници и методички материјали;
- организирање и водење на обуки, семинари и работилници;
- стручна поддршка на училиштата во процесот на самоевалуација и развој;
- учество во национални и меѓународни проекти;
- следење и анализа на наставната пракса.

Покрај советниците, Бирото вклучува и стручни соработници - психолози, педагози, дефектолози и ИКТ експерти - кои ја дополнуваат интердисциплинарната димензија на образованието и придонесуваат во обликувањето на современи едукативни политики.

Советниците и соработниците станаа автори и коавтори на наставни програми, упатства и прирачници, рецензенти на учебници, ментори во обуки и иницијатори на иновации во наставата. Тие секојдневно комуницираат со наставници, директори и родители, што ја прави нивната улога суштинска за успешна имплементација на образовните политики.

Развој на советничкиот профил

Во текот на своето постоење, Бирото за развој на образованието постојано го унапредуваше професионалниот профил на своите советници и соработници. Од првите чекори на советодавната служба до современите стандарди на стручното усовршување, се градела традиција на посветеност, стручност и одговорност кон образовната мисија.

Денес, советниците претставуваат синоним за професионалност и компетентност. Тие:

- имаат завршено високо образование со наставен профил и богато практично искуство;
- постојано се надградуваат преку обуки за иновации во наставата, современи методи на оценување, инклузивно образование и примената на ИКТ;
- објавуваат стручни трудови, презентираат на национални и меѓународни конференции и активно придонесуваат во стручното и научното поле;
- континуирано се усовршуваат, како во земјата, така и во странство.

Советниците и соработниците се темелниот столб на стручната работа на Бирото. Со своето знаење, искуство и несебична посветеност тие ја поврзуваат националната образовна политика со реалноста во училиштата, придонесувајќи за квалитетен воспитно-образовен процес и поддршка за секој наставник и ученик.

Нивниот придонес низ годините ја претвори советодавната дејност во двигател на современи образовни промени - мост меѓу визијата за образование и секојдневната наставна практика.

4.2 Воспоставување професионални стандарди

Современото образование постојано се соочува со предизвици - од брзите промени во општеството и технологијата, до растечките очекувања за квалитетна настава. Во центарот на оваа сложена мрежа на барања се наоѓа наставниот кадар, чие знаење, вештини и професионално однесување ја одредуваат вредноста на целиот образовен процес. За да се обезбеди висок квалитет и ефикасност, потребно е да се воспостават јасни и применливи професионални стандарди.

Бирото за развој на образованието, со својата долгогодишна стручна експертиза, се постави како природен носител на овој процес. Преку децении на истражување, анализа и непосредна работа со училиштата, Бирото има развиено систем на професионални стандарди кои служат како основа за континуиран развој на наставниот кадар и подобрување на образованието како целина.

Професионалните стандарди создадени од Бирото обезбедуваат:

- јасни очекувања од наставниците во поглед на знаење, вештини и професионално однесување;
- поттикнување на одговорност и етичко работење во наставата;
- основа за објективна евалуација и унапредување на наставниците;
- обезбедување на квалитетна и правична настава за сите ученици.

Бирото ја води оваа трансформација преку постепен процес: од идентификување на потребите во училиштата, преку истражувања, анкети и повратни информации, до создавање стручна рамка на компетенции со активно вклучување на експерти, наставници и образовни институции. Следува развивање на практични насоки во вид на документи и обуки за нивна примена, а процесот се дополнува со континуирано следење, евалуација и ажурирање на стандардите во согласност со новите образовни и технолошки трендови.

Професионалните стандарди ги опфаќаат клучните области на наставничката професија:

- Педагошки компетенции - способност за планирање, организирање и спроведување на настава;
- Комуникациски и социјални вештини - соработка со ученици, родители, колеги и други партнери;
- Континуиран професионален развој - активно учество на обуки, семинари и самоусовршување;
- Етички и професионален однос - почитување на различностите, инклузивност и одговорност.

Примената на овие стандарди носи видливи придобивки за целиот образовен систем:

- подигнување на угледот на наставничката професија;
- подобрување на ученичките постигнувања;
- поефикасна организација на наставниот процес;
- поголема отчетност и транспарентност;
- како и формирање култура на квалитет и учење во училиштата.

Сепак, процесот на воспоставување и спроведување на професионални стандарди не е без предизвици. Бирото се соочува со потребата од обезбедување доволно ресурси за обука и мониторинг, вклученост на наставниот кадар во креирањето на стандардите, и прилагодување на стандардите според различните нивоа на образование. Преку овие предизвици се потврдува суштинската улога на Бирото како стратешки центар за квалитет и стручност во образованието, институција која не само што креира правила, туку и го поддржува нивното успешното спроведување во секое училиште.

5. Соработка на национално и меѓународно ниво

5. Соработка на национално и меѓународно ниво

Од своето основање во 1955 година, а денес Бирото за развој на образованието, постојано работи на воспоставување и развој на соработка на национално и меѓународно ниво. Оваа соработка е клучен елемент во развојот на современи, инклузивни и квалитетни образовни политики.

5.1 Соработка на национално ниво

Во првите децении, особено во периодот на СФРЈ, соработката се одвивала главно со сродни институции во другите републики, учителски школи, факултети, педагогшки институти и републички заводи. Се разменувале искуства, се организирале стручни собири, се ускладувале наставни планови и програми.

По 1991 година, Педагошкиот завод, а подоцна Бирото за развој на образованието, ја зајакнува улогата како централна стручна институција, вклучена во иницирање и координација на проекти со национални институции, универзитети, НВО-секторот, здруженија на наставници и училишта.

Бирото активно соработува со тела, институции и организации кои влијаат врз образовните политики. На пример, Бирото има потпишано меморандуми за соработка со Народна банка на Република Македонија, со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување - МАПАС, и со ЏА Македонија за развивање на претприначкото и финансиското образование и за зголемување на нивото на пензиска свесност. Бирото е член на националниот Совет за заштита на потрошувачите и со свои активности учествува во националната Програма за заштита на потрошувачите. Исто така, меморандум за соработка Бирото има потпишано со организации на Обединетите нациии како на пример: УНФПА, УНОДС, УНИЦЕФ за спроведување на заеднички активности со цел унапредување на значајни аспекти во предучилишното, основното и средното образование. Секако значајно е да се истакнат и официјализираните соработки со граѓански организации како Маргини, Македонија 2020 и други.

Преку ваквите соработки, се иницираат и реализираат активности, меѓу кои:

- Мултиетничка соработка (2011-2022) - Во 27 училишта и 9 општини, преку соработка со МЦГО и „Песталоци“, беа спроведени активности, заеднички наставни и воннаставни активности, за поттикнување на толеранција меѓу учениците од различни етнички заедници.
- Мировно образование (2011-2024) програма на првата детска амбасада во светот „Меѓаши“. Бирото активно учествува во широк спектар на теми како ненасилство, техники за трансформирање на конфликти, демократија, разоружување, различности, идентитети, соживот, родова еднаквост, човекови права, одговорност за животната средина, комуникациски вештини итн.
- Сеопфатно сексуално образование (2018-2021) - Бирото во соработка со граѓанската организација ХЕРА изработи модел за пилотирање на сеопфатно сексуално образование (ССО) во формалното образование. Како дел од изборните предмети, ССО е пилотирано во четири основни училишта. Во 2021 година е извршено мерење на ефектите од пилотирањето и е направено ревидирање на програмата со наслов Сексуално образование и се изготви прирачник за наставници за реализација на предметот како слободен изборен предмет во деветто одделение.
- „Медена земја“ (2020) - По иницијатива на Владата, Бирото учествуваше во имплементацијата на едукативен пакет во кој се влучени главните пораки од документарниот филм, кој беше вклучен во наставата во 14 општини во Брегалничкиот регион.
- Оптимизација на училишната мрежа (2025) - Бирото обезбеди експертска и методолошка поддршка за оптимизација во 23 општини, вклучувајќи консултации со наставници, директори, родители и ученици. Целта беше подобрување на ефикасноста и пристапот до квалитетно образование.

Овие активности ја потврдуваат улогата на Бирото како координатор и стручна поддршка во развојот на инклузивни, одржливи и современи образовни политики на национално ниво.

5.2 Меѓународна соработка

По 2000 година, меѓународната соработка на Бирото се интензивира, со учество во проекти финансирани од ЕУ, УСАИД, УНИЦЕФ, Советот на Европа и други партнери. Целта е зајакнување на капацитетите на наставниот кадар и развој на иновативни практики, со кои образовниот систем се

приближува до европските стандарди и глобалните трендови.

Некои клучни иницијативи се:

- **2005-2007:** „Е-школо“: Дигитална трансформација преку опремување на училишта со ИКТ и обуки за наставници, проект поддржан од УСАИД.
- **2005-2008:** „Дијалог и помирување“: Мултиетничка интеграција преку развој на билингвални кабинети и интегрирани училишта, во соработка со Нансен Дијалог Центар.
- **2009-2015:** Програми за финансиска инклузија, намалување на рано напуштање на училиштето и развој на Националната рамка на квалификации (НРК), со поддршка од Светска банка и ЕУ.
- **2014-2016:** Реформи во наставата по математика и природни науки со Универзитетот Кембриџ, фокусирани на критичко размислување и интерактивно учење.
- **2016-2020:** „Оценување за учење“ (Erasmus+): Воведување на формативното оценување како стандард во наставата. Паралелно, поддршка на младинско претприемништво преку Erasmus+, INN@SEE и SEED програми.
- **2018-2025:** Промоција на инклузивност, демократска култура и интеркултурно образование во рамки на Стратегијата за образование, во партнерство со Советот на Европа.
- **2018-2020:** Со Еразмус+ проектот „Подобрување на квалитетот на физичкото образование во основното образование и презентирање на неговото значење и важност за здравјето и добросостојбата на идните генерации“, Бирото придонесе во развојот на тандем-настава помеѓу одделенски и предметни наставници.
- **2019-2021:** „Училишта на 21 век и микробит“: Развој на дигитални вештини и примена на ИТ во наставата, обуки за наставници, директори, инспектори и советници со Британскиот совет.
- **2019-2022:** Обуки за заштита на деца од трговија со луѓе, со околу 1.900 обучени наставници и стручни соработници, во соработка со Совет на Европа.
- **2019-2022:** Бирото учествуваше во проекти за интеграција на Роми и маргинализирани заедници преку стипендии, образовни асистенти и грантови за задржување на ученици.
- **2019-2025:** Поддршка на наставни реформи, дигитализација и проширување на бројот на образовни асистенти за ученици со попреченост, во соработка со Светска банка и УНИЦЕФ.
- **2021-2022:** Обучени 140 наставници наставници од 15 проектни училишта за унапредување на личните компетенции и животните вештини кај учениците, особено кај деца од ранливи категории, програма „Деца и семејства во образованието“

(ДИСО), проект РЕАСОСК - „Мир преку соработка, компетенции и знаења“.

- **2021-2022:** Обуки за психолози и педагози за препознавање на деца потенцијални жртви на трговија со луѓе.
- **2020-2025:** Бирото делува во рамките на УНСДЕ за координирана поддршка во образованието и социјалната инклузија.
- **2022-2024:** Со поддршка на УНИЦЕФ е развиена Програма за психосоцијална помош и поддршка на деца и млади во образовните, здравствените и згрижувачките институции и средини.
- **2022-2025:** „Квалитетно образование за сите“: Воспоставување демократско управување и култура на активно учество на сите во образовниот процес во 25 училишта, проект поддржан од Советот на Европа и Германија.
- **2022-2025:** Преку Иницијативата за реформи во образовнието на Југоисточна Европа (ERI SEE - EQET SEE) изработен е и донесен од министер Национален стандард на компетенции за советници кои вршат стручен увид/евалуација за оценување на квалитетот во воспитно-образованите установи, во координација со МОН, ЦСОО и ДПИ.
- **2024-2026:** „Вештини за адолесценција“: Развој на социјално-емоционални вештини кај адолесцентите, превенција на насилство и злоупотреба на психоактивни супстанции, преку интерактивни работилници за ученици, наставници, стручни тимови и родители.

Во текот на 2025 година, активностите кулминираат со финализирање на постојните проекти, реализирање на нови обуки и иницијативи, објавување на Стратешкиот план 2025–2027, како и спроведување студиски посети. Фокусот во овој период се насочува кон поттикнување иновации, унапредување на дигитализацијата и обезбедување стабилно и одржливо поврзување со европските образовни рамки.

Меѓународната соработка е двигател на системски иновации - од мултиетничка интеграција и дигитална трансформација до усвојување европски стандарди. Со национални и меѓународни партнери, Бирото ја исполнува својата мисија: континуирано унапредување на квалитетот, инклузивноста и релевантноста на образованието преку размена на добри практики и заедничко учење.

6. Постигнувања и влијанија

6. Постигнувања и влијанија

Од своето основање како Завод за унапредување и проучување на школството, па сè до денес, Бирото за развој на образованието постојано ја гради својата улога како движечка сила и стратешки партнер на училиштата, наставниците и образовните институции во земјата. Особено по 1991 година, Бирото прераснува во институција со јасна визија и силно влијание врз развојот на националниот образовен систем.

Неговата мисија никогаш не се ограничувала само на административни задачи. Напротив, Бирото е извор на идеи, иновации и поддршка – креативен, советодавен и визионерски центар кој го насочува образованието кон квалитет, современост и инклузивност.

Преку континуирана работа, истражувања и соработка со наставниците и училиштата, Бирото има клучна улога во обликувањето на современото македонско образование во три главни насоки:

- развој и унапредување на наставната практика,
- постојан професионален раст и поддршка на наставниците,
- активно учество во креирање и спроведување на образовни политики.

Со овие постигнувања, Бирото остави длабок и траен белег во историјата на македонското образование – како институција што постојано создава, менува и инспирира.

6.1 Главни резултати во развојот на образованието

Од крајот на деведесетите сè до денес, наставните програми доживеаја целосна ревизија и осовременување. Наместо статични и ригидни содржини, новите програми се ориентирани кон компетенции, интердисциплинарни врски и резултати од учење. Оваа промена ја одразува новата парадигма - ученикот е во центарот на наставата, а учењето е насочено кон реалниот живот.

Паралелно, Бирото вложуваше во развој на прирачници и наставни материјали кои не ја заборараат инклузијата. Учениците со посебни потреби добија адаптирани ресурси што им овозможуваат еднакво учество во наставниот процес. Со

дигиталната ера, пак, се роди платформата ЕДУИНО - место каде што наставниците и учениците можат да најдат електронски ресурси, видеолекции и професионални обуки.

Посебна предност е што Бирото остана блиску до училиштата преку подрачните одделенија. Теренската поддршка овозможи директна комуникација со наставниците, со цел нивните реални потреби да бидат слушнати и поддржани. Наставниците често нагласуваат дека „најмногу вреди тоа што некој доаѓа, слуша и советува" - бидејќи реформите полесно се прифаќаат кога зад нив стои реална и блиска поддршка.

6.2 Иновативни практики

Бирото за развој на образованието не само што ги следи глобалните трендови, туку активно создава сопствени иновативни решенија прилагодени на националниот контекст. Во пониските одделенија, токму преку иницијативите на Бирото, се разви интегрирана и интердисциплинарна настава која ја надминува традиционалната поделба на предмети и ги поттикнува учениците да размислуваат поврзано, креативно и критички.

Наставата сè повеќе се ориентира кон функционално знаење – знаење што се применува во реални ситуации. Интерактивните методи, групната работа, проектните задачи, игрите и симулациите станаа препознатлив белег на современата наставна практика во македонските училишта.

Паралелно, Бирото го препозна предизвикот на инклузивното образование и разви модели за индивидуализирана и диференцирана настава, со цел секој ученик да го достигне својот потенцијал.

Во време на пандемијата, иновативниот дух на институцијата не згасна – напротив, се засили. Преку развојот и поддршката на хибридни модели на учење, како и преку националната платформа ЕДУИНО, Бирото овозможи континуитет на образовниот процес и покажа дека образованието може да биде флексибилно и отпорно дури и во најпредизвикувачките услови.

6.3 Влијание врз образовните политики и квалитетот на наставата

Бирото не беше само поддржувач, туку и активен креатор на политики. Концепциите за основно и средно образование, стратегиите за инклузија и професионален развој, како и бројни закони и наставни планови носат печат на стручноста на оваа институција.

Во училиштата, пак, овие политики се претворија во реалност. Се разви идејата за „училишта со култура на учење" – средини каде што наставниците учат исто колку и учениците, се разменуваат идеи и искуства.

Резултатите од постигањата на Бирото не се само бројки во извештаи, туку пример и поттик за промени во училниците, за поквалитетна и поинклузивна настава. Секоја наставна програма, секој прирачник, секоја стратегија е дел од една поголема цел: создавање поинклузивен, помодерен и поквалитетен образовен систем кој ги подготвува младите за живот и работа во динамично време.

7.

Поглед кон иднината

7. Поглед кон иднината

Со секој нов ден, светот околу нас се менува - технологии се појавуваат и напредуваат, општествените процеси стануваат сѐ подинамични, а глобалните предизвици се сѐ поприсутни. Во таков контекст, улогата на образованието станува клучна, а со тоа и мисијата на Бирото за развој на образованието. По седум децении постоење, Бирото ја гледа својата историја како цврста основа за градење на иднината, со верба дека секој напор вложен во образование создава подобро утре.

7.1 Визија и приоритети за следната деценија

Во наредниот период, Бирото ја поставува својата визија во неколку стратешки насоки, секоја насочена кон создавање на современо, инклузивно и динамично образование, задржувајќи ја улогата на двигател на промените, партнер на училиштата и гаранција за квалитетно образование за сите генерации.

Квалитетно и инклузивно образование за сите

Наставата продолжува да се унапредува со нови програми, со примена на ресурси и на пристапи што обезбедуваат еднакви можности за секој ученик, без разлика на етничка припадност, социјален статус, географска локација или индивидуални можности и потреби. Програмите за поддршка, инклузивни наставни методи и социјални активности се составен дел од секое училиште, создавајќи средини каде што секое дете може да напредува и да учи со радост.

Поддршка на воспитно-образовниот кадар како носител на промените

Наставниците и стручните соработници се во срцето на секоја реформа. Бирото ќе продолжи да развива програми за континуиран професионален развој, менторство и мотивација. Воспитно-образовниот кадар ќе има можност да се запознава со најдобрите и најсовремените педагошки пристапи, развивајќи ги компетенциите потребни за образованието на иднината.

Дигитална трансформација на наставата

Дигитализацијата станува неизбежен дел од образованието. Со воведување интерактивни алатки, хибридни модели на учење и едукација за медиумска писменост, критичко мислење, решавање проблеми и безбедно користење на технологии, учениците ќе бидат подготвени за иднината. Наставните програми ќе се засноваат на искуство, проектна работа и интердисциплинарен пристап, користејќи дигитални алатки како дел од учењето, со цел да се поттикне креативноста и самостојноста на секој ученик.

Отвореност кон меѓународни трендови

Преку активна соработка со европски и глобални образовни иницијативи, Бирото ќе ги зајакне своите капацитети, промовирајќи мобилност и размена на добри практики. Партнерствата со институции, граѓански организации и меѓународни актери ќе помогнат во создавање на современ, транспарентен и одржлив образовен систем.

7.2 Рефлексии за улогата на Бирото за развој на образованието во новиот образовен контекст

Бирото за развој на образованието останува клучен координатор на реформите, со активна улога во развојот на националните стандарди, наставните програми и системските решенија за современо образование. Засновано на истражувања и докази, Бирото ќе креира стратегии и политики што овозможуваат ефикасна имплементација и континуирана евалуација на реформите.

Поддршка за континуиран професионален развој на воспитно-образовниот кадар

Бирото ќе продолжи да нуди висококвалитетни обуки и поддршка на наставниците и стручните соработници, прилагодени на современите педагошки практики и технологии. Ова ќе овозможи воспитно-образовниот кадар постојано да се усовршува и да се адаптира на новите предизвици, што директно ќе го подобри квалитетот на наставата.

Унапредување на системот за оценување и евалуација

Бирото ќе ја зајакне улогата во развојот на стандарди и процедури за објективна, валидна и релевантна евалуација на учениците и наставниците. Ова ќе овозможи подобро следење на напредокот и постигнувањата, создавајќи услови за постојано подобрување на квалитетот на образовниот процес.

Во суштина, во следната деценија, Бирото за развој на образованието ќе продолжи да ја остварува визијата за современо и иновативно образование, обезбедувајќи системска поддршка, стратешки иницијативи и стручна експертиза. Целта е јасна: создавање одржливо и квалитетно образовно опкружување за сите, каде што секој ученик и наставник има простор да расте и да се развива.

8. Прилози

8. Прилози

8.1 Хронологија на значајни датуми и настани

11 август 1955 година - со Решение на Извршниот совет на НР Македонија бр. 214 е формиран Заводот за унапредување и проучување на школството како буџетска установа под надзор на Советот за просвета.

1 јануари 1956 година - започнал со работа Заводот за унапредување и проучување на школството на НР Македонија.

1958 година - донесен е Општ закон за школство („Службен лист на ФНРЈ" број 28/58) за нова организација на училишниот систем на подрачјето на ФНР Југославија. Републиките требало да подготват свои закони за одделни видови училишта.

1960 година - донесување на Законот за просветно-педагошка служба („Сл. весник на НРМ" бр. 16/60), со кој Заводот добива прецизно утврдено правно-организациско место во системот на образованието и се проширува со формирање на општински заводи во Охрид, Битола, Прилеп, Кавадарци, Велес, Тетово, Берово, Струмица, Гостивар и Куманово.

1974 година - донесување на нов Закон за организирање на дејност за унапредување на образованието и воспитанието („Сл. весник на СРМ" бр. 17/74), според кој Републичкиот завод за унапредување на образованието и воспитувањето и општинските заводи добиваат статус на самоуправни организации на здружениот труд, со самостојни органи на управување.

28 септември 1990 година - донесен е Закон за органите на управата при што се врши трансформација на државната управа. Тогаш Републичкиот завод прераснува во Педагошки завод на Република Македонија, кој покрај советодавните и стручни функции, извршува и надзорни активности во воспитно-образовните институции, со својство на правно лице.

2000 година - со промените предвидени со Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. Весник на РМ" бр. 59/2000), со член 23 предвиден е нов модел на организација на државните тела во областа на образованието и се формира Бирото за развој на образованието како орган во состав на Министерството за образование и наука. Тогаш се укинува Педагошки-

од завод, а Бирото за развој на образованието го наследува неговиот опсег на работа, со проширување на надлежностите.

2006 година - донесен е посебен Закон за Бирото за развој на образованието („Службен весник на РМ“ бр. 37/06), со кој јасно се дефинираат надлежностите на Бирото: изработка и развој на наставни планови и програми, дефинирање на образовни стандарди, подготовка и обуки на наставници, следење и анализа на воспитно-образовниот процес.

2008 година - („Сл. весник на РМ“ бр. 21/08) се воведуваат и услови за избор на директор и заменик директор на Бирото за развој на образованието, како и дефинирање на внатрешната структура и можноста за соработка со меѓународни тела.

Хронологија на формирање на подрачните единици/одделенија

1944 година - формирано Поверенство за просвета на Струмица.

1945 година - Меѓуопштински завод за град Скопје во рамките на Околискиот народен одбор односно Собранието на град Скопје.

27 декември 1958 година - формиран Заводот во Куманово односно Просветно-педагошка служба.

Пред 1960 година - постоел Заводот во Охрид, а во негова надлежност биле и општините Струга, Ресен, Дебар, Кичево и Македонски Брод.

1960 година - Заводот во Велес работи како самостојна служба, заедно со него работи и Заводот во Кавадарци.

1960 година - формиран Завод за школство на Штипската околија.

1962 година - реорганизација на Заводот во Куманово

1965 година - согласно Законот за просветно-педагошка служба, формиран е Заводот за школство во Битола, во негова надлежност било работењето на градинките и училиштата во Битола, Крушево и Демир Хисар.

18.6.1965 година - Собранието на општина Прилеп донесува одлука за формирање на Завод за школство како Орган на управа на општината.

1966 година - во договор со општините Берово, Виница, Делчево и Кочани, бил формиран Завод со по еден советник од секој град, со седиште во Берово и еден директор на Заводот. Во тој завод бил приклучени и четворица советници од Штип.

25.2. 1966 година - формиран Општински завод за школство за Струмица.

1967 година - формиран Заводот во Гостивар.

1969 година - формирана Педагошка служба за Тетово во рамките на СИЗ (Самоуправна интересна заедница), иако претходно од 1955 година имало инспекциска служба за Тетово и Гостивар.

8.2 Библиографија на клучни документи и публикации

1955-1970

- Билтен на Заводот за унапредување и проучување на образованието (1957-1970) - редовно издавање со стручни трудови, извештаи и методички материјали.

- Реферати од советувања на просветни работници во Охрид (1956) - собирање и публикација на стручни дискусии.
- Нацрт-наставни планови и програми за основното образование (1959) - основа за реформите во наставните програми.
- Трудови за организацијата на наставата во стручните училишта (1957-1958) - стручни анализи за структурата и организацијата на стручните училишта.

1970-1990

- Наставна програма за осумгодишното основно образование (1984) - интеграција на воспитната функција и современи содржини.
- Наставна програма за средното стручно образование (1987) - адаптирана програма за нови струки по потреби на стопанството.
- Методички упатства за наставата по математика во I-IV одделение (1986) - практични примери за различни наставни методи.
- Методички прирачник за наставата по граѓанско воспитание (1988) - воведување на теми за општествена одговорност и социјалистички вредности.
- Материјали од републичкото советување за воспитната функција на наставата (1985) - дискусии за интеграција на воспитни цели.
- Педагошки аспекти на организација на целодневна настава (1981) - истражување на моделот на продолжен престој.

1991-2000

- Стручна литература за воведување на нови наставни програми (1990-ти) - материјали од обуки и семинари за реформи во наставата.
- Прирачници за меѓуетничка интеграција во образованието (кон крајот на 1990-тите) - материјали за поддршка на интеркултурните процеси.

2001-2025

- Концепција за деветгодишно основно образование во Република Македонија (2007) - воведување деветгодишно основно образование, поделено во три образовни периоди.
- Водич за формативно оценување (2015) - материјал за поддршка на наставниците во развој на евалуација на учениците.
- Основни професионални компетенции и стандарди за наставниците и стручните соработници (2016) - основи за професионален и кариерен развој на воспитно-образовниот кадар.
- Прирачник за инклузивно образование (2018) - инструкции и препораки за работа со деца со посебни потреби.
- Електронски материјали и ресурси на Националната платформа за учење на далечина (од 2020) - дигитални наставни материјали и прирачници за различни нивоа на образование.
- Прирачници за интеркултурно образование (2020-2023) - поттикнување на мултикултурни вредности и меѓуетничка интеграција.

8.3 Користена литература

Биро за развој на образованието, *50 години Биро за развој на образованието*, Скопје, 2006

Биро за развој на образованието, *Актуелната состојба на инклузија на децата со посебни образовни потреби во основното образование во Република Северна Македонија*, Скопје, 2018

Биро за развој на образованието, *Актуелната состојба и предизвиците во предучилишното воспитание и образование во Република Македонија*, Скопје, 2018

Биро за развој на образованието, *Водич за подготвување, реализација и следење на развојната програма на училиштето - проект за развој на основното образование*, Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, Водич за самоевалуација на училиштето - проект за развој на основното образование, Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Водич за слободни изборни предмети во основното образование*, Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Едукативен пакет „Медена земја“*, Скопје, 2022

Биро за развој на образованието, *Инклузивна детска градинка / центар за ран детски развој Водич за работа на инклузивниот тим на детска градинка/центар за ран детски развој*, Скопје, 2025

Биро за развој на образованието, *Концепција за воннаставни активности во основното образование*, Скопје, 2020

Биро за развој на образовцанието, *Концепцијата за деветгодишно основно образование во Република Македонија*, Скопје, 2007

Биро за развој на образованието, *Концепција за инклузивно образование*, Скопје, 2020

Биро за развој на образованието, *Наставниците како фактор за интеркултурно образование*, Скопје, 2023

Биро за развој на образованието, *Прирачник за образование за животни вештини: (од I до III одделение во деветгодишното основно училиште)*, Скопје, 2008

Биро за развој на образованието, *Прирачник за образование за животни вештини од IV до VI одделение- основно училиште*, Скопје, 2009

Биро за развој на образованието, *Прирачник за образование за животни вештини за VII- IX одделение*, Скопје, 2009

Биро за развој на образованието, *Образование за животни вештини - Прирачник за наставници од средните училишта*, Скопје, 2011

Биро за развој на образованието, *Развивање систем за работа со надарени и талентирани ученици во основните училишта во Република Македонија*, Скопје, 2011

Биро за развој на образованието, *Рамка за медиумска писменост во основното образование*, Скопје, 2023

Биро за развој на образованието, *Стандарди за интеркултурно образование во основното образование*, Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Упатство за воспитно-образовна работа во комбинираните паралелки во основното образование,* Скопје, 2020

Биро за развој на образованието, *Упатство за методика на наставата на далечина во основното и средното образование,* Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Центар за стручно образование и обука, Упатство за организирање заеднички наставни часови,* Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Упатство за наставниците за начинот на оценување на учениците, во периодот на реализација на наставата преку учење од даличина,* Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Упатство за начинот на реализација на наставата по изборните предмети во основното образование во учебната 2020/2021 година,* Скопје, 2021

Биро за развој на образованието, *Упатство за реализација на наставата во посебните основни училишта, посебните паралелки на основните училишта и во државните средни училишта за ученици со посебни образовни потреби во учебната 2020/2021 година,* Скопје, 2021

Биро за равој на образованието, *Упатство за резлизација на скратените наставни програми во основното и средно образование,* Скопје, 2021

Британски совет, Биро за развој на образованието, *Збирка на добри практики за планирање и реализација на наставна содрина со примена на критичко размислување, решавање проблеми и кодирање,* Скопје, 2020

Министерство за образование и наука, Биро за равој на образованието, *Концепција за учебник за основно и средно образование,* Скопје, 2006

Министерство за образование и наука, Биро за равој на образованието, Центар за развој на стручното образование и обука, *Концепција за изработка на учебник,* Скопје, 2025

Министерство за образование и наука, Биро за равој на образованието, *Концепт за развивање системи за образвоние од далечина во основните и средните училишта во Република Северна Македонија,* Скопје, 2020

Министерство за образование и наука, Биро за развој на образованието, *Концепција за основно образование*, Скопје, 2021

Министерство за образование и наука, Биро за равој на образованието, *Центар за развој на стручното образование и обука, Методолологија за вреднување на учебници,* Скопје, 2025

Министерство за образование и наука, Биро за развој на образованието, *Национални стандарди за постигањата на учениците на крајот од основното образование,* Скопје, 2021

Министерство за образование и наука, *Национален стандард на компетенции за советници кои вршат стручен увид/евалуација за оценување на квалитетот во воспитно-образованите установи*, Скопје, 2023

Педагошки завод на Македонија, *40 години Педагошки завод на Македонија,* Скопје, 1996

Републички завод за унапредување на образованието и воспитувањето, *25 години Републички завод за унапредување на образованието и воспитувањето*, Скопје, 1981

УНИЦЕФ, Биро за развој на образованието, *Концепција за изготвување на учебник и Методологија за вреднување на учебник*, Скопје, 2010

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Основни професионални компетенции и стандарди за наставниците*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Основни професионални компетенции и стандарди за стручни соработници*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Професионални компетенции за директори на основни и средни училишта*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Упатство за начинот и формата на обезбедувањето менторска поддршка на наставниците-приправници и стручните соработници-приправници во основните и средните училишта*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Водич за професионален и кариерен развој на наставниците во основните и средните училишта (од почетник до ментор)*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Водич за професионален и кариерен развој на стручните соработници во основните и средните училишта (од почетник до ментор)*, Скопје, 2016

УСАИД, Биро за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, *Прирачник за следење на работата и планирање на професионалниот развој на наставниците и стручните соработници во основните и средните училишта*, Скопје, 2016

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS - BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

PËRMBAJTJA

1. Parathënie.....5

2. Zhvillimi historik.....12

2.1 Themelimi dhe misioni 13

2.2 Ndryshimet brenda viteve.....15

2.3 Zhvillimi i kompetencave të Entit për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim, sot Byroja e Zhvillimit të Arsimit (1955-2025).....19

2.4 Zhvillimi i kuadrit profesional të Entit për Përparimin dhe Hulumtimin e Arsimit, sot Byroja e Zhvillimit të Arsimit (1955–2025).....20

2.5 Simbolet institucionale, hapësira, Organogrami i Byrosë së Zhvillimit të Arsimit ..21

Organogrami (2025).....24

3. Kompetencat dhe funksionet kryesore 27

3.1. Hartimi i planeve dhe programeve mësimore.....27

Zhvillimi i edukimit dhe arsimimit parashkollor.....27

Zhvillimi i arsimit fillor.....30

Zhvillimi i arsimit të mesëm 32

Zhvillimi i arsimit inkluziv.....33

Roli i Byrosë së Zhvillimit të Arsimit në mbështetjen e fëmijëve në diasporë.....35

Përfshirja e fëmijëve që kthehen nga jashtë, fëmijëve me moshë të tejkaluar dhe fëmijëve të - huaj në sistemin arsimor.....36

Konviktet e nxënësve 37

Kujdesi për arsimin e të rriturve.....38

Roli i Byrosë së Zhvillimit të Arsimit në zhvillimin dhe vlerësimin e teksteve dhe materialeve mësimore 39

3.2 Veprimtaria kërkimore e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit.....40

3.3 Zhvillimi profesional i kuadrit edukativo-arsimor 43

3.4 Trajnime, seminare dhe punëtori 47

3.5 Mbështetje profesionale–këshilluese 48

3.6 Ndjekja dhe vlerësimi i arritjeve të nxënësve dhe mësimdhënësve.....49

3.7. Veprimtaria botuese e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit 50

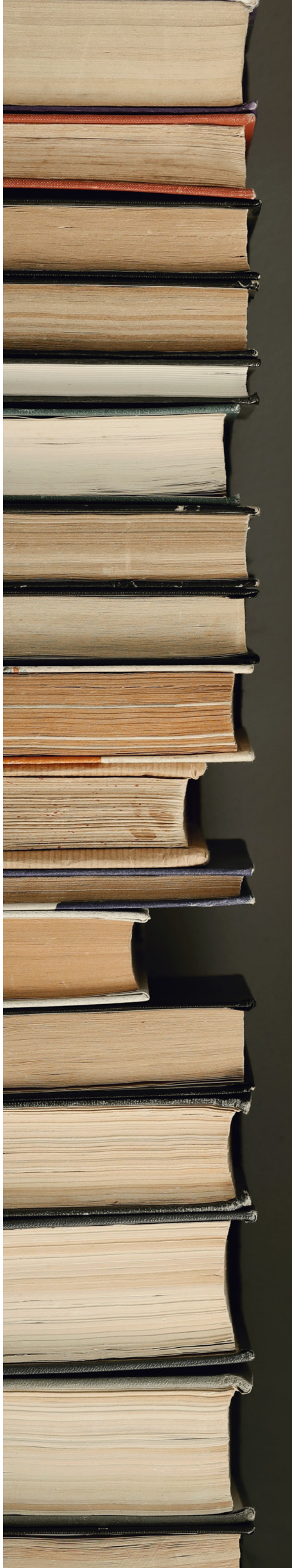

4. Byroja e Zhvillimit të Arsimit si Qendër e Profesionalizmit..53
4.1. Kuadri profesional: këshilltarë dhe bashkëpunëtorë 54
4.2. Vendosja e standardeve profesionale 56
5. Bashkëpunimi në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar...59
5.1 Bashkëpunimi në nivel kombëtar 59
5.2 Bashkëpunimi ndërkombëtar 60
6. Arritjet dhe ndikimet...65
6.3 Ndikimi në politikat arsimore dhe cilësinë e mësimdhënies 66
7. Vështrim drejt së ardhmes 69
7.1 Vizioni dhe përparësitë për dekadën e ardhshme...70
7.2 Reflektime për rolin e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit në kontekstin e ri arsimor 71
8. Shtojca 73
8.1 Kronologjia e datave dhe ngjarjeve të rëndësishme..73
8.2 Bibliografia e dokumenteve dhe botimeve kryesore 74
8.3 Literatura e shfrytëzuar 76

1. Parathënie

Me rastin e shënimit të shtatë dekadave nga themelimi i saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit me krenari të veçantë boton këtë monografi, si dëshmi e veprimtarisë së vazhdueshme, zhvillimit dhe kontributit në përmirësimin e sistemit edukativo-arsimor në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

E themeluar në vitin 1955, Byroja gjatë ekzistencës së saj disadekadëshe është zhvilluar në një institucion qendror profesional, këshillues dhe zhvillimor në fushën e arsimit. Roli i saj në krijimin e politikave arsimore, hartimin dhe rishikimin e programeve mësimore, përmirësimin e praktikës së mësimdhënies dhe mbështetjen e zhvillimit profesional të mësuesve është thelbësor për përparimin e sistemit arsimor kombëtar.

Monografia synon të paraqesë vazhdimësinë historike, zhvillimin institucional dhe rezultatet e arritura nga Byroja e Zhvillimit të Arsimit gjatë shtatëdhjetë viteve të fundit. Ajo përfaqëson një pasqyrë të aktiviteteve, projekteve dhe iniciativave kryesore që kanë formuar misionin dhe vizionin e institucionit, si dhe një njohje për punën, profesionalizmin dhe përkushtimin e brezave të shumtë të bashkëpunëtorëve, këshilltarëve dhe drejtuesve që kanë lënë gjurmë të qëndrueshme në veprimtarinë e saj.

Nga detyrat themelore në vitet e para të ekzistencës së saj, deri te sfidat bashkëkohore të lidhura me digjitalizimin, inkluzivitetin dhe cilësinë e mësimdhënies, Byroja mbetet e përkushtuar ndaj misionit të saj kryesor – sigurimin e mbështetjes profesionale, shkencore dhe pedagogjike për zhvillimin e një arsimi cilësor, modern dhe me qasje për të gjithë.

Me këtë botim, Byroja e Zhvillimit të Arsimit jo vetëm që rikthehet tek historia e saj e pasur, por gjithashtu afirmon angazhimin e saj për zhvillim të vazhdueshëm dhe përshtatje me rrjedhat arsimore europiane dhe globale. Monografia është një simbol mirënjohjeje për të gjithë ata që kontribuan në ndërtimin e institucionit dhe një nxitje për brezat e ardhshëm të vazhdojnë me të njëjtin përkushtim dhe profesionalizëm.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit
Shkup, 2025

70 VJET PËRKUSHTIM, PËRGJEGJËSI DHE VISION PËR ARSIM CILËSOR

Të nderuar,

Me nder të veçantë, përgjegjësi dhe krenari, e shënojmë jubileun e madh – 70 vjetorin e themelimit të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit. Shtatë dekada pune të pandërprerë, zhvillimi dhe përkushtimi përbëjnë një shenjë të rëndësishme jo vetëm për institucionin tonë, por edhe për të gjithë sistemin arsimor në vend. Ky jubile i rëndësishëm nuk është vetëm kujtesë për të kaluarën, por edhe frymëzim për të ardhmen.

Që nga themelimi në vitin 1955, kur u vunë themelet e sistemit arsimor kombëtar, e deri më sot, Byroja është zhvilluar në shtyllë të profesionalizmit, inovacionit dhe proceseve reformuese në veprimtarinë edukativo-arsimore. Gjatë ekzistencës së saj, Byroja ka kaluar nëpër disa transformime organizative dhe konceptuale, duke u përshtatur gjithmonë me ndryshimet shoqërore dhe kërkesat bashkëkohore. Është zhvilluar në hap me reformat, duke vendosur bashkëpunim të ngushtë me kopshtet, shkollat, universitetet, organizatat kombëtare dhe ndërkombëtare, si dhe me ekspertët e arsimit. Historia e Byrosë është histori e përpjekjes së vazhdueshme për arsim më të mirë – arsim që ndjek trendet botërore, por njëkohësisht kultivon vlerat kombëtare, kulturën dhe gjuhën.

Ky Jubile është mundësi për t'u kthyer pas dhe për të vlerësuar gjithçka që është arritur – me mirënjohje për gjeneratat që ndërtuan dhe përmirësuan institucionin, por edhe me një vizion të qartë për të ardhmen.

Sot, kur bota po ndryshon me shpejtësi të madhe, arsimi bëhet faktor kryesor për përparimin shoqëror. Byroja është motor i modernizimit dhe cilësisë në arsim, vazhdon të jetë partnere dhe mbështetje për të gjithë pjesëmarrësit në procesin arsimor, me një vizion të qartë – të krijojë kushte për mësim që nxit zhvillimin e çdo fëmije, të çdo mësimdhënësi dhe të gjithë komunitetit.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit mbetet e përkushtuar në krijimin e një arsimi cilësor, të drejtë dhe të qasshëm për të gjithë nxënësit, duke u mbështetur në vlerat e dijes, përgjegjësisë dhe profesionalizmit. Në frymën e traditës, por me vështrim të kthyer kah e ardhmja, do të vazhdojmë ta ndërtojmë rolin tonë si forcë lëvizëse e reformave arsimore, duke besuar se çdo ndryshim fillon me dije, bashkëpunim dhe përkushtim.

Në këtë jubile, shpreh mirënjohje të sinqertë për të gjithë ata që gjatë këtyre shtatë dekadave, me punën, dijen dhe përkushtimin e tyre, kanë kontribuar që Byroja e Zhvillimit të Arsimit të bëhet simbol i njohur i cilësisë, udhëheqjes profesionale dhe zhvillimit të vazhdueshëm në arsim.

Le të jetë kjo Monografi për 70 vjet rikujtues për gjithçka që kemi arritur, por edhe nxitje për vizione dhe suksese të reja. Me përkushtim të përbashkët, besim në dije dhe dashuri ndaj nxënësve, do të vazhdojmë ta ndërtojmë arsimin që e meriton çdo fëmijë – arsim cilësor, të drejtë dhe frymëzues.

Me respekt dhe mirënjohje të thellë,

Mr. Millka Trimçevska
Drejtoreshë e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit

Shkup, 2025

ZHVILLIMI I ARSIMIT ËSHTË THEMELI I PËRPARIMIT SHOQËROR DHE PËRGJEGJËSI E PËRBASHKËT

Në 70-vjetorin e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit, ndjej krenari për rrugëtimin e saj si shtyllë e cilësisë dhe profesionalizmit në arsim. Zhvillimi i arsimit është themeli i përparimit shoqëror dhe përgjegjësi e përbashkët.

Sot, më shumë se kurrë, kemi detyrë ta ruajmë këtë trashëgimi dhe ta përshtatim me kohën – për një arsim bashkëkohor që i shërben dijes, zhvillimit dhe njeriut.

Me respekt,
Shenasi Toçi
U.d. Zëvendësdrejtor i Byrosë së Zhvillimit të Arsimit
Shkup, 2025

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT – SHTATË DEKADA PËRKUSHTIM NË NDËRTIMIN E NJË TË ARDHMEJE MË TË MIRË!

Shtatëdhjetë vjet ekzistencë janë më shumë se një jubile – ato përfaqësojnë dëshmi të qëndrueshmërisë dhe përkushtimit të një institucioni, misioni i të cilit ka rëndësi të madhe për zhvillimin kombëtar. Që nga themelimi i saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit e ka ndërtuar profesionalizmin e kuadrit të vet në ngritjen e një sistemi edukativo-arsimor që i përgjigjet ndryshimeve të ndërlikuara shoqërore, politike dhe ekonomike në vend.

Rruga nuk ka qenë gjithmonë e lehtë – ka pasur periudha sfidash, por edhe periudha arritjesh dhe suksesesh të jashtëzakonshme, të cilat shërbejnë si mësime të vlefshme për zhvillim dhe përmirësim të mëtejshëm.

Pikërisht përmes kësaj Monografie dëshirojmë të kujtojmë historinë e gjatë të Byrosë, sfidat dhe arritjet e saj të shumta, si dhe njerëzit që me vizionin, përkushtimin dhe dashurinë e tyre ndaj arsimit kontribuuan në ndërtimin e një sistemi që vazhdimisht zhvillohet dhe përsoset.

Ajo që e karakterizon Byronë sot është qëndrueshmëria dhe bashkëveprimi i saj i ngushtë me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës, çka mundëson një dinamikë të qëndrueshme dhe efektive të punës, të drejtuar kah qëllimi më i rëndësishëm – përmirësimi i njohurive dhe aftësive të gjeneratave të reja. Me një vizion të përbashkët për të ardhmen, sigurojmë që çdo fëmijë në Maqedoni të ketë mundësi për arsim që ndërton dije, vlera dhe potencial për sukses.

Shpreh mirënjohje të sinqertë për të gjithë ata që kanë qenë pjesë e strukturës organizative të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit. Ndërsa për të punësuarit e tanishëm dhe të ardhshëm, një mesazh i qartë – të vazhdojmë të ndërtojmë arsim cilësor që krijon të ardhme, hap mundësi dhe e lëviz shtetin përpara.

Urime për Jubileun!
Prof. dr. Vesna Janevska
Ministre e Arsimit dhe e Shkencës
Shkup, 2025

2. Zhvillimi historik

2. Zhvillimi historik (1955-2025)

2.1 Themelimi dhe misioni

Me krijimin e shtetit modern maqedonas dhe vendimet historike të Mbledhje së Parë të KAÇKM - së, arsimi u njoh si një nga themelet e identitetit kombëtar, zhvillimit kulturor dhe përparimit shoqëror. Në vitet e para të shtetësisë, u vendosën themelet e sistemit shtetëror që duhej të siguronte shkrim-leximin, njohuritë dhe profesionalizmin, si parakusht për ndërtimin e shtetit të ri. Në këtë drejtim, filloi edhe krijimi i institucioneve përgjegjëse për zhvillimin e sistemit edukativo-arsimor.

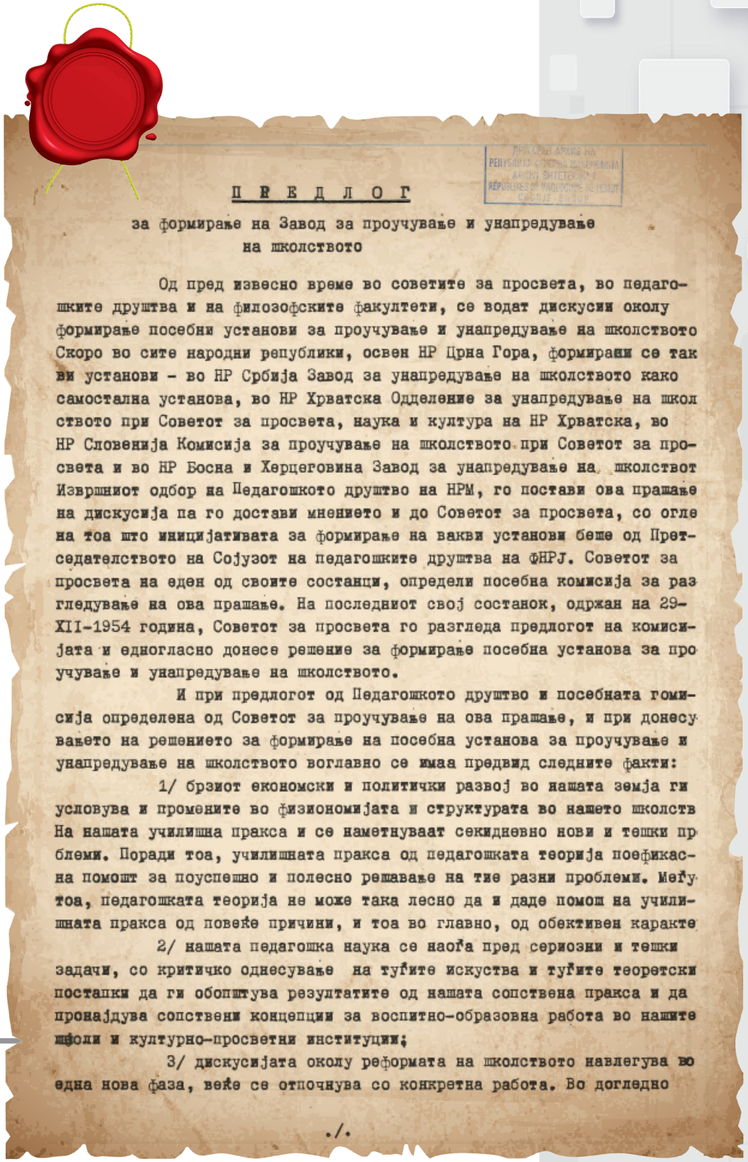

П Р Е Д Л О Г

за формирање на Завод за проучување и унапредување
на школството

Од пред извесно време во советите за просвета, во педаго-
шките друштва и на филозофските факултети, се водат дискусии околу
формирање посебни установи за проучување и унапредување на школството
Скоро во сите народни републики, освен НР Црна Гора, формирани се так
ви установи - во НР Србија Завод за унапредување на школството како
самостална установа, во НР Хрватска Одделение за унапредување на школ
ството при Советот за просвета, наука и култура на НР Хрватска, во
НР Словенија Комисија за проучување на школството при Советот за про-
света и во НР Босна и Херцеговина Завод за унапредување на школствот
Извршниот одбор на Педагошкото друштво на НРМ, го постави ова прашање
на дискусија па го достави мнението и до Советот за просвета, со огле
на тоа што иницијативата за формирање на вакви установи беше од Прет-
седателството на Сојузот на педагошките друштва на ФНРЈ. Советот за
просвета на еден од своите состанци, определи посебна комисија за раз
гледување на ова прашање. На последниот свој состанок, одржан на 29-
XII-1954 година, Советот за просвета го разгледа предлогот на комиси-
јата и едногласно донесе решение за формирање посебна установа за про
учување и унапредување на школството.

И при предлогот од Педагошкото друштво и посебната гоми-
сија определена од Советот за проучување на ова прашање, и при донесу
вањето на решението за формирање на посебна установа за проучување и
унапредување на школството воглавно се имаа предвид следните факти:

1/ брзиот економски и политички развој во нашата земја ги
условува и промените во физиономијата и структурата во нашето школств
На нашата училишна пракса и се наметнуваат секидневно нови и тешки пр
блеми. Поради тоа, училишната пракса од педагошката теорија поефикас-
на помош за поуспешно и полесно решавање на тие разни проблеми. Мегу
тоа, педагошката теорија не може така лесно да и даде помош на учили-
шната пракса од повеќе причини, и тоа во главно, од обективен каракте

2/ нашата педагошка наука се наоѓа пред сериозни и тешки
задачи, со критичко однесување на туѓите искуства и туѓите теоретски
постапки да ги обопштува резултатите од нашата сопствена пракса и да
пронајдува сопствени концепции за воспитно-образовна работа во нашите
шфоли и културно-просветни институции;

3/ дискусијата околу реформата на школството навлегува во
една нова фаза, веќе се отпочнува со конкретна работа. Во догледно

./.

Fotografia 1. Propozim për themelimin e Entiti për përparim dhe hulumtim në arsim

Me Vendim të Këshillit Ekzekutiv të RPM-së, në vitin 1955 u themelua Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim.

Misioni i Entit ishte i qartë: të ofrojë mbështetje sistematike dhe profesionale për shkollat dhe mësimdhënësit, të krijojë plane dhe programe moderne mësimore dhe të sigurojë zhvillimin profesional të kuadrit. Kështu, për herë të parë në Maqedoni u themelua një organ qendror që monitoron, analizon dhe udhëheq zhvillimin e procesit edukativo-arsimor.

Gjatë dekadave të ardhshme, Enti, e më vonë Byroja e Zhvillimit të Arsimit, u bë forca kryesore reformuese për punën edukativo-arsimore në shkolla. Roli i saj nuk kufizohet vetëm në mbështetje administrative, por përfshin edhe krijimin e një vizioni se çfarë arsimi i duhet shtetit dhe si mund ta përshtatë atë me ndryshimet shoqërore.

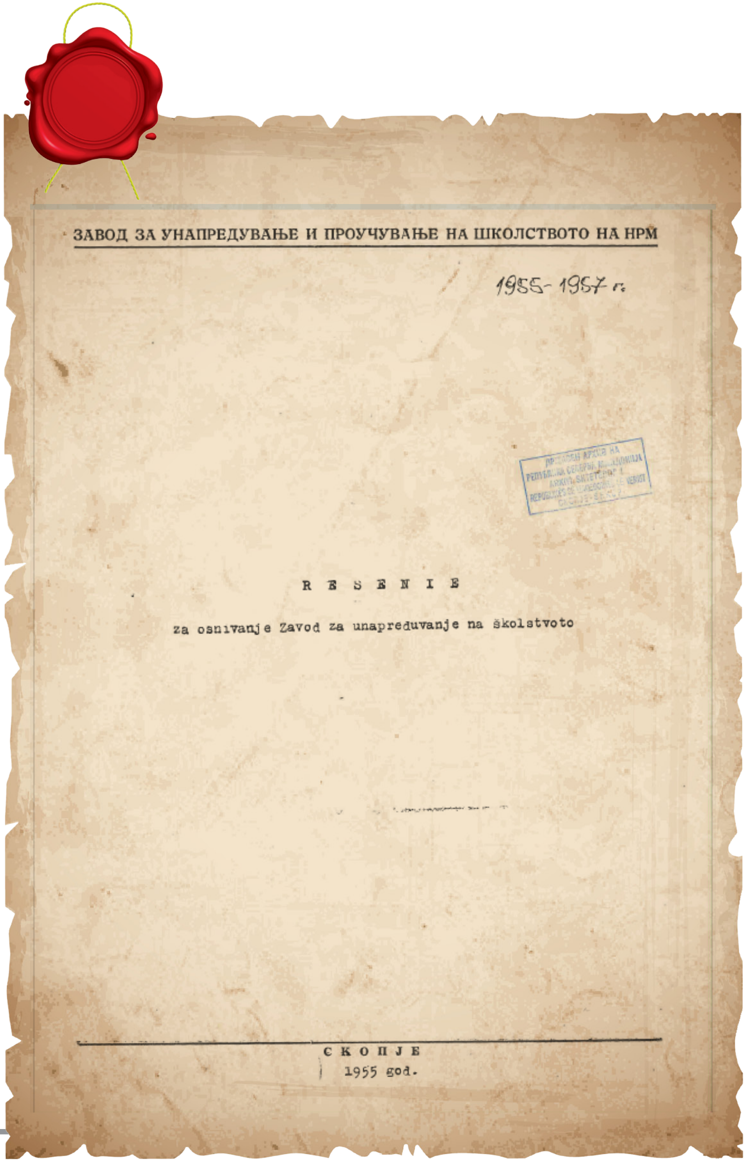
ЗАВОД ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ И ПРОУЧУВАЊЕ НА ШКОЛСТВОТО НА НРМ

1955- 1957 г.

R E S E N I E

za osnivanje Zavod za unapreduvanje na školstvoto

СКОПЈЕ

1955 god.

Fotografia 2. Aktvendim për themelimin e Entit për Përparimin në Arsim

2.2 Ndryshimet brenda viteve

Historia e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit është ngushtë e lidhur me zhvillimin e sistemit arsimor të Maqedonisë. Çdo ndryshim shoqëror – politik, ekonomik apo kulturor – la gjurmën e tij në organizimin, kompetencat dhe rolin e këtij institucioni.

Hapi i parë i madh u bë në vitin 1955, kur me Aktvendim të Këshillit Ekzekutiv të RPM-së u formua Enti për Përmirësimin dhe Hulumtimin në Arsim. Enti filloi punën më 1 janar 1956 dhe përfaqëson përpjekjen e parë të organizuar për mbështetje sistematike të veprimtarisë edukativo-arsimore. Në atë periudhë, Maqedonia po ndërtonte shtetësinë e saj dhe arsimi u bë një nga themelet më të rëndësishme të zhvillimit të ardhshëm.

Me miratimin e Ligjit për shërbimin arsimor-pedagogjik në vitin 1960, institucioni mori një vend të qartë brenda sistemit. Në disa qytete të vendit u formuan gjithashtu ente komunale. Roli i tyre ishte të siguronin mbikëqyrje profesionale, mbështetje metodike dhe kontroll të mësimdhënies. Në këtë mënyrë, sistemi arsimor fitoi një rrjet të gjerë që garantonte harmonizim dhe cilësi.

Në vitin 1974, Ligji i ri për organizimin e veprimtarisë për përmirësimin e arsimit dhe edukimit („Gazeta zyrtare e RSM“ nr. 17/74) transformoi ente republikane dhe komunale në organizata vetëqeverisëse të punës së bashkuar, me organe të veta udhëheqëse. Emërtimet u ndryshuan – entet komunale u bënë ente për përmirësimin e arsimit dhe edukimit parashkollor dhe fillor, ndërsa ai republikan – Enti Republik për Përmirësimin e Arsimit dhe Edukimit.

Pas vitit 1990, me shpërbërjen e RSFJ-së dhe heqjen e modelit të punës së bashkuar, institucioni vazhdoi si Ent Pedagogjik i Maqedonisë. Në këtë periudhë dominonte roli administrativ dhe këshillues i Entit, dhe vëmendja ishte e fokusuar në stabilizimin e sistemit dhe harmonizimin me realitetin e ri shtetëror.

Transformimi i vërtetë fillon në vitin 2000, kur miratohet Ligji për organizimin dhe funksionimin e organeve të administratës shtetërore („Gazeta Zyrtare e RM“, nr. 58/2000). Me këtë ligj, Instituti Pedagogjik i Maqedonisë vazhdon veprimtarinë e tij si Byroja e Zhvillimit të Arsimit – një organ brenda Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, me status të personit juridik. Byroja merr funksionet e Institutit Pedagogjik, por me kompetenca të ndjeshëm të zgjëruara.

Në vitin 2006, me një Ligj të veçantë për Byronë e Zhvillimit të Arsimit („Gazeta Zyrtare e RM“, nr. 37/06), përcaktohen në mënyrë të qartë funksionet e Byrosë:”E përgjegjshme për monitorimin, mbikëqyrjen profesionale, kërkimin, përmirësimin dhe zhvillimin e veprimtarisë edukativo-arsimore në fushën e arsimit parashkollor, fillor, të gjimnazit, arsimit artistik, lëndëve të përgjithshme në arsimin e mesëm profesional, arsimit specialist, arsimit për të rriturit, arsimit për fëmijët me nevoja të veçanta edukative, veprimtarinë edukativo-arsimore të konvikteve, si dhe për edukimin e fëmijëve të qytetarëve të Republikës së Maqedonisë jashtë vendit për mësimin e gjuhës amtare dhe kulturës.“

Nga periudha 2006 e këndej, institucioni kalon një varg reorganzimesh. Nga Byroja ndahen organe të reja me kompetenca të veçanta – Qendra Shtetërore e Provimeve, Qendra për Arsimin Profesional dhe Trajnim, si dhe njësia për vlerësim kombëtar dhe ndërkombëtar. Kështu, fokusi i Byrosë mbetet në zhvillimin e planeve dhe programeve mësimore, zhvillimin profesional dhe standardizimin e procesit edukativ.

Në vitin 2021, Byroja e Zhvillimit të Arsimit intensifikon aktivitetet e saj në drejtim të zhvillimit dhe përmirësimit të përmbajtjeve digjitale, mbështetjes së mësimit në distancë dhe përkrahjes në realizimin e programeve mësimore. Këto aktivitete përfaqësojnë një përgjigje ndaj sfidave bashkëkohore arsimore dhe janë një konfirmim se institucioni vazhdimisht përshtatet dhe zhvillohet në përputhje me nevojat edukative, zhvillimin tekniko-teknologjik dhe kërkesat e tregut të punës.

Periudha	Emri i institucionit	Ligji kryesor	Kompetencat / ndryshimet
1955-1960	“Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim”.	Aktvendimi nr. 214/1955	Fillimet e shërbimit pedagogjik
1960-1974	Enti Republikan për Përparimin në Arsim	Ligji për shërbimin arsimor-pedagogjik („Gazeta Zyrtare e RP Maqedonisë“, nr. 16/60)	“Formimi i enteve komunale, mbikëqyrjeve profesionale dhe inspektim/monitorim.”
1974-1990	Enti Republikan për Përparimin e Edukimit dhe Arsimit	Ligji për organizimin e veprimtarisë për përmirësimin e arsimit dhe edukimit	“Organizim vetëqeverisës, kompetenca të reja”
1990-2000	Enti Pedagogjik i Maqedonisë	Ligjet për administratën shtetërore (1990) dhe aktet nënligjore	“Qendërzim, funksion administrativ dhe këshillues”
2000-2025	Byroja e Zhvillimit të Arsimit	Ligji për organizimin dhe punën e organeve të administratës shtetërore („Gazeta Zyrtare e RM“, nr. 58/2000) Ligji për Byronë e Zhvillimit të Arsimit („Gazeta Zyrtare e RM“, nr. 37/06; 142/08; 148/09; 69/13; 120/13; 148/13; 41/14; 30/16 dhe 64/18 dhe „Gazeta Zyrtare e RMV“, nr. 74/2025)	Zhvillimi i standardeve, planeve dhe programeve mësimore, hulumtimeve zhvillimi profesional i kuadrit edukativo – arsimor, ndjekja, mbykëqyrja profesionale dhe puna këshilluese – profesionale, dhënia e përkrahjes instruktive – mentorimit për kuadrin edukativ – arsimor.

Tabela 1 – Pasqyra kronologjike e ndryshimeve institucionale (1955-2025)

Edhe pavarësisht nga reorganizimet e shumta dhe ndryshimet në kompetencat e Byrës, institucioni ruan rolin e tij thelbësor dhe mbetet bartës kryeso i mbështetjes profesionale, vëzhgimit dhe zhvillimit të procesit arsimor.

Gjatë gjithë ekzistencës së saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka qenë gjithmonë e drejtuar nga një drejtor, i cili ka pasur përgjegjësinë kryesore për tërë punën e institucionit dhe për zbatimin e kompetencave të tij ligjore. Drejtori nuk është vetëm udhëheqës administrativ, por edhe figurë kryesore që ka formuar vizionin dhe drejtimin në zhvillimin e institucionit.

Në përputhje me kompetencat e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit është zhvilluar një strukturë që bashkon fushat e ndryshme të punës dhe veprimtarisë që lidhen me vëzhgimin dhe mbikëqyrjen profesionale, kërkimin, përmirësimin dhe zhvillimin e veprimtarisë arsimore në arsimin fillor dhe të mesëm. Në institucion, një rëndësi të veçantë kanë ekipet profesionale, të përbëra nga ekspertë të punësuar, por edhe nga bashkëpunëtorë të jashtëm. Këto ekipe formoheshin sa herë që duhej të përgjigjeshin ndaj detyrave të reja – nga përgatitja e programeve mësimore, deri te hartimi i koncepteve dhe strategjive për zhvillimin e arsimit.

Fleksibiliteti dhe aftësia për të formuar ekipe të specializuara kanë mundësuar që Byroja të ruajë një nivel të lartë profesionalizmi dhe të përmbushë misionin e saj në kushte historike të ndryshme. Zgjidhjet organizative gjithmonë janë përshtatur me kushtet dhe nevojat e sistemit, pavarësisht nëse bëhet fjalë për periudhën e ndërtimit masiv të shkollave në vitet 1960, për reformat pas vitit 1990, apo për transformimin digjital në dekadën e fundit.

Zhvillimi dhe roli i njësive rajonale në sistemin e përmirësimit të arsimit (1956-2006)

Që nga fillimi, njësitë rajonale kanë qenë pjesë kryesore e organizimit të veprimtarisë arsimore. Ato janë qendra për mbështetje të vazhdueshme të shkollave dhe mësimdhënësve, me qëllim të mundësimit të zbatimit të politikave kombëtare në nivel lokal.

Në bazë të Ligjit për Shërbimin Arsimor - Pedagogjik të publikuar në "Gazetën Zyrtare të Republikës Popullore të Maqedonisë" (nr. 16/60), fillon formimi i tyre në disa qytete të vendit: Mansatir, Veles, Gostivar, Kavadar, Kumanovë, Ohër, Prilep, Strumicë, Tetovë dhe Berovë. Secila njësitë rajonale ka pasur një ekip këshilltarësh që, përmes vëzhgimeve pedagogjike, trajnimeve dhe këshillimeve, siguronte mbështetje profesionale dhe mentorim për shkollat.

Ato kanë funksionuar si ndërmjetës midis institucioneve qendrore dhe shkollave lokale, duke mundësuar dialog, ndërhyrje të shpejta dhe vlerësim cilësor të procesit arsimor. Në këtë mënyrë, shkollat kanë marrë mbështetje të qëndrueshme në punën e tyre të përditshme, ndërsa sistemi është bërë funksional dhe i përshtatur me nevojat dhe mundësitë reale.

Reformat dhe struktura e re organizative e njësive/degëve rajonale (2007-2025)

Me reformat pas vitit 2007, njësitë rajonale janë transformuar në degë rajonale, që mbulojnë rajone më të gjera dhe kanë një organizim më efikas. Sot funksionojnë degë në Tetovë, Gostivar, Ohër, Prilep, Veles, Strumicë, Shkup, Kavadar dhe Kumanovë.

Ky riorganizim ka mundësuar një koordinim më të madh, optimizim të burimeve dhe përmirësim të mbështetjes së shkollave, me qëllim sigurimin e vazhdimësisë në cilësinë e mësimdhënies dhe zhvillimin profesional të stafit mësimor.

Struktura e re ka mundësuar një koordinim më efektiv në nivel rajonal, shpërndarje më të mirë të burimeve profesionale, si dhe një përputhje më të madhe në zbatimin e politikave kombëtare.

Me këtë ndryshim, degët rajonale marrin një rol të forcuar në sinkronizimin e vëzhgimit pedagogjik, përmirësimit profesional dhe analizës së rezultateve të mësimdhënies.

Sot, degët rajonale janë të përfshira në:

- Zbatimin dhe ndjekjen e realizimit të programeve mësimore;
- Organizimin e trajnimeve dhe edukimit të vazhdueshëm të mësimdhënësve;
- Mbledhjen dhe analizën sistematike të rezultateve nga vëzhgimi i procesit arsimor;
- Promovimin e inovacioneve dhe transformimit digjital;
- Zhvillimin e partneriteteve me vetëqeverisjen lokale, prindërit dhe pjesëmarrtësit tjerë të interesuar.

Njësitë rajonale nuk janë vetëm një vazhdim i institucionit qendror, por edhe aktorë aktivë që përshtatin arsimin sipas kushteve dhe sfidave specifike lokale.

Që nga fillimi i punës së tyre dhe deri më sot, njësitë rajonale dhe pasardhësit e tyre – degët rajonale – luajnë rolin e një pjese të qëndrueshme dhe të domosdoshme të sistemit arsimor maqedonas.

Puna e tyre është vlerësuar si në raporte kombëtare ashtu edhe ndërkombëtare, përfshirë Raportin për cilësinë e arsimit nga Byroja e Zhvillimit të Arsimit (2019) dhe Shqyrtimin e sistemit arsimor nga Banka Botërore (2021), ku theksohet rëndësia e mbështetjes së decentralizuar.

Kështu, strukturat rajonale mbeten një faktor kryesor për sigurimin e cilësisë, fleksibilitetit dhe stabilitetit në procesin arsimor dhe përbëjnë bazën për zhvillimin e mëtejshëm të arsimit modern.

2.3 Zhvillimi i kompetencave të Entit për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim, sot Byroja e Zhvillimit të Arsimit (1955-2025)

Kur në vitin 1955 u themelua Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsimit, detyra e tij kryesore ishte thelbësore – të ofronte mbështetje profesionale dhe mentorim për shkollat. Në vitet pas Luftës së Dytë Botërore, arsimi në Maqedoni ishte ende në ndërtim e sipër, dhe mësimdhënësit shpesh punonin me burime të kufizuara. Instituti hartoi programet e para mësimore, rregulloi tekstet shkollore dhe zhvilloi standarde që synonin të siguruan një qasje të unifikuar dhe cilësore në mësimdhënie.

Në vitet shtatëdhjetë, me kornizën e re ligjore, institucioni konsolidoi rolin e tij në nivel kombëtar. U formuan sektorë për arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm, dhe Enti filloi të koordinonte sistematikisht punën e enteve lokale.

Punë e asaj kohe nuk kufizohej vetëm në zhvillimin e planeve mësimore, por përfshinte gjithashtu vëzhgime profesionale të rregullta në shkolla, përgatitjen e manualeve, mbështetjen e mësuesve në gjimnaze dhe shkolla profesionale, si dhe zhvillimin e veprimtarisë botuese. Ky ishte një periudhë zgjerimi të funksioneve, duke bërë që Instituti të bëhet një institucion qendror në vend nga aspekti i rritjes dhe zhvillimit pedagogjik.

Pas vitit 1990, me shpërbërjen e RSFJ-së dhe transformimet në shoqërinë maqedonase, Instituti Pedagogjik i Maqedonisë mori detyra të reja. Fokus i ri u vendos tek reformat lidhur me integrimin e metodave moderne të mësimdhënies, trajnimin e vazhdueshëm të mësuesve dhe përgatitjen e raporteve analitike që drejtonin arsimin drejt standardeve evropiane. U zhvilluan gjithashtu programet e para sistematike për zhvillimin profesional të kuadrir mësimor, dhe aktiviteti botues mori një hov të ri përmes përgatitjes së manualeve dhe materialeve praktike.

Në dy dekadat e fundit, Byroja është pozicionuar si motor i modernizimit të arsimit. Kjo është koha e transformimit digjital. Në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës, UNICEF-in dhe partnerë të tjerë, byroja krijoi platformën kombëtare digjitale EDUINO. Platforma u bë shpejt pika qendrore për mësim digjital, zhvillim profesional të mësuesve dhe përfshirjen e prindërve në procesin e të nxënit.

Përmes EDUINO-s janë publikuar 1.740 video-leksione për arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm, në pesë gjuhë mësimore, me mbi 300.000 përdorues. Platforma ofron video, teste, manuale dhe mjete për moshat dhe lëndët e ndryshme, duke mundësuar që mësimdhënësit të krijojnë dhe ndajnë materiale digjitale, praktika të mira dhe shembuj të metodave interaktive të të nxënit.

Me mbështetjen e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit, sot transformimi digjital është në një nivel të ri: sistemi arsimor përdor mjete gjithnjë e më të

avancuara digjitale, përfshirë platforma edukative digjitale dhe zgjidhje të bazuara në inteligjencën artificiale.

2.4 Zhvillimi i kuadrit profesional të Entit për Përparimin dhe Hulumtimin e Arsimit, sot Byroja e Zhvillimit të Arsimit (1955–2025)

Gjatë gjithë ekzistencës së saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit gjithmonë është mbështetur te këshilltarët, të cilët janë forca lëvizëse pas çdo programi, çdo teksti shkollor dhe çdo reforme. Ndryshimet në institucion dhe kompetencat e tij gjithmonë kanë kërkuar njohuri të reja, profile të reja dhe mënyra të reja pune, prandaj rritja dhe zhvillimi profesional i kuadrit ekspert është bërë një nga përcaktimet më të rëndësishme në historinë e institucionit.

Fillimet dhe vendosja e bazës (1955–1990)

Në dekadat e para, institucioni është zhvilluar gradualisht. Në vitin 1980 Enti kishte 43 të punësuar – drejtor, udhëheqës, këshilltarë pedagogjikë dhe bashkëpunëtorë profesionalë. Pavarësisht rritjes së vëllimit të punës, shpesh mungonte kuadri i kualifikuar, ndaj një pjesë e detyrave kryheshin nga ekspertë të jashtëm. Kjo tregon se edhe atëherë, Enti synonte transparencë dhe bashkëpunim me komunitetin më të gjerë akademik dhe pedagogjik.

Ligji për punësim i vitit 1974 vendosi kritere të larta për përzgjedhjen e personelit profesional. Me këtë, në institucion hynin njerëz me kredibilitet dhe përvojë në fushën përkatëse, ndërsa përzgjedhja bëhej në mënyrë transparente, përmes konkurseve publike dhe komisioneve të recensimit.

Konsolidimi dhe sfidat (1990–2000)

Pas shpalljes së pavarësisë së Republikës së Maqedonisë, institucioni merr një emër dhe një rol të ri. Enti Pedagogjik i Maqedonisë e forcon rolin e tij si institucion qendror profesional për zhvillimin dhe përmirësimin e sistemit arsimor-edukativ. Gjatë kësaj periudhe ai e konsolidon strukturën e vet, duke krijuar sektorë për nivele dhe fusha të ndryshme arsimore, me kompetenca të qarta në fushat e kërkimit, trajnimit të mësuesve dhe zhvillimit të standardeve mësimore. Krijohen partneritete me institucione dhe organizata (UNESCO, UNICEF, Këshilli i Europës) për mbështetjen e reformave, gjë që kontribuon në modernizimin dhe evropianizimin e qasjeve mësimore.

Por, në kushte të proceseve tranzicionale shoqërore dhe ekonomike, institucioni përballet me mungesë të burimeve dhe me sfidën për të siguruar cilësi në sistemin e ri kombëtar të arsimit.

Profesionalizimi dhe modernizimi (2000–2025)

Me riemërtimin e institucionit në Byroja e Zhvillimit të Arsimit, filloi një nivel më i lartë profesionalizmi dhe modernizimi në zbatimin e reformave arsimore. Kuadri profesional nuk ishte më thjesht një numër, por një rrjet ekspertësh të përzgjedhur me kujdes dhe të specializuar. Në

ekipet profesionale filluan të përfshihen pedagogë, psikologë, metodistë, ekspertë për përfshirje, për TIK, si dhe për standardizim dhe vlerësim.

Gjatë vitit 2006, Byroja kishte mbi 100 këshilltarë profesionalë. Hierarkia ishte qartë e përcaktuar – nga bashkëpunëtor profesional, përmes këshilltarit pedagogjik, deri te këshilltari i pavarur pedagogjik – me rizgjedhje të rregullta që garantonin zhvillim profesional dhe përgjegjësi. Sipas Ligjit për Nëpunësit Shtetërorë (Gazeta Zyrtare e RM nr. 27/06), i cili hyri në fuqi më 1 janar 2007, u vendosën kategori dhe tituj të rinj për të punësuarit në sektorin publik, përfshirë edhe Byroja e Zhvillimit të Arsimit. Ky ligj e përcakton strukturën e nëpunësve shtetërorë dhe të drejtat e tyre.

Në raportet vjetore pas vitit 2015 theksohet gjithnjë e më shumë roli i kuadrit profesional në digjitalizim, në zhvillimin e programeve mësimore dhe në mbështetjen e arsimit gjithëpërfshirës. Punësimi dhe avancimi i të punësuarve bëhen në mënyrë të rregulluar me ligj dhe me procedura transparente.

Në vitin 2025, Byroja ka rreth 150 të punësuar, shumica prej tyre këshilltarë të specializuar në fusha të caktuara arsimore dhe të përgatitur për t'u përgjigjur sfidave bashkëkohore. Përmes kësaj strukture kadrovike, institucioni e konfirmon rolin e tij si forcë lëvizëse në përparimin e arsimit.

2.5 Simbolet institucionale, hapësira, Organogrami i Byrosë së Zhvillimit të Arsimit

Simbolet institucionale

Gjatë dekadave të para të ekzistencës së saj (1955–1991), Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim, Enti Republikan për Përparimin e Arsimit dhe Enti Republikan për Përparimin e Arsimit dhe Edukimit nuk kishin logo ose simbol vizual të vetin. Në vend të kësaj, në të gjitha botimet dhe dokumentet qëndronte stemë shtetërore e Republikës Socialiste të Maqedonisë. Kështu, institucioni njihej përmes simboleve shtetërore, dhe jo përmes një identiteti të veçantë vizual. (fotografia 3).

Fotografia 3

Me Pavarësinë e Republikës së Maqedonisë kjo qasje ka vazhduar – stema e re e shtetit u bë simboli i vetëm i Entit Pedagogjik të Maqedonisë. Edhe pse ajo ka siguruar një rëndësi Zyrtare, end eka munguar

shenja visuale që do ta reflektojë rolin specifik dhe karakterin e vetë institucionit (fotografia 4)

Fotografia 4

Me transformimin në Byronë e Zhvillimit të Arsimit, institucioni filloi të ndërtojë identitetin e vet vizual përmes vendosjes së logos. Logoja paraqitej në forma të ndryshme si shenjë grafike e pavarur (foto.5a) ose në kombinim me pjesën tekstuale (foto. 5b)

Fotografia. 5a

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Fotografia. 5b

Së pari, logoja përdorej paraplelisht me simbolet shtetërore, në verzione dhe forma të ndryshme, deri sa gradualisht nuk imponohet si shenjë zyrtare e institucionit.

Sot logoja e Byros së Zhvillimit të Arsimit është kombinim i shenjës grafike të njohur me emrin e institucionit në gjuhën maqedonase, shqipe dhe angleze (fotografia. 6)

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS - BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

Fotografia. 6

Logoja shfaqet në dokumente, botime, ueb - interneti, ftesa për trajnime dhe në të gjitha materialet zyrtare. Në këtë mënyrë, institucioni më në fund fitoi një vulë të dallueshme vizuale.

Objekti dhe vendndodhja e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit

Që nga themelimi i saj në vitin 1955, Byroja e Zhvillimit të Arsimit (Enti i mëparshëm) ka kaluar nëpër transformime të rëndësishme hapësinore dhe organizative, të cilat pasqyrojnë rolin e saj në rritje në sistemin arsimor.

Në fillim, Enti nuk kishte hapësira të veta të përhershme pune. Ai funksiononte në vende të ndryshme në Shkup, ku njësitë ishin të shpërndara

në disa zyra dhe ndërtesa të ndara. Kjo shpërndarje mundësonte ndarjen e sektorëve, por njëkohësisht paraqiste sfidë për koordinimin dhe komunikimin e brendshëm ndërmjet ekipeve.

Me kalimin e kohës, adresa e përhershme e institucionit u bë rruga"Rugjer Boskoviq" në Shkup. Vendosja e të gjitha sektorëve në të njëjtin lokacion përmirësoi ndjeshëm organizimin e punës, e lehtësoi bashkëpunimin ndërmjet ekipeve të ndryshme dhe e rriti funksionalitetin e Byrosë në përmbushjen e kompetencave të saj.

Përveç selisë qendrore në Shkup, Byroja zhvilloi edhe rrjetin e saj të njësive rajonale në nëntë qytete të vendit: Veles, Gostivar (Dibër), Kavadar, Kumanovë, Ohër (Strugë, Kërçovë), Prilep (Manastirt), Strumicë, Tetovë dhe Shtip (Koçan, Dellçevë, Berovë).

Veles – rr. "Naum Naumovski – Borçe" nr. 11
Gostivar – rruga "Sretko Krstevski" nr. 34
Kavadar – rruga "7 Shtatori" nr. 1
Kumanovë – rruga "Vëllazërim Bashkimi" p.n.
Ohër – rruga "Vanço Nikoleski" nr. 1 (Konvikti studentor "Nikolla Karev")
Prilep – rruga "Egejska" nr. 72-A
Strumicë – rruga "Leninova" nr. 23
Tetovë – rruga "Iva Ribar Lola" nr. 96
Shtip – rruga "Vasil Glavinov" nr. 4b

Tabela 2 – Adresat e njësive rajonale

Organogrami (2025)

Struktura organizative përbën kornizën themelore për funksionimin e Byrosë, e cila është e fokusuar në zhvillimin e arsimit dhe e përshtatur sipas nevojave bashkëkohore të sistemit arsimor, me theks në profesionalizëm, mbështetje, zhvillim dhe përmirësim të vazhdueshëm të cilësisë së arsimit.

Deri në vitin 2025, Byroja e Zhvillimit të Arsimit konsolidohet si një institucion kombëtar profesional me një strukturë organizative të qartë dhe funksionale. Kjo strukturë nuk është vetëm një dokument formal, por një pasqyrë e misionit të Byrosë – përmirësimi i cilësisë së arsimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Në qendër të institucionit janë drejtori dhe zëvendësdrejtori, të cilët udhëheqin institucionin dhe sigurojnë koordinimin e të gjitha aktiviteteve. Strukturalisht, organizohen sektorët dhe njësitë, secili i përkushtuar ndaj fushave kryesore të veprimtarisë së institucionit.

Organogrami i vitit 2025 tregon një ndarje të balancuar të kompetencave dhe mundëson koordinim horizontal dhe vertikal ndërmjet sektorëve dhe njësive të ndryshme. Me këtë strukturë, Byroja promovon një qasje të integruar ndaj reformave arsimore, duke siguruar që çdo vendim strategjik dhe çdo iniciativë të zbatohet në mënyrë efektive dhe të plotë.

ORGANOGRAMI (2025)

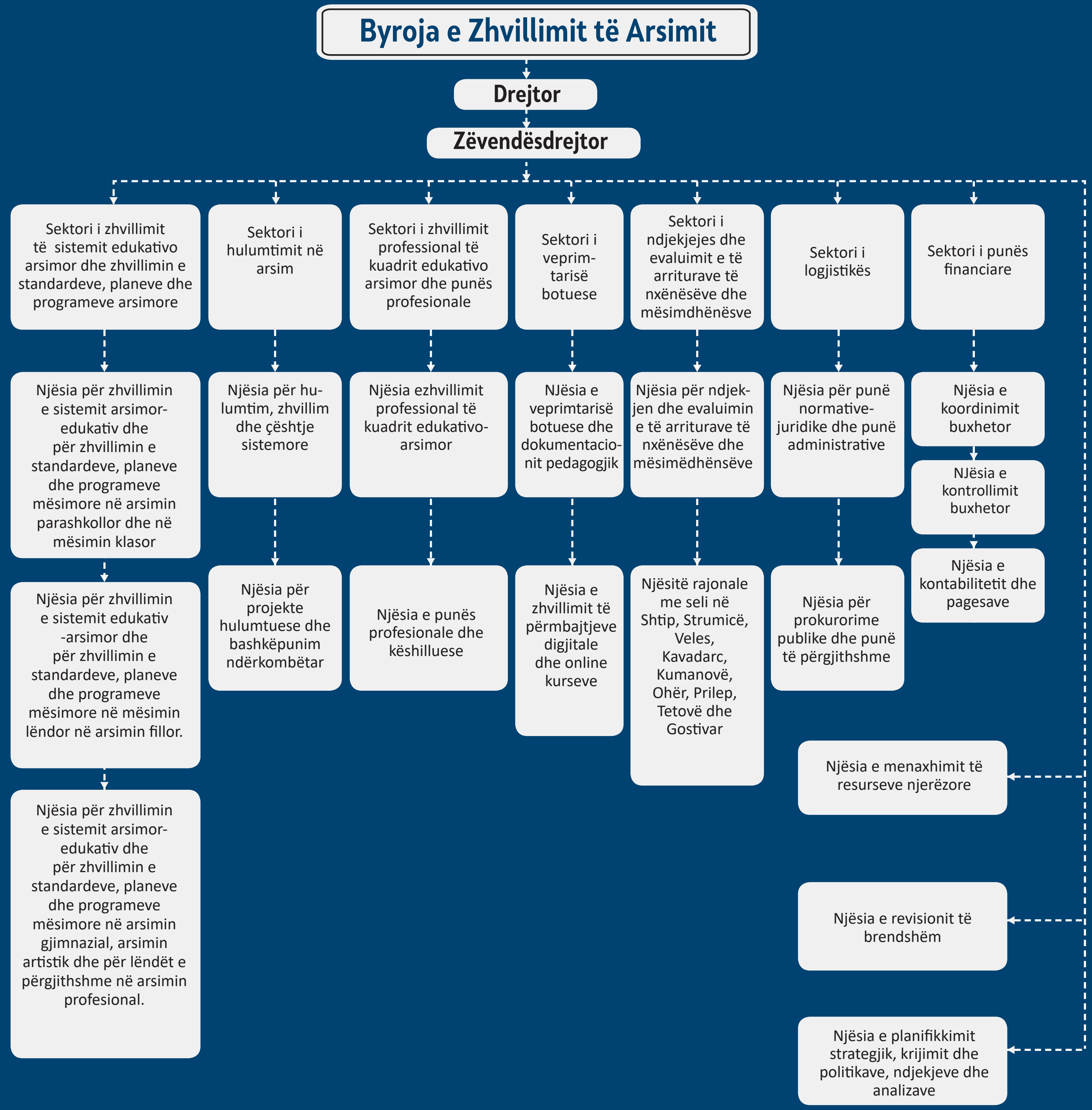
Byroja e Zhvillimit të Arsimit
Drejtor
Zëvendësdrejtor
Sektori i zhvillimit të sistemit edukativo arsimor dhe zhvillimin e standardeve, planeve dhe programeve arsimore
Sektori i hulumtimit në arsim
Sektori i zhvillimit professional të kuadrit edukativo arsimor dhe punës profesionale
Sektori i veprimtarisë botuese
Sektori i ndjekjejes dhe evaluimit e të arriturave të nxënësëve dhe mësimdhënësve
Sektori i logjistikës
Sektori i punës financiare
Njësia për zhvillimin e sistemit arsimor-edukativ dhe për zhvillimin e standardeve, planeve dhe programeve mësimore në arsimin parashkollor dhe në mësimin klasor
Njësia për hulumtim, zhvillim dhe çështje sistemore
Njësia ezhvillimit professional të kuadrit edukativo-arsimor
NJësia e veprimtarisë botuese dhe dokumentacionit pedagogjik
Njësia për ndjekjen dhe evaluimin e të arriturave të nxënësëve dhe mësimëdhënsëve
Njësia për punë normative-juridike dhe punë administrative
Njësia e koordinimit buxhetor
NJësia e kontrollimit buxhetor
Njësia e kontabilitetit dhe pagesave
Njësia për zhvillimin e sistemit edukativ -arsimor dhe për zhvillimin e standardeve, planeve dhe programeve mësimore në mësimin lëndor në arsimin fillor.
Njësia për projekte hulumtuese dhe bashkëpunim ndërkombëtar
Njësia e punës profesionale dhe këshilluese
Njësia e zhvillimit të përmbajtjeve digjitale dhe online kurseve
Njësitë rajonale me seli në Shtip, Strumicë, Veles, Kavadarc, Kumanovë, Ohër, Prilep, Tetovë dhe Gostivar
Njësia për prokurorime publike dhe punë të përgjithshme
Njësia për zhvillimin e sistemit arsimor-edukativ dhe për zhvillimin e standardeve, planeve dhe programeve mësimore në arsimin gjimnazial, arsimin artistik dhe për lëndët e përgjithshme në arsimin profesional.
Njësia e menaxhimit të resurseve njerëzore
Njësia e revisionit të brendshëm
Njësia e planifikkimit strategjik, krijimit dhe politikave, ndjekjeve dhe analizave

3. Kompetencat dhe funksionet kryesore

3. Kompetencat dhe funksionet kryesore

Kompetencat e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit janë të qarta dhe të përcaktuara në disa ligje dhe akte nënligjore për arsimin. Gjatë viteve, këto kompetenca janë zgjeruar dhe thelluar, ndërsa funksionet nuk kufizohen vetëm në hartimin e planeve dhe programeve mësimore, por përfshijnë një gamë të gjerë aktivitetesh që sigurojnë zhvillimin e vazhdueshëm të sistemit arsimor.

3.1. Hartimi i planeve dhe programeve mësimore

Një nga funksionet kryesore dhe më të rëndësishme të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit është hartimi, rishikimi dhe përmirësimi i planeve dhe programeve mësimore për të gjitha nivelet e sistemit arsimor – që nga arsimi parashkollor, përmes arsimit fillor, e deri te arsimi i mesëm. Procesi i zhvillimit të programeve mësimore bazohet në parime bashkëkohore pedagogjike dhe synon arritjen e rezultateve të qarta të të nxënit, zhvillimin e kompetencave kyçe te nxënësit dhe përputhjen me standardet kombëtare dhe evropiane të arsimit.

Çdo program mësimor zhvillohet në kuadër të një procesi transparent dhe gjithëpërfshirës që përfshin konsultime publike, analiza profesionale dhe rishikime nga ekspertë, me qëllim që të sigurohet cilësi e lartë, përkatshmëri dhe zbatueshmëri e përmbajtjeve në praktikën mësimore.

Nëpërmjet këtyre aktiviteteve, Byroja ka një rol thelbësor në formësimin dhe përmirësimin e vazhdueshëm të sistemit arsimor, duke mundësuar modernizimin e qasjeve mësimore, promovimin e metodave inovative të të nxënit dhe sigurimin e një arsimi gjithëpërfshirës dhe cilësor për të gjithë nxënësit. Në këtë mënyrë, Byroja kontribuon në krijimin e një mjedisi arsimor që nxit mendimin kritik, krijimtarinë dhe të nxënit gjatë gjithë jetës si vlera themelore të shoqërisë bashkëkohore.

ZHVILLIMI I ARSIMIT DHE EDUKIMIT PARASHKOLLOR

Arsimi dhe edukimi parashkollor në Republikën e Maqedonisë së Veriut ka rrënjë të thella dhe ka kaluar transformime të rëndësishme gjatë dekadave. Funksioni i tij social

dhe pedagogjik zhvillohet paralelisht me ndryshimet shoqërore dhe arsimore, ku çdo periudhë sjell sfida të reja, reforma dhe kontribuime për përmirësimin e cilësisë së mësimit të hershëm.

Fillimet dhe vendosja institucionale (1945-1958)

Në periudhën 1945-1958, edukimi parashkollor kishte kryesisht karakter social dhe ishte nën kompetencën e Ministrisë së Politikës Sociale. Me transferimin nën Ministrinë e Arsimit në 1947, gradualisht u theksua komponenta edukative, duke u fokusuar në krijimin e bazave për edukim të organizuar dhe profesional të fëmijëve para fillimit të arsimit fillor formal.

Integrimi në sistemin arsimor (1958-1974)

Reforma e vitit 1958 përfaqëson një pikë kthese në zhvillimin e edukimit parashkollor, duke e integruar atë si pjesë të sistemit formal arsimor. Kjo vendos bazën për edukim sistematik dhe profesional të fëmijëve. Ligji i vitit 1974 rregullon më tej përfshirjen e fëmijëve që nga mosha njëvjeçare deri në fillimin e shkollës, me përfshirje aktive të ekspertëve të profileve të ndryshme në procesin edukativ parashkollor.

Zgjerimi i rrjetit dhe rritja e përfshirjes (1980-1991)

Gjatë kësaj periudhe, vërehet një zhvillim i rëndësishëm i rrjetit të institucioneve parashkollore, veçanërisht në zonat urbane. Përfshirja e fëmijëve u rrit nga rreth 12% në vitin 1980 në 18% deri në vitin 1991. Edukimi realizohet kryesisht në gjuhën maqedonase, por ofrohet edhe në gjuhën shqipe, turke dhe serbe për fëmijët e komuniteteve të tjera.

Roli i Entit Kombëtar për Përmirësimin e Arsimit dhe Edukimit ishte kyç në zhvillimin e programeve, standardeve dhe materialeve didaktike, si dhe në mbështetjen profesionale dhe trajnimin e edukatorëve. Në institucionet parashkollore, fokusi vendoset te zhvillimi i të folurit, socializimi, nxitja e kreativitetit dhe mësimi përmes lojës.

Forcimi konceptual dhe evolucioni institucional (1991-2005)

Pas arritjes së pavarësisë, roli i edukimit parashkollor u forcuar. Zyra për Zhvillimin e Arsimit, si pasardhëse e Institutit, mori kompetencat për përgatitjen dhe rishikimin e programeve, monitorimin e zbatimit të tyre dhe mbështetjen e stafit arsimor. Në këtë periudhë u realizuan studime të rëndësishme, si ai mbi bashkëpunimin me prindërit (1990), i cili nxit hapjen e kopshteve ndaj komunitetit.

Zgjerimi i mbulimit dhe reformat strategjike (2005-2010)

Në këtë fazë, prioritet ishte rritja e mbulimit të fëmijëve, sidomos në zonat rurale dhe më pak të zhvilluara. Në bashkëpunim midis Zyrës për Zhvillimin e Arsimit, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale dhe UNICEF-it, u realizuan analiza për hapjen

e kopshteve të reja dhe forcimin e stafit. Në këtë periudhë:

- U përgatitën "Bazat e Programit për Vitin Paraprak" (2005) dhe "Bazat e Programit për Punën me Fëmijët e Moshës Parashkollore" (2007);
- Në vitin 2009 u prezantuan "Standardet për Mësimin dhe Zhvillimin e Hershëm" (0-6 vjet);
- U organizuan trajnime për edukatorët dhe kujdestarët për zbatimin e standardeve dhe programeve të reja.

Fokusi në cilësi, inkluzion dhe standarde (2010-2020)

- Në vitin 2013 filloi punësimi i profileve të specializuara (logopedë, defektologë) në kopshte;
- Në vitet 2014 dhe 2015 u përgatitën programe për mësimin dhe zhvillimin e hershëm, duke përfshirë edhe fëmijët me aftësi të kufizuara, të bazuara në qasje individuale dhe lojë;
- Zyra mori pjesë në përgatitjen e rregulloreve për regjistrim, standarde dhe norma;
- Në vitin 2018 u realizua një studim kombëtar që tregoi nevojën për miratimin e një ligji për edukimin parashkollor, transferimin e kompetencave në Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës dhe futjen e programit paraprak të detyrueshëm (4-6 vjet).

Sfidat bashkëkohore dhe digjitalizimi (2020-2025)

- Realizohen aktivitete edukativo-arsimorë në MRTV, të përgatitura nga Zyra dhe edukatorët;
- Me UNICEF-in janë futur burime digjitale, trajnime online dhe broshura informative përmes platformës EDUINO;
- Janë zhvilluar dy manualë kryesorë: "Kopshti/ Qendra Inkluzive për Zhvillim të Hershëm" dhe "Manuali për Edukatorët për Mësimin mbi Mjedisin dhe Ndryshimet Klimatike";
- Byroja merr pjesë në trajnime ndërkombëtare dhe adaptimin e mjetit MELQO për matjen e cilësisë në arsimin parashkollor.

Perspektivat e ardhshme

Periudha 2005-2025 shënon transformimin e edukimit parashkollor në një sistem modern, gjithëpërfshirës dhe cilësor. Byroja vazhdon aktivitetet e saj të fokusuar në:

- zhvillimin e programeve për mësimin dhe zhvillimin e hershëm;
- përcaktimin e standardeve për edukim dhe arsim parashkollor cilësor;
- botimin e materialeve profesionale dhe sigurimi i mbështetjes së vazhdueshme profesionale.

Puna e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit ka një rëndësi thelbësore për vendosjen e themeleve të forta për zhvillimin dhe mësimin e ardhshëm të fëmijëve, duke u ofruar atyre një fillim cilësor në jetë dhe duke i ndihmuar të zhvillojnë potencialet e tyre.

ZHVILLIMI I ARSIMIT FILLOR

Gjatë pesëdhjetë viteve të fundit, arsimi bazë në Republikën e Maqedonisë së Veriut ka pësuar një transformim të vërtetë. Nga një arsim strikt i centralizuar dhe i ngarkuar me ideologji, deri te një sistem modern dhe fleksibël i orientuar drejt nxënësit, çdo fazë ka lënë gjurmën e vet, dhe roli kryesor i takoi Institutit Republikan për Përmirësimin e Arsimit dhe Edukimit, e më pas Byrosë për Zhvillimin e Arsimit.

Fillimet dhe krijimi i strukturave (1970-1990)

Në vitet shtatëdhjetë, arsimi fillor filloi të ndërtojë strukturën e vet moderne. Me kalimin nga arsimi shtatëvjeçar në arsimin tetëvjeçar, shkollat morën plane dhe programe të reja mësimore. Mësimdhënia u pasurua me futjen e gjuhëve të huaja, aktiviteteve praktike dhe aktiviteteve të lira të nxënësve. Instituti ndjekte me kujdes procesin mësimor, duke ofruar programe dhe mbështetje profesionale për mësuesit. Qëllimi ishte i qartë: çdo fëmijë të marrë mbështetje të plotë në mësim, ndërsa mësimdhënësi të ketë mjetet për një mësim modern dhe praktik.

Ndryshimi konceptual: Inkuzioni (gjithpërfshirja) dhe risitë (1990-2005)

Me ndryshimet politike në fillim të viteve ’90, arsimi bazë u hap ndaj koncepteve të reja. Arsimi inkluziv gradualisht mori një rol më të madh, me transformimin e degëve dhe shkollave speciale, dhe nxënësit nga klasa e parë deri në të tretën morën vlerësim përshkrues. Mësimdhënia u pasurua përmes aktiviteteve projektuale si “Hapi pas hapi”, “Mësimi aktiv – mësim interaktiv”, “Mendim kritik”, “Lojëra për zgjidhjen e konflikteve” dhe “Rrjeti Evropian i Shkollave për Promovimin e Shëndetit”. Instituti u shndërrua në një institucion profesional që organizon trajnime, përgatit materiale mësimore dhe përgatit mësuesit për implementimin e ideve të reja. Shkollat u bënë gjithnjë e më të hapura, ndërsa mësimdhënia gradualisht përfshiu nxënësin si pjesëmarrës aktiv.

Arsim nëntëvjeçar dhe orientimi drejt Bashkimit Evropian (2005-2015)

Në vitin shkollor 2007/2008 u fut arsimi bazë nëntëvjeçar, i ndarë në tre periudha arsimore. Planet mësimore u reformuan me qëllime të qarta dhe arritje të pritshme, dhe Byroja e Zhvillimit të Arsimit përgatiti të gjitha risitë. Në këtë periudhë u futën standarde kombëtare për arritjet në Gjuhën maqedonase, Gjuhën shqipe, Gjuhën turke dhe serbe, dhe matematikë. Mësimi realizohet me metoda të mësimit aktiv dhe aktivitete projektuale, me vëmendje të veçantë për lëndët zgjedhore, gjuhët e huaja dhe Informatikën.

Sfidat bashkëkohore (2015-2025)

Dekada e fundit sjell ndryshime të shpejta në arsimin fillor. Arsimi ndërkulturor fillon të promovojë intensivisht bashkëpunimin dhe tolerancën midis nxënësve nga komunitete të ndryshme etnike. Pandemia COVID-19, gjithashtu, krijoi sfida të reja, por njëkohësisht hapi mundësi për transformim

digjital me qëllim realizimin e mësimit pa ndërprerje, qasjen dhe përmirësimin e cilësisë së arsimit, përmes zhvillimit të materialeve digjitale, trajnimeve online, teksteve digjitale kombëtare dhe videove mësimore të vendosura në platformën kombëtare EDUINO.

Reforma në arsimin fillor

Me Konceptin e ri për arsimin fillor nga viti 2021, mësimdhënia u reformua përmes lidhjes së përmbajtjeve mësimore nga lëndë të ndryshme, zvogëlimit të numrit të lëndëve dhe futjes së vlerësimit përshkrues dhe numerik në periudhën e dytë të arsimit bazë nëntëvjeçar. Po zhvillohen standarde kombëtare për arritjet e nxënësve në fund të arsimit fillor, të bazuara në kompetencat kyçe, me theks në njohuritë funksionale dhe aftësitë sociale.

Inkuzioni dhe mbështetja për të gjithë nxënësit

Gjatë këtij periudhe vazhdohet me kujdes të veçantë për zhvillimin dhe mundësitë e nxënësve me nevoja të veçanta. Programi për arsim gjithëpërfshirës, i mbështetur nga UNICEF, mundëson përshtatjen e mësimdhënies sipas nevojave individuale të secilit nxënës. Planet dhe programet mësimore për nxënësit me autizëm, shumëfish të hendikepuar, me pengesa në zhvillimin psikik (me aftësi të kufizuara intelektuale), me dëmtim të shikimit apo dëgjimit, përshtaten në përputhje me reformat në arsimin fillor, me mbështetje të vazhdueshme profesionale nga Byroja.

Përgatitja profesionale dhe mbështetja për mësimdhënësit

Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka një rol udhëheqës në zhvillimin profesional të mësuesve. Organizohen trajnime për programet e reja mësimore, për inkuzion, digjitalizim dhe vlerësim. Mësuesit marrin mbështetje në mentorim, si pjesë e reformave më të gjera në profesionin e mësuesit.

Zhvillimi i planeve dhe programeve mësimore (1955-2025)

Nga planet dhe programet mësimore të rrepta dhe të centralizuara, të cilat theksonin vlerat socialiste dhe disiplinën, deri te programet fleksibël, të orientuara drejt qëllimeve dhe kompetencave, arsimi bazë në Maqedoni u zhvillua në një sistem modern dhe inkluziv. Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka qenë gjithmonë motor kryesor i këtyre ndryshimeve, duke siguruar mbështetje profesionale, trajnime, monitorim dhe përmirësim të programeve mësimore.

Programet ndërkombëtare dhe me risi

Në vitet e fundit, mësimdhënia ka marrë edhe një karakter ndërkombëtar përmes implementimit të programeve Cambridge dhe IB. Ato nxisin të menduarit kritik, aktivitetet kërkimore, përdorimin praktik të njohurive dhe përdorimin e teknologjive moderne. Byroja siguron akreditim, përputhshmëri me standardet kombëtare dhe mbështetje profesionale për mësuesit dhe shkollat.

ZHVILLIMI I ARSIMIT TË MESËM

Arsimi i mesëm në vendin tonë është në rritje dhe zhvillim të vazhdueshëm, duke u përshtatur me ndryshimet historike, shoqërore dhe teknologjike. Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka një rol qendror në planifikimin dhe realizimin e mësimdhënies në këtë lloj arsimimi, me fokus në grupin e përgjithshëm të lëndëve.

Fillimet dhe zhvillimi i arsimit të mesëm (1955-1970)

Gjimnazet dhe shkollat profesionale ishin strikt të ndara sipas nevojave industriale dhe administrative. Mësimdhënia ishte e fokusuar në memorimin e fakteve dhe edukimin ideologjik. Në këtë periudhë, Instituti Republikan kishte një rol qendror: zhvillimin e planeve mësimore, përgatitjen e mësuesve dhe sigurimin e mbështetjes për zbatimin e politikave shtetërore arsimore në praktikën e përditshme.

Arsimimi i orientuar (1970-1990)

Reforma lidhur me arsimin e orientuar ishte një përpjekje për të afruar shkollën me jetën reale. Gimnazet morën një gamë më të gjerë lëndësh, ndërsa shkollat profesionale përfshinë një bazë më moderne teknologjike. Edhe pse qëllimi ishte integrimi i arsimit me procesin e punës, centralizimi dhe përshtatja e kufizuar me tregun e punës sollën kritika. Në këtë periudhë, Instituti ofron mbështetje metodologjike dhe vlerësim, duke ofruar zgjidhje praktike për përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies.

Riorganizimi i sistemit arsimor (1991-2000)

Me pavarësimin e shtetit në vitin 1991, sistemi u riorganizua: gimnazet, arsimi profesional dhe ai artistik morën një formë të re. Programet u fokusuan në të menduarit kritik, vlerat demokratike dhe nevojat e nxënësve. Instituti Pedagogjik filloi të përfshijë mësues, bashkëpunëtorë profesionalë dhe profesorë universitarë në krijimin e programeve mësimore, duke futur gradualisht zgjedhshmërinë dhe adaptimin e planeve sipas tregut të punës.

Modernizimi dhe përafrimi me standardet evropiane (2000-2010)

Në këtë dekadë, ligjet si Ligji për Arsimin e Mesëm dhe Ligji për Arsimin dhe Trajnimin profesional konfirmuan drejtimin drejt një sistemi arsimor të orientuar nga kompetencat. Planet mësimore përfshinë lëndë zgjedhore, u futën testime të jashtme dhe maturë shtetërore. Arsimi profesional u modernizua përmes projekteve si CARDS dhe VET, dhe Byroja e Zhvillimit të Arsimit u bë institucion udhëheqës në krijimin e programeve mësimore, zhvillimin e materialeve dhe organizimin e maturës shtetërore.

Epoka digjitale dhe inkluziviteti (2010-2025)

Dekada e fundit vuri theksin mbi digjitalizimin, qasjen e barabartë për të gjithë nxënësit dhe cilësinë e mësimdhënies. Gjimnazet prezantuan lëndë dhe përmbajtje digjitale të reja, arsimi profesional u forcuar përmes modelit dual dhe partneriteteve me biznesin, ndërsa shkollat artistike morën mbështetje për staf dhe programe. Byroja e Zhvillimit të Arsimit vazhdimisht adapton planet mësimore

sipas nevojave të shoqërisë, tregut të punës dhe objektivave zhvillimore.

Drejtimet e specializuara

Gjimnazi Sportiv dhe Akademia e Sportit janë shembull i zhvillimit të sistematik i arsimit sportiv. Byroja këtu siguron zhvillimin dhe rishikimin e planeve mësimore, mbështetje profesionale për mësuesit dhe integrimin e vlerave edukative, ndërkulturore dhe inkluzive.

Gjimnazi Matematiko-Informatik (GMI) thellon arsimin gimnazial me studimin intensiv të Matematikës, Fizikës dhe Informatikës, në mënyrë që nxënësit të fitojnë njohuri dhe të zhvillojnë aftësi analitike dhe logjike. Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka një rol të rëndësishëm në përzgjedhjen e nxënësve të talentuar për këtë lloj arsimi.

ZHVILLIMI I ARSIMIT INKLUZIV

Edukim dhe arsim i veçantë

Arsim dhe edukim i veçantë zhvillimi i arsimit dhe edukimit të veçantë në Maqedoni fillon

menjëherë pas Luftës së Dytë Botërore, kur shoqëria ballafaqohet me nevojën për të siguruar mbështetje për fëmijët me aftësi të kufizuara. Shtëpia e parë për të verbërit në Bitola u hap në vitin 1946, duke vendosur themelin për kujdes të organizuar dhe edukim për nxënësit me dëmtim të shikimit. Hapi tjetër i madh ishte në vitin 1955, me themelimin e shkollës së parë profesionale-artizanale për të shurdhët në Shkup – „Partenie Zografski“. Qëllimi i kësaj shkolle ishte dyfish: trajnimi profesional dhe rehabilitimi i punës me fokus të qartë në socializim dhe aftësi praktike.

Adaptimi, specializimi, shkolla dhe klasa speciale

Me miratimin e Ligjit për shkollat speciale, u sigurua e drejta për arsimin bazë të detyrueshëm për nxënësit me aftësi të kufizuara. Në vitin 1956 u futën planet e para të përshtatura, të kujdesshëm sipas llojit dhe shkallës së aftësisë së kufizuar. Mësimdhënia gradualisht u zhvillua nga alfabetizimi bazik drejt përvetësimit të njohurive praktike, duke i mundësuar nxënësit të përgatiten për një jetë dhe punë të pavarur.

Deri në fund të viteve shtatëdhjetë, rrjeti i shkollave speciale u zgjerua ndjeshëm. Kishte 8 shkolla fillore dhe 18 klasa speciale brenda shkollave të rregullta, duke përfshirë mbi 1300 nxënës. E rëndësishme është që mbi 95% e mësuesve në këto institucione kishin përgatitje profesionale adekuate, duke rritur ndjeshëm cilësinë e arsimit.

Diferencimi dhe aftësimi për punë (1980-2005)

Në periudhën nga viti 1980 deri në vitin 2005, arsimi dhe edukimi i veçantë karakterizohen nga një diferencim dhe specializim i shtuar sipas llojit dhe shkallës së aftësisë së kufizuar. Planet mësimore përshtaten sipas kategorisë së aftësisë së kufizuar – për nxënës me dëmtim të dëgjimit, me vështirësi intelektuale, me dëmtim të shikimit, si dhe për nxënës që përgatiten për profesione të caktuara, duke u vendosur theksi në punën praktike, pra në aftësimin për punë. Byroja e Zhvillimit të Arsimit luan rol kryesor në hartimin dhe rishikimin e planeve dhe programeve mësimore; në realizimin e vëzhgimeve dhe mbikëqyrjes profesionale në shkollat e veçanta; në organizimin e këshillimeve dhe trajnimeve për mësimdhënësit, si dhe në botimin e literaturës profesionale dhe udhëzuesve për punë me nxënës me aftësi të kufizuara. Pas vitit 2000, sistemi i arsimit dhe edukimit të veçantë arrin një stabilitet më të madh, me afërsisht 1.900 nxënës të përfshirë në procesin mësimor, duke siguruar edukim për të gjitha kategoritë e aftësive të kufizuara. Kujdes i veçantë i kushtohet ngritjes së profesionalizmit, kompetencave dhe cilësisë së kuadrit arsimor, me qëllim sigurimin e praktikave bashkëkohore dhe përfshirëse në arsim.

Politikat përfshirëse dhe tendencat bashkëkohore (2005-2025)

Gjatë dy dekadave të fundit, arsimi dhe edukimi i veçantë janë orientuar drejt politikave përfshirëse, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara. Ligji për Arsimin Fillor i vitit 2008 dhe ndryshimet e këtij ligji në vitin 2019 garantojnë të drejtën e zgjedhjes së institucionit arsimor për nxënësit me nevoja të veçanta dhe promovojnë

përfshirjen e tyre graduale në shkollat e rregullta me mbështetje të përshtatshme.

Që nga viti shkollor 2020/2021, shkollat dhe paralelet ekzistuese të veçanta u transformuan në shkolla fillore me qendra burimore dhe qendra për mbështetje të të nxënit. Byroja e Zhvillimit të Arsimit u përball me një sfidë të madhe: të konceptojë një sistem bashkëpunimi midis qendrave burimore dhe shkollave të rregullta, të përcaktojë kompetencat dhe rolet e asistentëve arsimorë, si dhe të zhvillojë udhëzime për hartimin e programeve të modifikuara mësimore për nxënësit me nevoja komplekse. Këto ndryshime u mundësojnë nxënësve me autizëm, me multiple pengesa, me çrregullime në zhvillimin psikik (aftësi intelektuale të kufizuara), me dëmtim të shikimit ose dëgjimit të përfshihen në procesin e rregullt mësimor dhe të ndjekin lëndët e detyrueshme sipas planit mësimor. Në arsimin e mesëm, vëmendja përqendrohet në zhvillimin e arsimit profesional për nxënësit me nevoja të veçanta, me qëllim fitimin e aftësive praktike dhe përmirësimin e integrimit të tyre në tregun e punës. Zbatohen programe për rikualifikim, kualifikim shtesë dhe arsimim pas të mesëm, duke mundësuar vazhdimin e arsimit edhe pas përfundimit të shkollës së mesme.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, pavarësisht burimeve të kufizuara, punon vazhdimisht në:

- zhvillimin e bashkëpunimit ndërsektorial me ministritë e arsimit, shëndetësisë dhe politikës sociale, me qëllim krijimin e një qasje të plotë shkollore (Ëhole–school approach);
- ndërtimin e kapaciteteve në shkolla për zhvillimin e një klime përfshirëse;
- sigurimin e mbështetjes sistematike për kuadrin arsimor dhe edukativ;
- realizimin e ndërhyrjeve në tre nivele: mbështetje e përgjithshme, mbështetje e intensifikuar dhe mbështetje e veçantë përmes programeve të modifikuara mësimore;
- kryerjen e kërkimeve të rregullta për pjesëmarrjen dhe përparimin e nxënësve me nevoja të veçanta arsimore.

Përmes këtyre ndryshimeve sistematike, arsimi dhe edukimi i veçantë zhvillohet nga institucionet e para për kujdes dhe trajnim praktik drejt një sistemi që ofron arsim përfshirës dhe cilësor për të gjithë nxënësit, duke u mundësuar atyre pjesëmarrje aktive në shoqëri.

ROLI I BYROSË SË ZHVILLIMIT TË ARSIMIT NË MBËSHTETJEN E FËMIJËVE TË DIASPORËS

Roli i institucionit tonë në mbështetjen e fëmijëve të diasporës fillon në vitin 1955, kur atëherë Enti (Instituti) filloi veprimtarinë e tij. Që nga fillimi, qëllimi ishte i qartë – të krijohen kushte për mësimin e gjuhës maqedonase, për të ruajtur identitetin kulturor dhe për të siguruar akses në materiale arsimore cilësore për fëmijët e diasporës nga të gjitha komunitetet kombëtare.

Brenda ish-Jugosllavisë, Enti fillon të ndërtojë mbështetjen për komunitetet maqedonase, shqiptare, turke, rome, serbe, vllahë dhe të tjera. Gjatë kësaj periudhe përgatiten programe

dhe materiale mësimore në gjuhën amtare dhe organizohen seminare për mësimdhënësit.

Mbështetja institucionale dhe zgjerimi i aktiviteteve (1990-2025)

Me pavarësimin e Republikës së Maqedonisë, mbështetja për diasporën merr një dimension të ri. Byroja përgatit programe mësimore jo vetëm në gjuhën maqedonase, por edhe në gjuhët e komuniteteve të tjera. Së bashku me institucionet shtetërore dhe shoqatat e diasporës në Australi, Evropë, Kanada dhe SHBA, realizohen projekte që mundësojnë edukim cilësor larg atdheut. Mësimdhënësit marrin mbështetje metodologjike dhe trajnime, ndërsa arsimi plotësohet me burime mediatike. Nga kjo periudhë fillon mbështetja institucionale dhe kujdesi sistematik për mësimin e gjuhës maqedonase për fëmijët në diasporë.

Gjatë dy e gjysmë dekadave të fundit, Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka vazhduar mbështetjen sistematike të mësimdhënësve dhe nxënësve të interesuar për të mësuar gjuhën maqedonase jashtë vendit. Janë bërë ndryshime dhe plotësime të programit mësimor, ku përveç përmbajtjeve për mësimin e gjuhës, janë propozuar edhe përmbajtje që lidhen me trashëgiminë kulturore maqedonase, traditat dhe veçoritë e vendit, si në kontekst historik, ashtu edhe në atë bashkëkohor.

Midis Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe Agjencisë për Diasporën ekziston një bashkëpunim për të siguruar mbështetje sistematike dhe më gjithëpërfshirëse në funksion të ruajtjes së identitetit kulturor.

Faleminderit kësaj lidhjeje sistematike, Byroja, përmes kompetencave të saj, mundëson qasje të barabartë në arsim për të gjithë fëmijët e diasporës, pa marrë parasysh përkatësinë etnike, dhe i inkurajon ata të lidhen me atdheun përmes edukimit cilësor dhe bashkëkohor.

PËRFSHIRJA E FËMIJËVE TË KTHYER NGA JASHTË, FËMIJËVE ME MOSHË TË KALUAR DHE FËMIJËVE SHTETAS TË HUAJ NË SISTEMIN ARSIMOR

Byroja e Zhvillimit të Arsimit kujdeset edhe për fëmijët shtetas të huaj, fëmijët pa shtetësi, fëmijët refugjatë, aplikantët për azil dhe fëmijët me status të mbrojtjes së përkohshme. Për të gjithë ata sigurohet e drejta për arsim nën kushte të barabarta, me programe mësimore të përshtatura që përfshijnë mësimin e gjuhës maqedonase dhe të alfabetit cirilik, si dhe mbështetje shtesë për të kompensuar njohuritë në disa lëndë.

Në këtë mënyrë, Byroja e Zhvillimit të Arsimit siguron mbështetje të drejtë, përfshirëse dhe cilësore për çdo fëmijë, duke krijuar një mjedis arsimor ku respektohet dallueshmëria dhe ku çdo nxënës ka mundësi për integrim të suksesshëm.

Integrimi i fëmijëve të kthyer nga jashtë dhe i fëmijëve me moshë të tejkaluar fillon në vitin 1955. Qëllimi ishte që çdo fëmijë të ketë mundësi për arsim cilësor, pa marrë parasysh se ku ka lindur ose ku ka jetuar.

Të kthyerit pa mbështetje sistematike (1955-1991)

Gjatë kohës së ish-Jugosllavisë, kthimi i nxënësve nga jashtë ishte një dukuri e rrallë dhe trajtohej gjithmonë individualisht. Shkollat përballeshin vetë me integrimin e tyre, pa një qasje sistematike ose procedura të qarta. Nevoja për

masa dhe mbështetje të veçanta ishte e njohur, por mungonte një kornizë institucionale.

Fillimet e mbështetjes institucionale (1991-2005)

Me pavarësimin e Republikës së Maqedonisë dhe rritjen e migrimeve, shfaqet nevoja për mbështetje sistematike të fëmijëve të kthyer nga jashtë. Instituti Pedagogjik fillon të hartojë rekomandime për barazimin e përmbajtjes mësimore dhe përshtatjen e mësimit, si dhe forma të tjera mbështetëse për shkollat. Kjo periudhë shënon fillimin e kujdesit institucional për nxënësit që kanë munguar nga sistemi arsimor i rregullt.

Sistematizimi dhe përforcimi i mbështetjes (2005-2025)

Byroja e Zhvillimit të Arsimit ofron mbështetje sistematike përmes programeve mësimore, udhëzimeve dhe rregulloreve, me ç'rast këta nxënës përfshihen në arsimin formal. Në shkollat ku ofrohet mbështetje individuale dhe e drejtuar, këta nxënës integrohen në procesin arsimor. Në përputhje me ndryshimet në Ligjin për Arsimin Fillor dhe me Konceptin për Arsimin Përfshirës (inkluziv) të vitit 2020, Byroja promovon një qasje përfshirëse dhe integruese ndaj mësimdhënies, duke i kushtuar vëmendje të veçantë fëmijëve të cilët, për shkak të mungesës së mjeteve financiare, kanë nevojë për mbështetje shtesë, si dhe atyre që për arsye sëmundjeje, migrimesh familjare apo detyrimesh pune, nuk e kanë filluar ose e kanë ndërprerë arsimin. Është vendosur një procedurë për regjistrimin e fëmijëve që nuk janë të përfshirë në mësim dhe që e kanë kaluar moshën përkatëse, si dhe testime për verifikimin e njohurive, me qëllim përfshirjen e suksesshme në klasën përkatëse

KONVIKTET E NXËNËSVE

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, në kuadër të kompetencave të saj ligjore, përveç ndjekjes së punës së shkollave, ndjek dhe përmirëson gjithashtu edhe punën e konvikteve të nxënësve. Në kompetencat e saj përfshihen hartimi i Planit dhe Programit për punën edukativo-arsimore, udhëzimet për zbatimin e tij, si dhe ndjekja dhe avancimi i punës së edukatorëve dhe kuadrit tjetër profesional. Zhvillimi i konvikteve të nxënësve në Republikën e Maqedonisë paraqet një segment të rëndësishëm të sistemit edukativo-arsimor, i cili mundëson qasje në arsim për nxënësit nga kategori shoqërore të cenueshme dhe nga mjedise me mundësi të kufizuara arsimore. Rrjeti i konvikteve të nxënësve është rezultat i një qasjeje sistematike të institucioneve shtetërore, me rol profesional aktiv të Institutit, e më vonë edhe të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit.

Fillimet dhe qëllimet themelore (1955-1990)

Konviktet e nxënësve filluan të themelohen në vitet pesëdhjetë të shekullit të kaluar, me qëllim që të sigurohet strehim, ushqim dhe kujdes shëndetësor për fëmijët nga kategori shoqërore të cenueshme dhe për fëmijët që kishin mbetur pa prindër gjatë Luftës së Dytë Botërore. Në vitin 1975, me miratimin e Programit për punën edukative në konviktet e nxënësve, dhe më pas me rishikimin e tij në vitin 1992 përmes Programit për punën edukativo-arsimore, konviktet e forcuan rolin e tyre

si pjesë përbërëse e sistemit arsimor. Ato ofrojnë jo vetëm mbështetje logjistike, por edhe veprimtari edukative që kontribuojnë në zhvillimin e nxënësve. Puna edukative në konviktet përfshin: nxitjen e zakoneve për higjienë personale, promovimin e sjelljes shoqërisht të pranueshme, kryerjen me kohë të detyrimeve shkollore dhe pjesëmarrjen aktive në aktivitete sportive, kulturore dhe krijuese. Edukatorët luajnë një rol të rëndësishëm si mbështetje në zhvillimin e gjithanshëm të nxënësve.

Rishikimi dhe modernizimi (1991-2005)

Në vitin 1991, Instituti Pedagogjik filloi procesin e rishikimit të koncepteve për funksionimin e konvikteve të nxënësve. Qëllimi ishte përshtatja e punës edukativo-arsimore me kushtet e reja shoqërore, ekonomike dhe arsimore. Në qendër të reformave qëndronin: krijimi i një klime edukative pozitive, modernizimi i aktiviteteve edukative, rritja e pavarësisë dhe pjesëmarrja aktive e nxënësve në aktivitetet e organizuara.

Modernizimi dhe standardet evropiane (2005-2025)

Gjatë kësaj periudhe, Byroja e Zhvillimit të Arsimite forcon rolin e saj në përmirësimin e punës edukative në konviktet e nxënësve përmes analizës së vazhdueshme të punës edukativo-arsimore, trajnimeve dhe këshillimeve profesionale për personelin, si dhe përmes promovimit të qasjeve bashkëkohore pedagogjike dhe përdorimit të mjeteve digjitale. Në këtë mënyrë, Byroja e ruan rolin e saj në monitorimin, mbështetjen profesionale dhe zhvillimin e programeve edukativo-arsimore në konviktet e nxënësve, si dhe në ofrimin e udhëzimeve për përmirësimin e punës edukative, mbështetjen e integrimit shoqëror dhe zhvillimin e kompetencave tek nxënësit.

Pra, gjatë shtatë dekadave të fundit, Byroja e Zhvillimit të Arsimitka pasur një rol të vazhdueshëm dhe të rëndësishëm profesional dhe këshillues në zhvillimin e punës edukativo-arsimore në konviktet e nxënësve. Edhe pse nuk është kompetente për organizimin apo financimin e tyre, Byroja kontribuon përmes zhvillimit të programeve, mbështetjes profesionale, trajnimeve, monitorimit dhe koordinimit, duke siguruar vazhdimësi, cilësi dhe modernitet të procesit edukativ në konvikte gjatë gjithë transformimeve shoqërore dhe arsimore.

KUJDESI PËR ARSIMIMIN E TË RRITURVE

Arsimi i të rriturve filloi si një përparësi në ish-Jugosllavi, me qëllim të sigurimit të shkrim-leximit për popullsinë e rritur dhe aftësimin profesional për pjesëmarrje aktive në ndryshimet shoqërore dhe ekonomike. Gjatë periudhës 1951–1964 u themeluan universitetet punëtorë dhe popullore si qendra për arsim të përgjithshëm (mësim i njohurive bazë për gjuhën, matematikën, historinë dhe kulturën), arsim profesional (trajnim për profesione të ndryshme ose aftësi të nevojshme për punë) dhe arsim shoqëror (mësim për të drejtat qytetare, vlerat shoqërore dhe rolin e individit në shoqëri), përmes kurseve, seminareve dhe diskutimeve. Instituti përqendrohet në përmirësimin e planeve dhe programeve mësimore, organizon seminare dhe forma të tjera të trajnimit andragogjik-metodik për mësuesit, përgatit programe për

shkrim-lexim dhe ndjek profesionalisht zbatimin e tyre. Instituti gjithashtu kryen inspektime pedagogjike në organizatat arsimore për të rriturit, bashkëpunon me institucione dhe organizata të tjera dhe mbështet veprimtarinë e tyre, përfshirë edhe botimin e librave mësimorë për të rriturit.

Me qëllim të përmirësimit të arsimit për të rriturit, në vitin 1964 u prezantua një plan i veçantë mësimor për arsimin bazë të të rriturve, me lëndë si gjuha amtare, matematika, shkencat natyrore dhe arsimi përgjithësisht teknik dhe ekonomik, ndërsa gjuha e huaj ishte lëndë zgjedhore. Deri në fund të viteve shtatëdhjetë, rrjeti i institucioneve për arsimin e të rriturve u zgjerua, duke përfshirë shkolla bazë të specializuara, universitete punëtorësh dhe klasa paralele në shkollat fillore.

Gjatë periudhës 1980–2005, arsimi i të rriturve u integrua si pjesë përbërëse e sistemit formal, ndërsa programet mësimore dhe trajnimet e mësuesve u përshtatën me nevojat e nxënësve të rritur.

Pas vitit 2005, arsimi i të rriturve vazhdoi të zhvillohet në përputhje me politikat evropiane për mësimin gjithëpërfshirës gjatë gjithë jetës. Arsimi fillor ofrohet përmes formave fleksibile, ndërsa arsimi i mesëm organizohet në rreth pesëdhjetë shkolla me programe për arsim profesional, kualifikim të mëtejshëm dhe ri-kualifikim..

Sot, Byroja e Zhvillimit të Arsimit përfaqëson proces të organizuar të nxënies në zhvillimin e arsimit formal për të rriturit, i cili paraqet një proces të organizuar mësimi që zbatohet mbi bazën e planeve mësimore, programeve mësimore dhe programeve të provimeve për arsimin bazë dhe të mesëm, të përshtatura me nevojat dhe mundësitë e të rriturve, si dhe me kërkesat e tregut të punës.

ROLI I BYROSË SË ZHVILLIMIT TË ARSIMIT NË ZHVILLIMIN DHE VLERËSIMIN E TEKSTEVE MËSIMORË DHE MATERIALEVE MËSIMORE

Që nga themelimi i saj në vitin 1955 si Ent Republikan për Përmirësimin e Arsimit dhe Edukimit, dhe që nga viti 2000 si Byroja e Zhvillimit të Arsimit, ky institucion ka një rol të vazhdueshëm dhe kyç në krijimin, zhvillimin dhe vlerësimin e librave mësimorë dhe materialeve edukative në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Gjatë dekadave të para, nga viti 1955 deri në 1980, Instituti vendosi bazat e politikës për librat mësimorë. U formulua një koncept i përgjithshëm për librat mësimorë dhe koncepte të specializuara për lëndë të tilla si alfabeti dhe leximi, gjuha dhe letërsia maqedonase, gjuha shqipe, gjuhë të huaja, histori, gjeografi, marksizëm dhe vetëqeverisje, matematikë, fizikë, kimi, biologji dhe arsimi teknik dhe i përgjithshëm. Këto koncepte u shqyrtuan dhe u miratuan nga Këshilli Pedagogjik Republikan, mbi bazën e të cilave përgatiteshin librat mësimorë dhe manualet. Instituti kryente rregullisht analiza dhe vlerësim të librave mësimorë, dhe gjetjet e tij i dorëzonte organeve të larta shtetërore, si KQ e LKM-së dhe Konferencës Republikane të RSPM-së.

Dokumentet ”Bazat ideore të librave mësimorë“ nga viti 1974 dhe ”Baza marksiste e librave mësimorë“ nga viti 1976 konfirmojnë punën metodologjike të kujdesshme të Entit. Këshilltarët veprojnë si recensues, drejtues të komisioneve dhe autorë/koautorë të librave mësimorë. Përditë përgatiten informacione mbi furnizimin e

shkollave me libra mësimorë në të gjitha gjuhët e mësimdhënies, të cilat i dorëzohen Sekretariatit Republikan për Shkencë dhe Arsimin dhe Kuvendit Arsimor-Kulturor. Enti gjithashtu merr pjesë në simpoziume jugosllave dhe në komisione federale për shpërblimin e librave më të mirë mësimorë.

Gjatë periudhës 2005–2025, roli i Byrosë u zgjerua dhe modernizua. Në përputhje me Ligjin për Arsimin Fillor dhe Ligjin për Arsimin e Mesëm, Byroja bëhet kompetente për përgatitjen e programeve vjetore për botimin e librave mësimorë, ndërsa Ministria e Arsimit dhe Shkencës organizon konkurset, recensimin dhe miratimin e librave mësimorë. Në qershor të vitit 2010, në bashkëpunim me UNICEF-in, Byroja publikoi „Konceptin për përgatitjen e librit mësimor“ – një manual metodologjik dhe didaktik-instruktiv në gjuhën maqedonase dhe shqipe, i cili vendosi bazat për një qasje moderne ndaj librave mësimorë.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit kontribuon vazhdimisht në sigurimin e vazhdimësisë dhe cilësisë së mësimdhënies, duke përgatitur materiale mësimore për lëndët përkatëse në rastet kur librat mësimorë nuk shpërndahen në shkolla për arsye të ndryshme.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit mori një rol qendror me hyrjen në fuqi të Ligjit të ri për librat mësimorë (2025) dhe forcon pozicionin e saj profesional dhe metodologjik përmes përgatitjes së Konceptit të ri për hartimin e librave mësimorë dhe të Metodologjisë për vlerësimin e tyre.

Këto dokumente strategjike përbëjnë nivelin më të lartë të rregullimit profesional, duke siguruar që librat mësimorë të jenë të orientuar shkencërisht, didaktikisht efikasë dhe plotësisht të përputhshëm me programet më të reja mësimore. Byroja përdor këtë metodologji të re për të garantuar cilësinë dhe profesionalizmin në procesin e recensimit dhe miratimit të të gjitha materialeve të ardhshme mësimore.

Gjatë pesë dekadave të punës dhe veprimtarisë në këtë fushë (1955–2005), Instituti vendosi politikën themelore për librat mësimorë, ndërsa gjatë dy dekadave të mëvonshme (2005–2025), Byroja përmirësoi metodologjitë, zbatoi procedurat ligjore, u përshtat me sfidat moderne dhe filloi transformimin digjital të librave dhe materialeve mësimore, duke siguruar vazhdimësi, profesionalizëm dhe cilësi në procesin arsimor.

3.2 Veprimtaria kërkimore e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit

Veprimtaria kërkimore ka qenë gjithmonë një shtyllë themelore në zhvillimin e sistemit arsimor në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Që nga themelimi i saj deri sot, Byroja e Zhvillimit të Arsimit kryen vazhdimisht hulumtime dhe vlerësime për përmirësimin e përmbajtjeve, metodave dhe programeve mësimore.

Në fillim, Byroja kishte një rol udhëheqës në krijimin dhe testimin e planeve mësimore, zhvillimin e mjeteve për verifikimin e njohurive dhe analizën e librave mësimorë. Kështu vendoseshin bazat shkencore për marrjen e vendimeve strategjike dhe për krijimin e materialeve arsimore cilësore.

Me ndryshimet në shoqëri dhe në sistemin arsimor gjatë periudhës së tranzicionit, Byroja përshtati aktivitetin e saj kërkimor ndaj nevojave të reja. U integruan standardet evropiane, dhe institucioni u përfshi aktivisht në hulumtime ndërkombëtare si TIMSS, PIRLS dhe PISA. Në të

njëjtën kohë, filloi krijimi i një sistemi kombëtar të evaulimit, maturës shtetërore dhe testimeve të jashtme për arritjet e nxënësve.

Gjatë dy dekadave të fundit, fokusi i kërkimeve të Byrosë është zgjeruar strategjikisht për të krijuar politika të bazuara në të dhëna/dëshmi përmes partneriteteve me organizata ndërkombëtare. Fokusi i kërkimeve është zgjeruar gjithashtu dhe përfshin tema si përfshirja sociale, barazia gjinore, kompetencat e nxënësve, zhvillimi profesional i mësimdhënësve dhe përdorimi i teknologjive informative dhe komunikimit (TIK) në mësimdhënie.

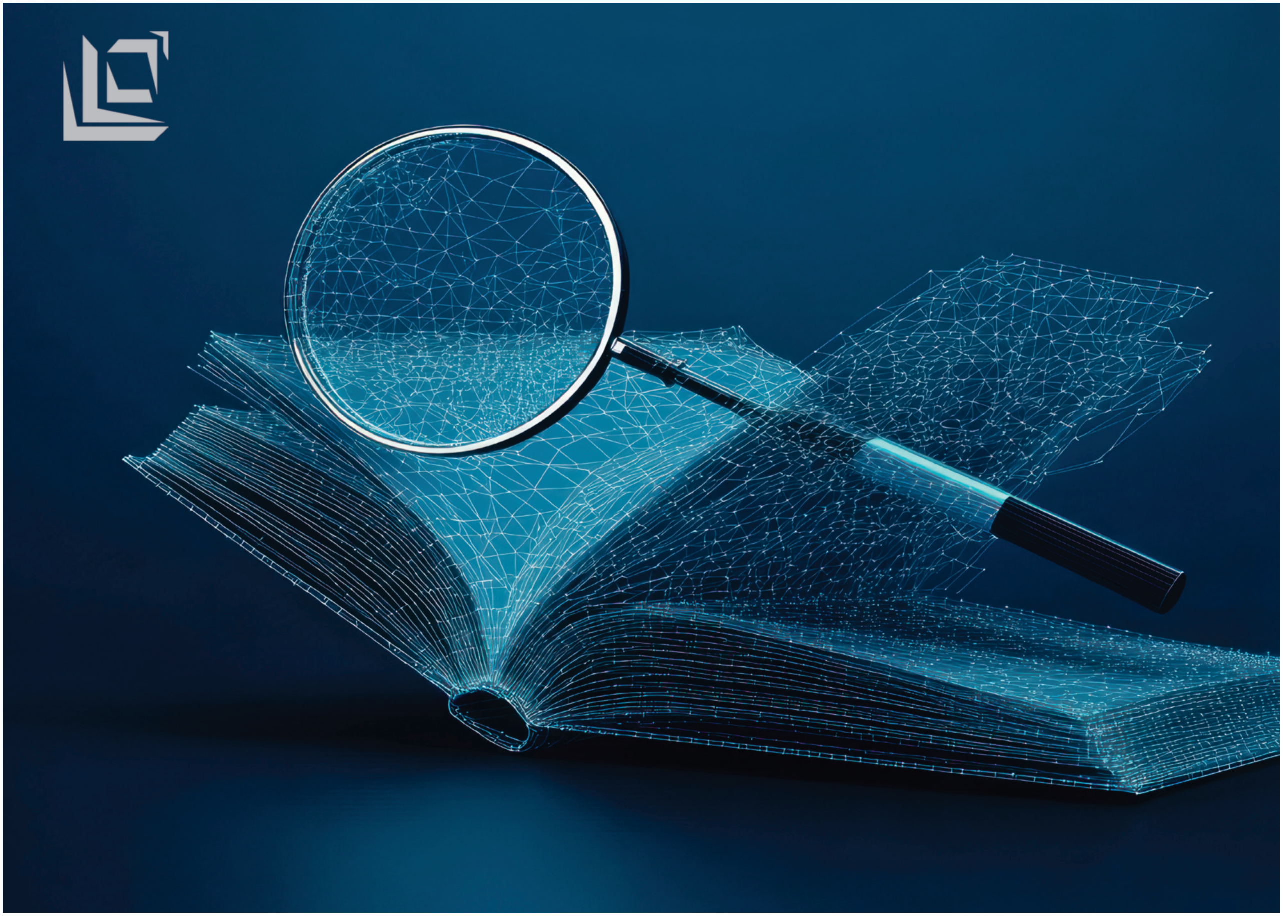

Tabela 3: Përmbledhje e hulumtimeve të kryera (2005-2025)

Fusha e hulumtimit	Kontribute dhe rezultate kryesore kërkimore
Reforma sistematike (Arsimi fillor dhe i mesëm)	Janë kryer analiza të arsimit fillor dhe të arsimit të mesëm me qëllim reformimin e këtyre niveleve të sistemit arsimor. Këto hulumtime çuan në përgatitjen dhe zbatimin e Konceptit për arsimin tetëvjeçar (2007) dhe reforma strukturore në të gjitha nivelet. Që nga viti 2020, një proces i tillë hulumtimi dhe implementimi ka filluar të zbatohet në arsimin fillor dhe të mesëm dhe vazhdon ende.
Inkluzioni dhe mbështetja	Hulumtimet për inkluzionin e fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore dhe Konceptet për arsimin përfshirës (2019–2020) rezultuan në reforma ligjore dhe rritje të përfshirjes së këtyre nxënësve në mësimdhënien e rregullt.
Të talentuarit dhe të dhëntuarit	Sistemi për punë me nxënës me dhunti dhe të talentuar (2011): Mundësuan përgatitjen e rekomandimeve për identifikimin, mbështetjen dhe trajnimin e mësuesve për punë me këta nxënës. Ky hulumtim ofroi udhëzime për zhvillimin e politikave arsimore për identifikimin dhe punën me nxënës të dhënë dhe të talentuar.
Vitet e hershme	Analizat për përmirësimin e arsimit dhe edukimit parashkollor në RMV (2018): Mundësuan identifikimin e sfidave dhe ofruan rekomandime për ndryshime sistematike.
Kompetencat kryesore	Hulumtim për edukimin financiar (2025): Studion njohuritë aktuale të nxënësve dhe ofron udhëzime për integrimin e shkrim-leximit financiar në mësimdhënie.
Dimensioni social dhe edukativ“	Hulumtim për leximet e lektyrave në arsimin fillor (me qëllim modernizimin e përmbajtjeve): Ky hulumtim mundësoi sigurimin e informacionit mbi interesat e nxënësve dhe lidhjen e tyre me fushat programore të gjuhës dhe letërsisë. Analiza për integrimin ndër-etnik në arsimin fillor: Ajo kontribuoi në përcaktimin e rëndësisë së parimit të ndërkulturës në procesin arsimor. Hulumtime për lëndët zgjedhore dhe për punën në klasa të kombinuara: Bazuar në këto hulumtime, u përgatitën udhëzime për realizimin e mësimdhënies në klasa të kombinuara dhe mënyrën e planifikimit dhe organizimit të aktiviteteve jashtëmësimore.
Rregullativa dhe digjitalizimi	Hulumtim për cilësinë e librave mësimorë, që mundësoi zhvillimin e Konceptit për hartimin e librit mësimor, si dhe Metodologjinë për vlerësimin e librave mësimorë (2010/2025). Koncept për arsimim në distancë (2020).

Numri dhe larmishmëria e hulumtimeve, analizave dhe dokumenteve strategjike të Byrosë dëshmojnë rolin e saj si një qendër ekspertize dhe inovacioni në arsimin. Përmes zbatimit të dokumenteve strategjike dhe programit vjetor të punës, Byroja ndjek vazhdimisht objektivat e Strategjisë për zhvillimin e arsimit (2018–2025), analizon rezultatet dhe drejton aktivitetet drejt përmirësimit të sistemit arsimor në tërësi.

3.3 Zhvillimi profesional i kuadrit edukativo-arsimor

Zhvillimi profesional i kuadrit edukativo-arsimor në Republikën e Maqedonisë së Veriut ka një histori të gjatë dhe të pasur, e cila reflekton përpjekjen e vazhdueshme për përmirësim dhe avancim të arsimit. Ky zhvillim shprehet në dy aspekte paralele, por të ndërlidhura – zhvillim personal dhe profesional. Zhvillimi personal synon përmirësimin e aftësive sociale, ndërsa zhvillimi profesional lidhet me përvetësimin dhe thellimin e njohurive dhe aftësive për mësimdhënie, qasjet didaktiko-metodike, vlerësimin dhe inovacionet në mësim. Rruga e zhvillimit profesional të mësuesve mund të ndiqet përmes tre periudhave të rëndësishme.

Rruga e zhvillimit profesional të mësimdhënësve (1955-1980)

Menjëherë pas themelimit në vitin 1956, Enti për Përmirësimin dhe Studimin e Arsimit e njohu rëndësinë e zhvillimit profesional të mësimdhënësve. Në vitin 1957 filloi punën Qendra për Përmirësimin Profesional të Kuadrit Mësimdhënës, e cila fillimisht ishte e vendosur në Shkollën Fillore “11 Tetori” në Shkup. Në atë periudhë u organizuan shumë seminare dhe këshillime për trajtimin e çështjeve aktuale në arsim – inovacionet në përmbajtjet mësimore, mjetet e reja të mësimdhënies, komunikimi mediatik, përdorimi i ndihmave audio-vizuale dhe kompjuterëve. Këto aktivitete mundësuan një mësim më të shpejtë dhe më efikas, si në shkolla, ashtu edhe jashtë tyre. Botimi i revistës “Buletini Pedagogjik” dhe i botimeve të tjera profesionale krijoi bazën për zhvillimin e pavarur profesional të mësimdhënësve.

Roli i mësimdhënësve në procesin edukativ - arsimor (1980–2005)

Gjatë kësaj periudhe ndodhi një kalim gradual nga qasja tradicionale drejt asaj konstruktiviste në arsim. Gjithnjë e më shumë vëmendje iu kushtua të nxënit aktiv, rolit të nxënësit si hulumtues dhe krijues i dijes, e jo vetëm si pranues pasiv i informacionit. Mësimdhënësi gjithnjë e më shumë shndërrohet në udhëheqës dhe mbështetës në procesin e të nxënit, duke krijuar një mjedis ku nxënësit mësojnë përmes përvojës, bashkëpunimit dhe zgjidhjes së problemeve nga jeta reale. Byroja e Zhvillimit të Arsimiti mbështeti aktivisht këto procese përmes botimit të literaturës profesionale dhe manualeve, organizimit të zhvillimit profesional për mësimdhënësit, bashkëpunimit ndërmjet shkollave, shkëmbimit të praktikave të mira dhe pjesëmarrjes në projekte, duke vendosur kështu bazat për modernizimin e profesionit të mësimdhënësit dhe integrimin e praktikave pedagogjike ndërkombëtare.

Zhvillimi i vazhdueshëm dhe i integruar (2006–2025)

Nga viti 2006 e këtej, zhvillimi profesional i mësimdhënësve merr karakter sistematik dhe të qëndrueshëm. Brenda projektit për Modernizimin e Arsimit në vitin 2007, i financuar nga Banka Botërore, Mbretëria e Holandës dhe Qeveria e Republikës së Maqedonisë, Byroja e Zhvillimit të Arsimitpërgatiti Katalogun e Programeve të Trajnimit për Mësimdhënësit. Ky katalog përfshinte 159 programe nga 50 ofrues të ndryshëm, të akreditatur nga Byroja, ndërsa mësimdhënësit kishin lirinë të zgjedhin trajnimet që përputheshin me nevojat dhe ambiciet e tyre për forcimin e kompetencave të caktuara.

Me miratimin e Ligjit të ri për Arsimin Fillor në vitin 2008, përmirësimi i vazhdueshëm profesional i mësimdhënësve u bë i rregulluar me ligj, ndërsa Byroja e Zhvillimit të Arsimitmori rol kyç në organizimin, akreditimin dhe realizimin e trajnimeve. Gjatë kësaj periudhe u integruan praktikat më të mira ndërkombëtare, si Korniza Evropiane e Cilësisë në Mësimdhënie (EQF, 2006), rekomandimet e OECD-së dhe nismat rajonale për zhvillimin profesional (SEECEL, ERI SEE).

Nga viti 2012 deri në vitin 2016, gjatë zbatimit të një projekti katërvjeçar të financuar nga USAID dhe të realizuar nga MCGO, u zhvillua një sistem për zhvillimin profesional dhe karrierës së mësimdhënësve. Ky projekt rezultoi me përcaktimin e standardeve të kompetencave, instrumenteve për ndjekjen dhe vlerësimin e kuadrit mësimdhënës, me miratimin e akteve ligjore dhe nënligjore, si dhe me hartimin e manualeve dhe dokumenteve strategjike për përmirësimin e profesionit të mësimdhënësit. Këto aktivitete vendosën themelet e një sistemi karriere që njeh kompetencën, zhvillimin dhe kontributin e mësimdhënësve, duke mundësuar përmirësim afatgjatë të cilësisë së procesit arsimor-edukativ në vend.

Realizimi i trajnimeve të akredituara të realizuara (2011-2021)

Gjatë periudhës nga viti 2011 deri në vitin 2021, Byroja e Zhvillimit të Arsimit realizoi një varg trajnimesh të akredituara për zhvillimin profesional të kuadrit mësimor në arsimin fillor dhe të mesëm. Trajnimet ishin të orientuara drejt përmirësimit të aftësive digjitale, zbatimit të përmbajtjeve për inovacion dhe sipërmarrje, përdorimit të metodave bashkëkohore të mësimdhënies, teknikave interaktive, si dhe zhvillimit të kompetencave për punë me kompjuterë dhe bazat e programimit.

Përveç kësaj, një pjesë e trajnimeve kishin të bëjnë me arsimin fizik dhe shëndetësor, si dhe me përvetësimin e strategjive bashkëkohore të mësimdhënies dhe të nxënies, me qëllim që mësimdhënësit të jenë të përgatitur për sfidat e shekullit XXI.

Disa nga trajnimet e realizuara përfshijnë:

- "Krijimin e përmbajtjeve të thjeshta digjitale për përdorim në mësimdhënie" (arsimi fillor);
- "Zbatimin e përmbajtjeve për inovacion dhe sipërmarrje në kurrikulën e arsimit të mesëm";
- "Metodat bashkëkohore në mësimdhënie, përfshirja aktive e nxënësve dhe nxitja e kreativitetit të tyre" (arsimi i mesëm);
- "Programin mësimor për lëndën punë me kompjuterë dhe bazat e programimit";

- “Konceptet bashkëkohore të arsimit të mesëm – roli i ri i mësuesit dhe strategjitë e reja të mësimdhënies dhe të nxënies”.

Gjatë kësaj periudhe, rreth 40 mijë mësimdhënës nga arsimi fillor dhe i mesëm morën pjesë në forma të ndryshme të zhvillimit profesional. Këto trajnime të akredituara siguruan mundësi të barabarta për përmirësimin e procesit mësimor dhe forcimin e kompetencave të mësimdhënësve në të gjithë vendin, duke kontribuar në arsim cilësor dhe bashkëkohor.

Trajnime të akredituara në arsimin fillor (2022 – 2025)

Në shtator të vitit 2022, Byroja e Zhvillimit të Arsimit bëri një hap të rëndësishëm në zhvillimin profesional të kuadrit arsimor në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Në atë periudhë u akredituan 18 programe për mësimdhënës dhe 4 programe për trajnimin e bashkëpunëtorëve profesionalë në shkollat fillore, duke krijuar bazën për përmirësimin sistematik dhe të vazhdueshëm të kompetencave të tyre profesionale.

Bazuar në këto programe të akredituara, u përgatitën dy katalogë: Katalogu i programeve të akredituara për trajnimin e mësimdhënësve dhe Katalogu i programeve të akredituara për trajnimin e bashkëpunëtorëve profesionalë. Me këto katalogë, mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë fituan mundësinë të zgjedhin vetë trajnimet që i përshtaten më mirë planeve të tyre për zhvillim personal dhe profesional, duke u mundësuar atyre të zhvillojnë vazhdimisht kompetencat e tyre.

Rezultatet e kësaj nisme ishin të dukshme. Në vitin 2022, gjithsej 14,884 pjesëmarrës përmirësuan praktikën e tyre profesionale – nga ta 14,083 ishin mësimdhënës dhe 801 bashkëpunëtorë profesionalë. Në vitin pasues, 2023, numri i mësimdhënësve dhe bashkëpunëtorëve të trajnuar mbeti i lartë – 14,495 pjesëmarrës, nga të cilët 13,744 ishin mësimdhënës dhe 751 bashkëpunëtorë profesionalë. Trendi i rritjes vazhdoi edhe në vitin 2024, kur 15,985 mësimdhënës dhe 874 bashkëpunëtorë profesionalë shfrytëzuan këtë mundësi për zhvillim dhe përmirësim profesional.

Financimi për këto trajnime u sigurua përmes Projektit për përmirësimin e arsimit fillor të Bankës Botërore, që nënvizon mbështetjen ndërkombëtare dhe rëndësinë e zhvillimit të vazhdueshëm profesional si një faktor kyç për arsim cilësor. Përmes këtyre aktiviteteve, Byroja e Zhvillimit të Arsimit forcoi statusin e saj si qendër e ekspertizës dhe mbështetjes për mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë, duke u mundësuar atyre të ecin gjithmonë përpara në rrugën e tyre profesionale.

Programe të akredituara në arsimin e mesëm (2022 – 2025)

Në fushën e arsimit të mesëm, Byroja e Zhvillimit të Arsimit vazhdoi të përmirësojë përgatitjen profesionale të mësimdhënësve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë përmes programeve të akredituara të trajnimit, duke u fokusuar në sfidat dhe nevojat aktuale në praktikën mësimore.

Në vitin 2023, theksi u vendos mbi sigurinë dhe mirëqenien e nxënësve. Byroja akreditoi një program trajnimi me temë “Mënyra të parandalimit dhe përballimit të dhunës në shkolla”, i cili ishte i destinuar për mësimdhënës që japin mësim në arsimin gjimnazi, arsimin artistik, akademitë

sportive dhe shkollat për arsimimin e nxënësve me aftësi të kufizuara. Përmes këtij trajnimi u përfshinë gjithsej 2,925 mësimdhënës, të cilët fituan njohuri dhe aftësi praktike për krijimin e një mjedisi shkollor të sigurt dhe mbështetës.

Në vitin pasues, 2024, vëmendja u përqendrua te digjitalizimii i mësimdhënies. U akreditoi një program trajnimi me temë “Aftësitë digjitale të mësimdhënësve në funksion të mësimdhënies”, i cili përfshinte ndjekjen e nxënësve, zgjidhjen e situatave problematike dhe aktivitetet kërkimore. Trajnimi përfshiu 2,001 mësimdhënës nga shkollat e mesme profesionale, duke u mundësuar atyre të integrojnë mjetet digjitale në angazhimin e tyre profesional të përditshëm.

Në vitin 2025, theksi u vendos mbi programet me përparësi të trajnimit të dedikuara për mësimdhënësit, bashkëpunëtorët profesionalë dhe këshilltarët e karrierës, me qëllim përmirësimin e mëtejshëm të kompetencave të kuadrit arsimor. Ndër programet e akredituara ishin:

- “Përdorimi i mjeteve digjitale për mësimdhënie interaktive dhe të personalizuar” për mësimdhënësit në shkollat e mesme;
- “Nxitja e një mënyre të qëndrueshme të të menduarit tek nxënësit për zgjidhjen e sfidave globale mjedisore” për mësimdhënësit;
- “Forcimi i aftësive të bashkëpunëtorëve profesionalë për këshillim në orientimin profesional dhe karrierës tek nxënësit” për bashkëpunëtorët profesionalë dhe këshilltarët e karrierës..

Paralelisht me zhvillimin profesional, Byroja mbështet aktivisht edhe mundësitë për zhvillim karriere dhe ngritje në gradë. Sipas Ligjit për mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë, mësimdhënësit mund të avancojnë në gradat “mësimdhënës mentor” dhe “mësimdhënës këshilltar”, ndërsa bashkëpunëtorët profesionalë mund të bëhen “bashkëpunëtor profesional mentor” ose “bashkëpunëtor profesional këshilltar”.

Këto ngritje përfaqësojnë një stimuj për rritje profesionale dhe kanë për qëllim përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies dhe mbështetjen reciproke midis kolegëve. Mësimdhënësit me gradë më të lartë marrin rolin udhëheqës në organizimin e trajnimeve, mentorimin dhe ndarjen e praktikave të mira, duke kontribuar kështu në zhvillimin kolektiv të shkollave dhe të sistemit arsimor në përgjithësi.

Brenda këtyre proceseve, Byroja e Zhvillimit të Arsimit ndjek dhe vlerëson aktivisht kandidatët për ngritje në gradë. Në vitin 2022, 59 kandidatë për mësimdhënës mentor u ndoqën dhe morën vlerësim për përmbushjen e standardeve profesionale, ndërsa në vitin 2023 të njëjtin proces e kaluan 32 kandidatë. Këto vlerësime u dorëzuan te Ministria e Arsimit dhe e Shkencës si bazë për njohjen zyrtare të gradës së tyre.

Me qëllim të mbështetjes së mëtejshme të zhvillimit të karrierës dhe edukimit digjital, në vitin 2025 u krijua një mjet digjital për vetëvlerësimin e mësimdhënësve dhe për mbledhjen e të dhënave nga shkollat për planin personal të zhvillimit profesional. Ky mjet lehtëson vetëvlerësimin, siguron mbledhje sistematike të të dhënave dhe ndihmon në planifikimin më efektiv të zhvillimit të kuadrit mësimor.

Projekti, i quajtur "EmpowerED: Vetëvlerësim digjital për mësimdhënësit dhe plan për zhvillim profesional", u realizua nga SmartAP – Laboratoria për Inovacione Sociale në partneritet me Fondacionin për Fëmijë Pestaloci, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës dhe Byronë e Zhvillimit të Arsimit.

Përmes këtyre aktiviteteve, arsimi i mesëm në Republikën e Maqedonisë së Veriut forcoi vizionin e tij për zhvillim të vazhdueshëm profesional, digjitalizimi dhe rritje karriere të mësimdhënësve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë, duke u mundësuar atyre të përmirësojnë praktikën e tyre dhe të kontribuojnë në një arsim modern dhe cilësor.

3.4 Trajnime, seminare dhe punëtori

Byroja e Zhvillimit të Arsimit merr pjesë në mënyrë aktive dhe siguron mbështetje në projekte të ndryshme kombëtare dhe ndërkombëtare, me qëllim përmirësimin e kompetencave të mësimdhënësve dhe rritjen e cilësisë së arsimit. Këto aktivitete (1955 - 2005) realizohen në përputhje me politikat aktuale arsimore dhe proceset reformuese, gjë që mundëson zbatimin e suksesshëm të programeve të reja mësimore dhe metodologjive të punës në mësimdhënie.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, si institucion qendror për mbështetjen e kuadrit arsimor në arsimin fillor, organizon në mënyrë aktive trajnime, seminare dhe punëtori, të përshtatura me programet e reja mësimore dhe metodologjitë e punës.

Procesi fillon gradualisht me klasën e parë dhe zgjerohet paralelisht me futjen fazore të programeve mësimore në të gjitha klasat. Qëllimi është i qartë – mësimdhënësit të marrin mbështetje profesionale dhe udhëzime praktike për zbatimin e suksesshëm dhe koherent të udhëzimeve konceptuale në praktikën e përditshme mësimore. Me çdo trajnim të ri, kuadri arsimor rrit kompetencën e tij dhe bëhet më i përgatitur për të futur risitë në klasë.

Deri në periudhën 2005–2025, këto trajnime dhe punëtori kanë pasur rëndësi të veçantë në zbatimin e proceseve reformuese në arsim. Përmes mbështetjes së vazhdueshme, mësimdhënësit janë aftësuar të përdorin qasje inovative në realizimin e programeve të reja mësimore dhe të sigurojnë rezultate më të mira në të nxënit e nxënësve.

Për të zgjeruar mundësitë dhe për të futur qasje inovative, Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka bashkëpunuar me partnerë kombëtarë dhe ndërkombëtarë, ndër të cilët USAID, UNICEF, Këshillin Britanik dhe organizata të tjera relevante. Kjo partneritet ka mundësuar zbatimin e kompetencave bashkëkohore digjitale dhe metodologjike, mbështetje për mësimdhënësit në përdorimin e mjeteve dhe teknikave të reja, si dhe afrimin e mësimdhënies me standardet ndërkombëtare.

Përmes kësaj rrjete të gjerë bashkëpunimi dhe organizimit të vazhdueshëm të trajnimeve, seminareve dhe punëtorive, Byroja ka krijuar kushte për arsim modern, inovativ dhe efektiv. Mësimdhënësit marrin mbështetje të vazhdueshme, nxënësit përfitojnë përvoja më të mira arsimore, ndërsa sistemi arsimor afrohet drejt arritjes së objektivave dhe standardeve kombëtare dhe ndërkombëtare.

3.5 Mbështetje profesionale–këshilluese

Mbështetja profesionale–këshilluese ka një histori të gjatë dhe të pasur në zhvillimin e procesit edukativo–arsimor në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë pedagogjik, që nga themelimi i Entit për përmirësimin dhe zhvillimin e arsimit, ka përfaqësuar një instrument kyç për përparimin e cilësisë së mësimdhënies. Në vitet e hershme, deri në vitin 1974, këto vëzhgime realizoheshin kryesisht përmes instituteve komunale dhe ndërkomunale, ndërsa Enti Republikan siguronte mbështetje në pjesën e mësimdhënies teorike dhe praktike.

Pas vitit 1974, me zgjidhje ligjore, Enti Republikan merr rolin parësor në vëzhgimin pedagogjik të shkollave të arsimit të mesëm të orientuar. Në periudhën 1974–1990, përmes vëzhgimeve të plota, grupore dhe individuale, janë përfshirë më shumë se 300 shkolla. Është ndjekur zbatimi i planeve dhe programeve mësimore, metodave dhe mjeteve të mësimdhënies, vlerësimi si dhe furnizimi me tekste shkollore. Raportet nga vëzhgimet janë dërguar sistematikisht te institucionet përkatëse, të cilat kanë ndërmarrë masa për përmirësimin e mësimdhënies. Pavarësisht kufizimeve në burime njerëzore dhe materiale, kjo veprimtari ka kontribuar ndjeshëm në përmirësimin e cilësisë së arsimit dhe në rritjen e suksesit të përgjithshëm të nxënësve.

Me emërtimin e Entit si Byroja e Zhvillimit të Arsimit, mbështetja profesionale–këshilluese merr një kontekst sistematik dhe bashkëkohor. Qëllimi është i qartë – përmirësimi i cilësisë së procesit edukativo–arsimor në kopshtet e fëmijëve, shkollat fillore dhe të mesme, si dhe realizimi i suksesshëm i politikave arsimore dhe krijimi i një klime produktive në institucione.

Mbështetja profesionale–këshilluese që ofrohet nga këshilltarët e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit përfaqëson një proces dinamik dhe të vazhdueshëm të udhëheqjes profesionale, mentorimit dhe bashkëpunimit partner me edukatorët, mësimdhënësit, bashkëpunëtorët profesionalë dhe drejtorët e kopshteve e shkollave. Mbështetja realizohet përmes disa formave: ndjekja e zbatimit të programeve dhe proceseve reformuese, këshillimi gjatë planifikimit dhe zbatimit të metodave inovative mësimore, mbështetja për edukatorët, mësimdhënësit dhe mësimdhënësit fillestarë, zhvillimi i praktikave gjithëpërfshirëse, vlerësimi i brendshëm, si dhe përmes organizimit të trajnimeve, mentorimeve, punëtorive dhe këshillave profesionale.

Këshilltarët japin gjithashtu udhëzime për përmirësimin e udhëheqjes shkollore, planeve zhvillimore dhe menaxhimit të shkollës, duke mbështetur drejtorët në ndërtimin e një vizioni për klimë shkollore cilësore dhe inovative. Mbështetja nuk kufizohet vetëm në vizita të njëhershme ose raportime administrative, por përfshin ndjekje sistematike, analizë dhe përmirësim të praktikës mësimore dhe shkollore përmes dialogut, konsultimeve dhe zgjidhjes së përbashkët të problemeve.

Këshilltarët e bazojnë punën e tyre në parimet e zhvillimit profesional, vetëvlerësimit dhe kërkimit veprues, duke ndihmuar shkollat që të zbatojnë rekomandimet në aktivitete konkrete dhe rezultate të matshme. Mbështetja realizohet edhe përmes këshillimit individual, punës në grup, analizave tematike, përgatitjes së materialeve profesionale

dhe zhvillimit të modeleve shembull për praktika të mira. Në këtë mënyrë, këshilltarët nuk janë vetëm vëzhgues të jashtëm, por partnerë të vërtetë në zhvillimin e shkollave, të cilët nxisin kulturën e të mësuarit të vazhdueshëm, rritjes dhe zhvillimit profesional dhe përgjegjësisë për cilësinë e procesit edukativo–arsimor.

Në kushtet e digjitalizimit dhe sfidave globale, Byroja përshtat qasjen e saj në dhënien e udhëzimeve dhe rekomandimeve për organizimin dhe realizimin e mësimdhënies. Gjatë pandemisë (2020–2021), ajo ofroi mbështetje strategjike përmes udhëzimeve për mësim online, trajnimeve për mjete digjitale, mësimdhënies televizive dhe programeve mësimore të përshtatura me protokolle shëndetësore. Për të ndjekur efektet e këtyre aktiviteteve, Byroja përdor instrumente të ndryshme – anketa për vetëvlerësim, vizita në terren, vëzhgime të mësimdhënies dhe bashkëpunim me shkollat dhe vetëqeverisjet lokale.

Në të njëjtën kohë, Byroja përgatit dokumente që mbështesin praktikën e mbështetjes profesionale–këshilluese, si "Udhëzime për ndjekjen dhe mbështetjen e mësimdhënësve gjatë zbatimit të programeve të reja mësimore" (2021) dhe "Metodologjia për ndjekjen e efekteve të trajnimeve" (2022).

Me to sigurohet ndjekje e vazhdueshme e ndikimit të trajnimeve, identifikimi i praktikave të mira dhe përcaktimi i fushave për përmirësim, duke krijuar kështu zhvillim të qëndrueshëm dhe cilësor të kuadrit arsimor.

Pavarësisht sfidave – numrit të pamjaftueshëm të këshilltarëve, burimeve të kufizuara, rezistencës ndaj ndryshimeve dhe gatishmërisë së pabarabartë digjitale – Byroja e Zhvillimit të Arsimit mbetet një faktor kyç në reformën arsimore.

3.6 Ndjekja dhe vlerësimi i arritjeve të nxënësve dhe mësimdhënësve

Që nga fillimi i ekzistencës së saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit e sheh ndjekjen dhe vlerësimin e arritjeve si pjesë thelbësore të misionit të saj. Në një periudhë kur arsimi po zhvillohet, këto procese nuk janë vetëm hapa formalë, por mjete që mundësojnë përmirësimin e vërtetë të mësimdhënies dhe mbështetjen e zhvillimit profesional të mësimdhënësve. Vlerësimi në Republikën e Maqedonisë kryesisht është kryer përmes një shkalle numerike nga 1 deri në 5. Kjo praktikë tradicionale ka ndjekur funksionin selektiv – nxënësit janë renditur dhe testuar për riprodhimin e njohurive, ndërsa mësimi është përqendruar në verifikim me gojë dhe memorizim. Megjithatë, me zhvillimin e qasjeve pedagogjike në vitet '70 dhe '80, u shfaq nevoja që vlerësimi të bëhet një proces i vazhdueshëm që nxit të nxënit, e jo vetëm një proces ku memorizohen të dhëna. Ligjet dhe programet mësimore filluan ta përcaktojnë vlerësimin si një mjet që mbështet rolin konstruktiv të mësimdhënies, duke futur kritere të diferencuara sipas lëndëve dhe komponentëve të ndryshëm të arritjeve. Byroja e Zhvillimit të Arsimit merr pjesë aktive në zhvillimin e sistemeve të vlerësimit. Përgatiten udhëzues, organizohen trajnime dhe jepen këshilla profesionale për mësimdhënësit, duke nxitur objektivitet dhe drejtësi në procesin e vlerësimit. Pas pavarësimit të Republikës së Maqedonisë, reformat u thelluan – u futën standarde të vlerësimit, kontrolle përfundimtare dhe sisteme të vlerësimit formativ, me qëllim që nxënësi të vendoset në qendër të procesit mësimor. Në fillim të viteve 2000, vlerësimi kombëtar u bë një hap kyç për sigurimin e të dhënave

të vlefshme dhe të besueshme për arritjet e nxënësve. Vlerësimi i parë kombëtar në arsimin fillor, në vitin 2001, në bashkëpunim me ekspertë nga Holanda, mundësoi hartëzimin e saktë të njohurive në gjuhën maqedonase, gjuhën shqipe dhe matematikë. Bazuar në rezultatet, Byroja e Zhvillimit të Arsimit zhvilloi standarde për arritjet e nxënësve, me të cilat u përcaktuan nivelet e pritura të përvetësimit të njohurive dhe aftësive. Më pas, vlerësimi kombëtar u zgjerua edhe në lëndë të tjera dhe në klasën e pestë dhe të tetë, duke vendosur bazat për një sistem të vlerësimit të jashtëm që do të sigurojë të dhëna objektive dhe të krahasueshme. Pandemia e COVID-19 solli sfida shtesë, por Byroja reagoi menjëherë me rekomandime, mjete digjitale dhe trajnime për mësimdhënësit, duke siguruar vazhdimësinë e vlerësimit dhe të dhënies së reagimit ndaj nxënësve. Gjatë zhvillimit të saj, Byroja hartoi Konceptin për testimin shtetëror, të orientuar drejt kompetencave kyçe në gjuhën amtare dhe matematikë, me qëllim që nxënësit të përgatiten për të mësuar gjatë gjithë jetës. Edhe pse zbatimi i tij drejtohet nga Qendra Shtetërore e Provimeve, Byroja mbetet institucioni udhëheqës në zhvillimin, koordinimin dhe harmonizimin e testimit me standardet kombëtare. Njëkohësisht, Byroja ndjek trendet dhe rezultatet ndërkombëtare të testimeve si TIMSS, PISA dhe PIRLS, duke i përdorur të dhënat si bazë për reformat arsimore, përmirësimin e cilësisë dhe zhvillimin e aftësive praktike te nxënësit.

3.7. Veprimtaria botuese e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit

Veprimtaria botuese e Entit për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim, i cili më vonë u shndërrua në Byronë e Zhvillimit të Arsimit, ka pasur një rol shumëvjeçar dhe të rëndësishëm në zhvillimin dhe përmirësimin e dokumentacionit arsimor në Republikën e Maqedonisë. Që nga fillimet, një nga prioritetet ka qenë sigurimi i formularëve të unifikuar për dokumentacionin administrativ dhe pedagogjik në shkolla. Vëmendje e veçantë i është kushtuar dëftesave, të cilat përbëjnë dokument zyrtar për regjistrimin, kalimin dhe përfundimin e një niveli të caktuar arsimor. Në dekadat e para pas themelimit, dëftesat përgatiteshin në përputhje me udhëzimet e atëhershme të Ministrisë së Arsimit, ndërsa shtypja organizohej përmes shtypshkronjës shtetërore “Nova Makedonija”. Formularët ishin të unifikuar për të gjitha shkollat fillore dhe përmbanin të dhënat bazë për nxënësin, notat dhe suksesin përfundimtar. Ky model u përdor deri në fillim të viteve ’80 të shekullit XX, kur pas një analize të programeve mësimore dhe dokumentacionit pedagogjik, u konstatua se ishte e nevojshme përmirësimi i tyre. Me pavarësimin e Republikës së Maqedonisë në vitin 1991, ndryshimet në sistemin arsimor vazhduan. Pas ndërprerjes së botimit të “Buletenit”, në vitin 1995 Instituti filloi të botojë një revistë të re periodike për teori dhe praktikë në edukim dhe arsim, me titull “Reflektime Arsimore”, e cila ofronte hapësirë për analiza profesionale, praktika inovative dhe reflektime mbi politikat arsimore. Kështu u ruajt vazhdimësia e veprimtarisë botuese profesionale, duke forcuar lidhjen ndërmjet politikave arsimore

dhe shkollave. Revista mbante vazhdimësinë e publikimeve profesionale të Institutit me përmbajtje mbi tema aktuale, teori dhe praktikë mësimore, si dhe çështje teorike të trajtuara nga ekspertë dhe studiues eminentë nga fusha të ndryshme. Në vitin 1995 u miratua Ligji i ri për Arsimin Fillor dhe Udhëzimi për mënyrën e mbajtjes, formën dhe përmbajtjen e evidencës dhe dokumentacionit pedagogjik në shkollat fillore, me ç'rast u vendosën themelet për evidencën dhe dokumentacionin pedagogjik. Përmes udhëzimeve konkrete për përgatitjen dhe përshtatjen e dokumenteve me aktet ligjore dhe nënligjore, dhe në përputhje me Ligjin për Byronë e Zhvillimit të Arsimit (2006), në pjesën e veprimtarisë botuese u rregullua përgatitja e formularëve nga evidenca dhe dokumentacioni pedagogjik për arsimin fillor dhe të mesëm. Në periudhën nga viti 2000 deri në vitin 2007, me miratimin e Konceptit për Arsimin Fillor nëntëvjeçar, u fillua përgatitja e formularëve të rinj për evidencën dhe dokumentacionin pedagogjik për arsimin fillor. Dokumentet u përshtatën me planet mësimore dhe me Konceptin, dhe u harmonizuan me strukturën e re të arsimit fillor, duke përfshirë formularë për tre periudhat e arsimit fillor. Byroja e Zhvillimit të Arsimit, në përputhje me kompetencat e saj, realizon furnizime publike për shtypjen dhe shpërndarjen falas të evidencës dhe dokumentacionit pedagogjik në të gjitha shkollat fillore dhe të mesme në Maqedoni. Ajo ofron mbështetje për mënyrën e mbajtjes së evidencës dhe dokumentacionit pedagogjik, si dhe në procesin e plotësimit, përdorimit dhe ruajtjes së tij në të gjitha gjuhët në të cilat realizohet mësimi në arsimin fillor (maqedonisht, shqip, turqisht, serbisht dhe boshnjakisht) dhe në arsimin e mesëm (maqedonisht, shqip, turqisht dhe serbisht). Një pjesë e formularëve janë të disponueshëm edhe në faqen zyrtare të internetit të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit, gjë që kontribuon në transparencë dhe qasje më të lehtë. Me Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Arsimin Fillor (2011), u përcaktua drejtimi i ri në dokumentacionin pedagogjik – që shkollat të mbajnë edhe ditar elektronik (e-ditari). Veprimtaria botuese e Byrosë për Zhvillimin e Arsimit përbën një shtyllë të rëndësishme në mbështetjen e politikës arsimore dhe në zbatimin e suksesshëm të të gjitha reformave arsimore, përmes botimit të: programeve mësimore për arsimin fillor dhe të mesëm, raporteve, udhëzimeve didaktiko–metodike për mësimdhënie, manualeve për planifikim dhe përgatitje të mësimit, analizave për zhvillimin e arsimit, materialeve mësimore, publikimeve monografike dhe serike, katalogëve, testeve të njohurive, praktikumeve dhe veprave të tjera profesionale në formë elektronike ose të shtypur.

4. Byroja e Zhvillimit të Arsimit si Qendër e Profesionalizmit

4. Byroja e Zhvillimit të Arsimit si Qendër e Profesionalizmit

Që nga themelimi i saj në vitin 1955, Enti për Përmirësimin dhe Hulumtimin në Arsim, sot i njohur si Byroja e Zhvillimit të Arsimit, gradualisht është shndërruar në qendër kombëtare të profesionalizmit në fushën e arsimit. Historia e saj është histori e zhvillimit të vazhdueshëm, përshtatjes ndaj nevojave të reja të sistemit arsimor dhe harmonizimit me trendet bashkëkohore evropiane dhe botërore në edukim dhe arsimim.

Vendosja e themeleve të profesionalizmit (1955–1990)

Në tri dekadat e para të ekzistencës së saj, Enti e ndërtoi reputacionin e vet si faktor kyç profesional dhe institucional në sistemin arsimor. Ai kishte rol udhëheqës në hartimin e planeve dhe programeve mësimore, në organizimin e përgatitjes profesionale dhe zhvillimit të vazhdueshëm të mësimdhënësve, si dhe në ndjekjen dhe vlerësimin e cilësisë së procesit mësimor. Në këtë periudhë, përmes veprimtarisë botuese – sidomos përmes revistave profesionale, udhëzimeve dhe manualeve – Instituti siguronte burime të rëndësishme dhe praktike që ndihmonin mësimdhënësit në përmirësimin e praktikës mësimore.

Transformimi dhe përshtatja me kushtet e reja (1991–2000)

Me pavarësimin e Republikës së Maqedonisë, vendi u përball me sfida të reja shoqërore dhe arsimore, dhe Instituti e zgjeroi veprimtarinë e tij. Ai u përfshi aktivisht në procesin e demokratizimit dhe humanizimit të arsimit, duke futur përmbajtje të reja si edukimi qytetar. Në këtë periudhë, mbështetja profesionale u intensifikua përmes trajnimeve dhe këshillimeve me mësimdhënësit, me qëllim lidhjen më të ngushtë të tyre me proceset reformuese. Po ashtu, Instituti filloi të bashkëpunojë në nisma rajonale dhe ndërkombëtare, duke përcjellë praktika të mira dhe qasje metodologjike të reja në arsimin maqedonas.

Byroja si institucion kombëtar reformues dhe profesional (2001–2025)

Në mijëvjeçarin e ri, Byroja e Zhvillimit të Arsimit u zhvillua në një institucion modern që udhëheq reformat arsimore. Ajo harton dhe rishikon programet mësimore me theks në mësimin e orientuar drejt nxënësve dhe zhvillimin e kompetencave, fut koncepte të vlerësimit formativ dhe siguron modele e burime për zbatimin e suksesshëm të mësimdhënies. Byroja ka rol kyç edhe në krijimin e standardeve arsimore, mbështet arsimin gjithëpërfshirës dhe integrimin ndëretnik, si dhe përdorimin e teknologjive digjitale në mësimdhënie. Me mbështetje nga UNICEF, USAID dhe Bashkimi Evropian, Byroja ka realizuar projekte të shumta për zhvillimin e praktikave moderne pedagogjike. Në vitin shkollor 2020–2021, Byroja mori pjesë në krijimin e Platformës Kombëtare për Mësim në Distancë dhe në përgatitjen e manualeve për mësimdhënës dhe nxënës, duke mundësuar vazhdimësinë e procesit arsimor edhe në kushte krize.

Institucion profesional dhe partneriteti

Gjatë shtatë dekadave të ekzistencës së saj, Byroja e Zhvillimit të Arsimit është bërë institucion për hulumtim dhe zhvillim të politikave arsimore, partner i Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, si dhe vend ku bashkohen përvojat e mësimdhënësve, praktikantëve dhe studiuesve. Veprimtaria e saj shtrihet nga përgatitja e dokumenteve profesionale dhe manualeve, deri te organizimi i trajnimeve dhe zhvillimi i modeleve e analizave që ndihmojnë në zhvillimin profesional të mësimdhënësve. Nga viti 1955 deri në 2025, Byroja ka ndërtuar dhe zgjeruar ekspertizën e saj, duke siguruar sistem arsimor modern, cilësor dhe gjithëpërfshirës. Si qendër kombëtare e profesionalizuar, ajo mbetet mbështetëse kryesore e mësimdhënësve në rolin e tyre profesional dhe pedagogjik.

4.1. Kuadri profesional: këshilltarë dhe bashkëpunëtorë

Fillimet e shërbimit këshillues (1955–1990)

Në dekadat e para, puna në Entin Pedagogjik bazohej në një ekip të vogël, por shumë të kualifikuar të mësimdhënësve, pedagogëve dhe edukatorëve me përvojë në mësim praktik. Ata, të quajtur shpesh inspektorë ose këshilltarë, kishin për detyrë të ndiqnin mësimin në terren, të përgatisnin plane dhe programe mësimore dhe të jepnin udhëzime profesionale për shkollat në të gjithë vendin.

Këshilltarët ishin të organizuar sipas fushave mësimore – gjuhësore, shoqërore, shkencore-natyrore, matematike, teknike dhe artistike – dhe përmes zyrave rajonale ofronin mbështetje të drejtpërdrejtë për mësimdhënësit. Ata ishin ura lidhëse midis programeve kombëtare dhe praktikës së përditshme në klasë, duke siguruar zhvillim të sistemuar të arsimit me standard të lartë.

Rishikimi dhe transformimi i rolit (1991–2000)

Me ndryshimet në sistemin arsimor gjatë viteve '90, roli i këshilltarëve u transformua nga mbikëqyrës në partner dhe mentor zhvillimi. Ata filluan të marrin pjesë aktive në reformat e programeve mësimore, të organizojnë trajnime, të zhvillojnë koncepte për mësim aktiv dhe përmirësim të klimës mësimore, si dhe të nxisin praktika arsimore gjithëpërfshirëse dhe demokratike. Kjo periudhë shënoi kalimin nga një shërbim këshillues që vetëm kontrollonte, në një shërbim që mbështet, mentoron dhe nxit zhvillimin e shkollave dhe mësimdhënësve.

Profesionalizimi dhe multidisiplinariteti (2001–2025)

Me shndërrimin e institucionit në Byronë e Zhvillimit të Arsimit, shërbimi këshillues u struktura më qartë me profile të përcaktuara sipas lëndëve mësimore. Roli i këshilltarëve u zgjerua dhe përfshin:

- zhvillimin e planeve dhe programeve mësimore;
- përgatitjen e manualeve dhe materialeve metodike;
- organizimin e trajnimeve dhe punëtorive;
- mbështetjen profesionale për vetëvlerësim dhe zhvillim të shkollave;
- pjesëmarrjen në projekte kombëtare dhe ndërkombëtare;
- ndjekjen dhe analizën e praktikave mësimore.

Përveç këshilltarëve, Byroja përfshin bashkëpunëtorë profesionistë – psikologë, pedagogë, defektologë dhe ekspertë të TIK-ut, të cilët plotësojnë dimensionin ndërdisiplinor të arsimit. Këshilltarët dhe bashkëpunëtorët janë autorë të programeve mësimore, udhëzimeve dhe manualeve, recensentë të teksteve, mentorë në trajnime dhe nxitës të inovacioneve në arsim. Ata bashkëpunojnë ngushtë me mësimdhënës, drejtorë dhe prindër – duke bërë rolin e tyre thelbësor për zbatimin e suksesshëm të politikave arsimore.

Zhvillimi i profilit këshillues

Me kalimin e dekadave, kriteret për punësim dhe zhvillim profesional të këshilltarëve janë bërë më rigoroze. Sot ata:

- kanë arsim të lartë pedagogjik dhe përvojë praktike;
- marrin pjesë në trajnime për inovacione, vlerësim, përfshirje dhe TIK;
- botojnë punime profesionale dhe paraqiten në seminare e konferenca;
- zhvillohen vazhdimisht në vend dhe jashtë vendit.

Këshilltarët dhe bashkëpunëtorët mbeten shtylla kryesore e punës profesionale të Byrosë, duke lidhur politikat kombëtare me realitetin në shkolla dhe duke garantuar cilësi të lartë në procesin edukativo-arsimor.

4.2. Vendosja e standardeve profesionale

Arsimi bashkëkohor përballet me sfida të shumta – nga ndryshimet e shpejta teknologjike e shoqërore, deri te pritshmëritë e larta për cilësi në mësimdhënie. Në qendër të kësaj qëndron stafi arsimor, njohuritë dhe aftësitë e të cilit përcaktojnë vlerën e gjithë procesit arsimor. Për të siguruar cilësi dhe efikasitet, është e nevojshme të vendosen standarde profesionale të qarta dhe të zbatueshme.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, me përvojën e saj shumëvjeçare, është vendosur si mbajtëse natyrale e këtij procesi. Përmes dekadave të kërkimeve dhe bashkëpunimit me shkollat, ajo ka zhvilluar një sistem të standardeve profesionale që shërben si bazë për zhvillimin e vazhdueshëm të mësimdhënësve dhe përmirësimin e arsimit në tërësi.

Këto standarde sigurojnë:

- pritshmëri të qarta për njohuritë, aftësitë dhe sjelljen profesionale të mësimdhënësve;
- nxitje të përgjegjësisë dhe etikës në mësimdhënie;
- bazë për vlerësim dhe avancim objektiv të mësimdhënësve;
- siguri për arsim cilësor dhe të barabartë për të gjithë nxënësit.

Procesi i vendosjes së tyre përfshin identifikimin e nevojave në shkolla, kërkime, anketa, përfshirje të ekspertëve dhe vetë mësimdhënësve, hartimin e dokumenteve praktike dhe trajnimeve për zbatim, si dhe vlerësim dhe përditësim të vazhdueshëm sipas trendeve të reja arsimore e teknologjike.

Fushat kryesore që mbulojnë standardet profesionale janë:

- Kompetencat pedagogjike – planifikim, organizim dhe realizim i mësimit;
- Aftësitë komunikative dhe sociale – bashkëpunim me nxënës, prindër dhe kolegë;
- Zhvillimi profesional i vazhdueshëm – pjesëmarrje aktive në trajnime dhe vetëpërmirësim;
- Etika dhe sjellja profesionale – respektim i diversitetit, gjithëpërfshirje dhe përgjegjësi.

Zbatimi i këtyre standardeve sjell përfitime të dukshme:

- rritjen e reputacionit të profesionit të mësimdhënësit;
- përmirësimin e arritjeve të nxënësve;
- organizim më efikas të procesit mësimor;

- transparencë dhe llogaridhënie më të madhe;
- dhe krijimin e një kulture cilësie dhe mësimi në shkolla.

Megjithatë, ky proces përballet edhe me sfida – sigurimi i burimeve për trajnime dhe monitorim, përfshirja e mësimdhënësve në hartimin e standardeve dhe përshtatja e tyre sipas niveleve arsimore. Përmes këtyre përpjekjeve, Byroja e forcon rolin e saj si qendër strategjike për cilësi dhe profesionalizëm, institucion që jo vetëm krijon rregulla, por edhe siguron zbatimin e tyre të suksesshëm në çdo shkollë.

5. Bashkëpunimi në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar

5. Bashkëpunimi në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar

Që nga themelimi i saj në vitin 1955, Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka punuar vazhdimisht për të vendosur dhe zhvilluar bashkëpunim në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Ky bashkëpunim është një element kryesor në zhvillimin e politikave arsimore moderne, gjithëpërfshirëse dhe cilësore.

5.1 Bashkëpunimi në nivel kombëtar

Në dekadat e para, veçanërisht gjatë periudhës së RSFJ-së, bashkëpunimi është zhvilluar kryesisht me institucione të ngjashme në republikat e tjera – shkolla pedagogjike, fakultete, institute pedagogjike dhe zyra republikane. Janë shkëmbyer përvoja, janë organizuar takime profesionale dhe janë harmonizuar planet dhe programet mësimore.

Pas vitit 1991, Enti Pedagogjik, dhe më vonë Byroja e Zhvillimit të Arsimit, e forcoi rolin e saj si institucion qendror profesional, i përfshirë në nisma dhe koordinime të projekteve me institucione kombëtare, universitete, sektorin e OJQ-ve, shoqata të mësimdhënësve dhe shkolla.

Byroja bashkëpunon në mënyrë aktive me organe, institucione dhe organizata që ndikojnë në politikat arsimore. Për shembull, Byroja ka nënshkruar memorandume bashkëpunimi me Bankën Popullore të Republikës së Maqedonisë, me Agjencinë për Mbikëqyrje të Sigurimit Pensional të Financuar Kapitalisht – MAPAS, dhe me JA Maqedonia për zhvillimin e arsimit sipërmarrës dhe financiar, si dhe për rritjen e vetëdijes pensionale. Byroja është anëtare e Këshillit Kombëtar për Mbrojtjen e Konsumatorëve dhe merr pjesë në Programin Kombëtar për Mbrojtjen e Konsumatorëve. Gjithashtu, memorandum për bashkëpunim byroja ka nënshkruar me organizatat e Kombeve të Bashkuara si pës shembull: UNFPA, UNODS, UNICEF për realizimin e aktiviteteve të theksuara me qëllim përparimin e aspekteve të rëndësishme në arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm. Gjitashtu është e rëndësishme që të theksohen edhe bashkëpunimet zyrtare me organizatat qytetare si Margjina, Maqedonia 2020 etj.

Përmes këtyre bashkëpunimeve, janë ndërmarrë aktivitete të shumta, si:

- Bashkëpunimi multietnik (2011–2022) – Në 27 shkolla dhe 9 komuna, në bashkëpunim me MCGO dhe “Pestalloci”, janë zhvilluar aktivitete mësimore dhe jashtëmësimore për nxitjen e tolerancës mes nxënësve të komuniteteve të ndryshme etnike.
- Edukimi për paqe (2011–2024) – Në bashkëpunim me ambasadën e parë fëmijërore në botë “Megjashi”, Byroja ka marrë pjesë në tema si jodhunshmëria, transformimi i konflikteve, demokracia, barazia gjinore, të drejtat e njeriut dhe bashkëjetesa.
- Edukimi gjithëpërfshirës seksual (2018–2021) – Byroja, në bashkëpunim me organizatën qytetare HERA, përgatiti një model për pilotimin e edukimit gjithëpërfshirës seksual (EGJS) në arsimin formal. Si pjesë e lëndëve zgjedhore, EGJS u pilotua në katër shkolla fillore. Në vitin 2021 u krye matja e efekteve të pilotimit dhe u bë rishikimi i programit me titull Edukimi seksual, si dhe u përgatit një udhëzues për mësimdhënësit për zbatimin e kësaj lënde si lëndë zgjedhore e lirë në klasën e nëntë.
- “Toka e mjaltit” (2020) – Me nismën e Qeverisë, Byroja mori pjesë në zbatimin e një pakete edukative që përfshinte mesazhet kryesore të filmit dokumentar, në 14 komuna të rajonit të Bregallnicës.
- Optimizimi i rrjetit të shkollave (2025) – Byroja ofroi mbështetje profesionale dhe metodologjike për 23 komuna me qëllim rritjen e efikasitetit dhe qasjes në arsim cilësor.

Këto aktivitete e konfirmojnë rolin e Byrosë si bashkërenduese dhe mbështetje profesionale për zhvillimin e politikave arsimore gjithëpërfshirëse, të qëndrueshme dhe moderne në nivel kombëtar.

5.2 Bashkëpunimi ndërkombëtar

Pas vitit 2000, bashkëpunimi ndërkombëtar i Byrosë u intensifikua me pjesëmarrjen në projekte të financuara nga BE, USAID, UNICEF, Këshilli i Evropës dhe partnerë të tjerë. Qëllimi është forcimi i kapaciteteve të personelit arsimor dhe zhvillimi i praktikave inovative për t’i afruar sistemet arsimore me standardet evropiane dhe trendet globale.

Disa nisma kryesore janë:

- 2005–2007: “E-shkolla” – transformim digjital i shkollave me pajisje TIK dhe trajnim për mësimdhënësit (USAID).

- 2005–2008: “Dialog dhe pajtim” – integrim multietnik përmes shkollave dygjuhëshe, në bashkëpunim me Qendrën e Dialogut Nansen.
- 2009–2015: Programe për përfshirje financiare, ulje të braktisjes së hershme të shkollës dhe zhvillim të Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve (në mbështetje të Bankës Botërore dhe BE-së).
- 2014–2016: Reforma në mësimdhënien e matematikës dhe shkencave natyrore me Universitetin e Kembrixhit, me fokus në të menduarin kritik dhe të nxënit interaktiv.
- 2016–2020: “Vlerësimi për të mësuar” (Erasmus+) – Aplikimi i vlerësimit formativ si standard në arsim.Paralelisht, përkrahje për sipërmarrësinë e të rinjve përmes Erasmus+, INN@SEE dhe SEED programit.
- 2018–2025: Promovimi i gjithëpërfshirjes, kulturës demokratike dhe arsimit ndërkulturor në partneritet me Këshillin e Evropës.
- 2018–2025: Promovimi i gjithëpërfshirjes, kulturës demokratike dhe arsimit ndërkulturor në kuadër të Strategjisë për Arsim, në partneritet me Këshillin e Evropës.
- 2018–2020: Me projektin Erasmus+ “Përmirësimi i cilësisë së edukatës fizike në arsimin fillor dhe paraqitja e rëndësisë së saj për shëndetin dhe mirëqenien e gjeneratave të ardhshme”, Byroja kontribuoi në zhvillimin e mësimdhënies në tandëm midis mësuesve klasor si dhe atyre lëndor.
- 2019–2021: “Shkolla e shekullit 21 dhe Microbit”: Zhvillimi i aftësive digjitale dhe zbatimi i TIK-ut në mësimdhënie, trajnime për mësimdhënës, drejtorë, inspektorë dhe këshilltarë në bashkëpunim me Këshillin Britanik.
- 2019–2022: Trajnime për mbrojtjen e fëmijëve nga trafikimi me njerëz, me rreth 1.900 mësues dhe bashkëpunëtorë profesionalë të trajnuar, në bashkëpunim me Këshillin e Evropës.
- 2019–2022: Byroja mori pjesë në projekte për integrimin e romëve dhe komuniteteve të margjinalizuara përmes bursave, asistentëve arsimorë dhe granteve për mbajtjen e nxënësve në shkollë.
- 2019–2025: Mbështetje për reformat arsimore, digjitalizimin dhe zgjerimin e numrit të asistentëve arsimorë për nxënësit me aftësi të kufizuara, në bashkëpunim me Bankën Botërore dhe UNICEF-in.
- 2021–2022: Janë trajnuar 140 mësimdhënës nga 15 shkolla pjesëmarrëse në projekt për përmirësimin e kompetencave personale dhe aftësive jetësore të nxënësve, veçanërisht të fëmijëve nga kategori të cenueshme, në kuadër të programit “Fëmijët dhe familjet në arsim” (DISO), projekti PEACOCK – “Paqja përmes bashkëpunimit, kompetencave dhe njohurive”.
- 2021–2022: Trajnime për psikologë dhe pedagogë për njohjen e fëmijëve potencialë si viktima të trafikimit me njerëz.

- 2020–2025: Byroja vepron në kuadër të UNSDE-së për mbështetje të koordinuar në arsim dhe përfshirje sociale.
- 2022–2024: Me mbështetjen e UNICEF-it është zhvilluar një Program për ndihmë dhe mbështetje psikosociale për fëmijët dhe të rinjtë në institucionet dhe mjediset arsimore, shëndetësore dhe kujdestare.
- 2022–2025: "Arsim cilësor për të gjithë": Vendosja e qeverisjes demokratike dhe e kulturës së pjesëmarrjes aktive të të gjithëve në procesin arsimor në 25 shkolla, projekt i mbështetur nga Këshilli i Evropës dhe Gjermania.
- 2022–2025: Nëpërmjet Nismës për Reformat Arsimore në Evropën Juglindore (ERI SEE – EQET SEE) është përgatitur dhe miratuar nga ministri Standardi Kombëtar i Kompetencave për këshilltarët që kryejnë mbikëqyrje profesionale / vlerësim të cilësisë në institucionet arsimore-edukative, në bashkëpunim me MASH, QSHA dhe QSHP.
- 2024–2026: "Aftësi për adoleshencën": Zhvillimi i aftësive socio-emocionale te adoleshentët, parandalimi i dhunës dhe i përdorimit të substancave psikoaktive, përmes punëtorive interaktive për nxënës, mësues, ekipe profesionale dhe prindër.

Në vitin 2025, aktivitetet kulmojnë me finalizimin e projekteve, trajnime të reja, publikimin e planit strategjik 2025–2027 dhe vizita studimore. Fokusi zhvendoset drejt inovacionit, digjitalizimit dhe lidhjes së qëndrueshme me kornizat evropiane arsimore.

Bashkëpunimi ndërkombëtar është një motor i inovacioneve sistemike – nga integrimi multietnik dhe transformimi digjital, deri te harmonizimi i standardeve evropiane. Nëpërmjet partnerëve kombëtarë dhe ndërkombëtarë, Byroja përmbush misionin e saj: përmirësimin e vazhdueshëm të cilësisë, gjithëpërfshirjes dhe rëndësisë së arsimit përmes shkëmbimit të praktikave të mira dhe të nxënit të përbashkët.

6. Arritjet dhe ndikimet

6. Arritjet dhe ndikimet

Që nga themelimi i tij si Instituti për Përmirësimin dhe Studimin e Arsimit, e veçanërisht pas vitit 1991, Byroja e Zhvillimit të Arsimit është shndërruar gradualisht në partner strategjik i shkollave, mësuesve dhe shtetit. Roli i saj nuk ka qenë vetëm administrativ, por edhe kreativ, këshillues dhe vizionar. Përmes punës dhe mbështetjes së vazhdueshme, Byroja ka ndihmuar në formësimin e sistemit modern arsimor të Maqedonisë së Veriut në tre drejtime kryesore: zhvillimin e praktikës mësimore, rritjen profesionale të mësuesve dhe pjesëmarrjen në krijimin e politikave arsimore.

6.1 Rezultatet kryesore në zhvillimin e arsimit

Që nga fundi i viteve 90 e deri më sot, programet mësimore kanë kaluar në një proces të plotë rishikimi dhe modernizimi. Në vend të përmbajtjeve statike dhe rigjide, programet e reja janë të orientuara drejt kompetencave, lidhjeve ndërdisiplinore dhe rezultateve të të nxënit. Ky ndryshim pasqyron një paradigmë të re – nxënësi vendoset në qendër të procesit mësimor, ndërsa të nxënit është i drejtuar kah jeta reale.

Paralelisht, Byroja ka investuar në zhvillimin e udhëzuesve dhe materialeve mësimore që nuk e lënë pas dore përfshirjen. Nxënësit me nevoja të veçanta kanë marrë burime të përshtatura, të cilat u mundësojnë pjesëmarrje të barabartë në procesin mësimor. Me epokën digjitale, u krijua platforma EDUINO – një hapësirë ku mësuesit dhe nxënësit mund të gjejnë burime elektronike, video-leksione dhe trajnime profesionale.

Një përparësi e veçantë është fakti që Byroja ka mbetur pranë shkollave përmes njësive të saj rajonale. Mbështetja në terren ka mundësuar komunikim të drejtpërdrejtë me mësuesit, me qëllim që nevojat e tyre reale të dëgjohen dhe të mbështeten. Mësuesit shpesh theksojnë se "më e vlefshme është kur dikush vjen, dëgjon dhe këshillon" – sepse reformat pranohen më lehtë kur pas tyre qëndron mbështetje reale dhe e afërt.

6.2 Praktika inovative

Byroja jo vetëm që ndjek trendet globale, por krijon edhe zgjidhje inovative vetjake. Në ciklet e ulëta të arsimit është zhvilluar mësimdhënie e integruar dhe

ndërdisiplinore, e cila e tejkalon ndarjen tradicionale të lëndëve dhe i inkurajon nxënësit të mendojnë në mënyrë të ndërlidhur. Mësimdhënia është orientuar drejt njohurive funksionale, ndërsa metodat interaktive, puna në grupe, detyrat projektuese, lojërat dhe simulimet po marrin gjithnjë e më shumë zbatim.

Byroja e ka njohur gjithashtu sfidën e arsimit gjithëpërfshirës dhe ka zhvilluar modele për mësim të individualizuar, të përshtatur me nevojat e ndryshme të nxënësve. Gjatë periudhës së pandemisë, inovacionet vazhduan përmes zhvillimit të modeleve hibride të të nxënit, duke u mbështetur në platformën EDUINO. Kjo përvojë tregoi se edhe në kushte të vështira, arsimi mund të jetë fleksibël dhe i qëndrueshëm.

6.3 Ndikimi në politikat arsimore dhe cilësinë e mësimdhënies

Byroja nuk ka qenë vetëm mbështetëse, por edhe krijuese aktive e politikave. Konceptet për arsimin fillor dhe të mesëm, strategjitë për përfshirje dhe zhvillim profesional, si dhe ligje e plane mësimore të shumta mbajnë vulën e profesionalizmit të këtij institucioni.

Në shkolla, këto politika u shndërruan në realitet. U zhvillua ideja e "shkollave me kulturë të të nxënit" – mjedise ku mësuesit mësojnë po aq sa edhe nxënësit, dhe ku shkëmbehen ide e përvoja.

Rezultatet e arritjeve të Byrosë nuk janë vetëm shifra në raporte, por shembuj dhe nxitje për ndryshime në klasat mësimore, për një mësimdhënie më cilësore dhe më gjithëpërfshirëse. Çdo program mësimor, çdo udhëzues, çdo strategji është pjesë e një qëllimi më të madh: krijimi i një sistemi arsimor më gjithëpërfshirës, më modern dhe më cilësor, që i përgatit të rinjtë për jetë dhe punë në një kohë dinamike.

7. Vështrim drejt së ardhmes

7. Vështrim drejt së ardhmes

Me çdo ditë që kalon, bota përreth nesh ndryshon – teknologjitë shfaqen dhe përparojnë, proceset shoqërore bëhen gjithnjë e më dinamike, ndërsa sfidat globale janë gjithnjë më të pranishme. Në një kontekst të tillë, roli i arsimit bëhet thelbësor, dhe me të edhe misioni i Byrosë për Zhvillimin e Arsimit. Pas shtatë dekadash ekzistence, Byroja e sheh historinë e vet si një themel të fortë për ndërtimin e së ardhmes, me bindjen se çdo përpjekje e bërë në arsim krijon një të nesërme më të mirë.

7.1 Vizioni dhe përparësitë për dekadën e ardhshme

Në periudhën e ardhshme, Byroja e përcakton vizionin e saj në disa drejtime strategjike, secila e orientuar drejt krijimit të një arsimi bashkëkohor, gjithëpërfshirës dhe dinamik, duke e ruajtur rolin e saj si motor i ndryshimeve, partner i shkollave dhe garanci për arsim cilësor për të gjitha gjeneratat.

Arsim cilësor dhe gjithëpërfshirës për të gjithë

Procesi mësimor do të vazhdojë të përmirësohet përmes programeve të reja, duke zbatuar burime dhe qasje që sigurojnë mundësi të barabarta për çdo nxënës, pa dallim përkatësie etnike, statusi social, vendndodhjeje gjeografike apo mundësish e nevojash individuale. Programet mbështetëse, metodat gjithëpërfshirëse të mësimdhënies dhe aktivitetet sociale do të jenë pjesë përbërëse e çdo shkolle, duke krijuar mjedise ku çdo fëmijë mund të përparojë dhe të mësojë me gëzim.

Mbështetja e personelit arsimor si bartës i ndryshimeve

Mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë janë në zemrën e çdo reforme. Byroja do të vazhdojë të zhvillojë programe për zhvillim profesional të vazhdueshëm, mentorim dhe motivim. Personeli arsimor do të ketë mundësi të njihet me qasjet më të mira dhe më bashkëkohore pedagogjike, duke zhvilluar kompetencat e nevojshme për arsimin e së ardhmes.

Transformimi digjital i mësimdhënies

Digjitalizimi po bëhet pjesë e pashmangshme e arsimit. Me aplikimin e mjeteve interaktive, modeleve hibride të të nxënit dhe edukimit për aftësi si shkrim-leximi mediatik, mendimi kritik, zgjidhja e problemeve dhe përdorimi i sigurt i teknologjive, nxënësit do të jenë të përgatitur për të ardhmen. Programet mësimore do të bazohen në përvojë, punë projektuese dhe qasje ndërdisiplinore, duke përdorur mjete digjitale si pjesë të procesit të të nxënit, me synim nxitjen e krijimtarisë dhe pavarësisë së çdo nxënësi.

Përgjegjësi ndaj trendeve ndërkombëtare

Përmes bashkëpunimit aktiv me nisma arsimore evropiane dhe globale, Byroja do të forcojë kapacitetet e saj, duke promovuar lëvizshmërinë dhe shkëmbimin e praktikave të mira. Partneritetet me institucione, organizata qytetare dhe aktorë ndërkombëtarë do të ndihmojnë në krijimin e një

sistemi arsimor bashkëkohor, transparent dhe të qëndrueshëm.

7.2 Reflektime për rolin e Byrosë së Zhvillimit të Arsimit në kontekstin e ri arsimor

Byroja e Zhvillimit të Arsimit mbetet një koordinator kryesor i reformave, me rol aktiv në zhvillimin e standardeve kombëtare, programeve mësimore dhe zgjidhjeve sistemike për një arsim bashkëkohor. E bazuar në kërkime dhe evidenca, Byroja do të hartojë strategji dhe politika që mundësojnë zbatim efikas dhe vlerësim të vazhdueshëm të reformave.

Mbështetje për zhvillimin profesional të vazhdueshëm të kuadrit arsimor

Byroja do të vazhdojë të ofrojë trajnime dhe mbështetje me cilësi të lartë për mësuesit dhe bashkëpunëtorët profesionalë, të përshtatura me praktikat dhe teknologjitë pedagogjike moderne. Kjo do t'i mundësojë personelit arsimor të përmirësohet vazhdimisht dhe të përshtatet me sfidat e reja, gjë që drejtpërdrejt do të ndikojë në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies.

Përmirësimi i sistemit të vlerësimit dhe evaluimit

Byroja do ta forcojë rolin e saj në zhvillimin e standardeve dhe procedurave për vlerësim objektiv, të vlefshëm dhe të qëndrueshëm të nxënësve dhe mësuesve. Kjo do të mundësojë ndjekjen më të mirë të përparimit dhe arritjeve, duke krijuar kushte për përmirësim të vazhdueshëm të cilësisë së procesit arsimor.

Në thelb, gjatë dekadës së ardhshme, Byroja e Zhvillimit të Arsimit do të vazhdojë ta realizojë vizionin për një arsim bashkëkohor dhe inovativ, duke ofruar mbështetje sistemike, iniciativa strategjike dhe ekspertizë profesionale. Qëllimi është i qartë: krijimi i një mjedisi arsimor të qëndrueshëm dhe cilësor për të gjithë, ku çdo nxënës dhe mësimdhënëska hapësirë të rritet dhe të zhvillohet.

8. Shtojca

8. Shtojca

8.1 Kronologjia e datave dhe ngjarjeve të rëndësishme

11 gusht 1955 – Me Aktvendim të Këshillit Ekzekutiv të RP të Maqedonisë nr. 214 themelohet Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim si institucion buxhetor nën mbikëqyrjen e këshillit për arsim.

1 janar 1956 – Fillon punën Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim të Republikës Popullore të Maqedonisë.

1958 – Miratohet Ligji i Përgjithshëm për Arsimin ("Gazeta Zyrtare e RFPJ" nr. 28/58), që përcakton një organizim të ri të sistemit arsimor në territorin e FP të Repubikës së Jugosllavisë. Republikave u caktohet detyra të përgatisin ligje të veçanta për lloje të ndryshme shkollash.

1960 – Miratohet Ligji për shërbimin arsimor-pedagogjik ("Gazeta Zyrtare e RPM" nr. 16/60), me të cilin Enti fiton pozitë të përcaktuar ligjërisht dhe organizativisht brenda sistemit arsimor, si dhe zgjerohet me themelimin e instituteve komunale në Ohër, Manastir, Prilep, Kavadar, Veles, Tetovë, Berovë, Strumicë, Gostivar dhe Kumanovë.

1974 – Miratohet Ligji i Ri për Organizimin e Veprimtarisë për Përparimin e Arsimit dhe Edukimit ("Gazeta Zyrtare e RSM" nr. 17/74), sipas të cilit Enti për Përparimin dhe Hulumtimin në Arsim dhe entet komunale fitojnë statusin e organizatave vetëqeverisëse të punës së bashkuar, me organe të pavarura të menaxhimit.

28 shtator 1990 – Miratohet Ligji për Organet e Administratës, me ç'rast kryhet transformimi i administratës shtetërore. Në atë kohë, Enti Republikan shndërrohet në Entin Pedagogjik të Republikës së Maqedonisë, i cili, përveç funksioneve këshilluese dhe profesionale, ushtron edhe veprimtari mbikëqyrëse në institucionet edukative - arsimore, duke vepruar si person juridik.

2000 – Me ndryshimet e parashikuara në Ligjin për organizimin dhe funksionimin e organeve të administratës shtetërore ("Gazeta Zyrtare e RM" nr. 59/2000), neni 23 parashikon një model të ri organizimi të organeve shtetërore në fushën e arsimit dhe themelohet Byroja e Zhvillimit të Arsimit si organ në përbërje të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës. Në atë kohë, Enti Pedagogjik shfuqizohet, ndërsa Byroja e Zhvillimit të Arsimit trashëgon fushën e punës së saj, duke zgjeruar kompetencat.

2006 – Miratohet Ligji i veçantë për Byronë e Zhvillimit të Arsimit (“Gazeta Zyrtare e RM” nr. 37/06), me të cilin përcaktohen qartë kompetencat e Byrosë: hartimi dhe zhvillimi i planeve dhe programeve mësimore, përcaktimi i standardeve arsimore, përgatitja dhe trajnimi i mësuesve, ndjekja dhe analiza e procesit arsimor-edukativ.

2008 – (“Gazeta Zyrtare e RM” nr. 21/08) përcaktohen kushtet për përzgjedhjen e drejtorit dhe zëvendësdrejtorit të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit, si dhe strukturën e brendshme dhe mundësinë e bashkëpunimit me organet ndërkombëtare.

Kronologjia e formimit të njësive/degëve rajonale

Viti 1944 – U formua Komisioni për Arsim në Strumicë.

Viti 1945 – Enti Ndërkomunal për qytetin e Shkupit në kuadër të Këshillit Popullor Rrethor, përkatësisht Kuvendit të qytetit të Shkupit.

27 dhjetor 1958 – U formua Enti në Kumanovë, si Shërbim Arsimor-Pedagogjik.

Para vitit 1960 – Ekzistonte Enti në Ohër, në kompetencë të të cilit ishin komunat Strugë, Resnjë, Dibër, Kërçovë dhe Makedonski Brod.

Viti 1960 – Enti në Veles funksiononte si shërbim i pavarur; paralelisht vepronte edhe Enti në Kavadar.

Viti 1960 – U formua Enti për Arsimin e Rrethit të Shtipit.

Viti 1962 – U bë riorganizimi i Entit në Kumanovë.

Viti 1965 – Në përputhje me Ligjin për Shërbimin Arsimor-Pedagogjik, u themelua Enti për Arsim në Manastir, në kompetencë të të cilit ishte puna e kopshteve dhe shkollave në Manastir, Krushevë dhe Demir Hisar.

18.6. 1965 – Kuvendi i Komunës së Prilepit mori vendim për themelimin e Entit për Arsim si organ administrativ i komunës.

Viti 1966 – Në marrëveshje me komunat Berovës, Vinicës, Dellçevës dhe Koçanit, u themelua një Ent me nga një këshilltar nga secili qytet, me seli në Berovë dhe me një drejtor të Entit. Në këtë Ent u përfshinë edhe katër këshilltarë nga Shtipi.

25. 2. 1966 – U formua Enti Komunal për Arsim për Strumicën.

Viti 1967 – U themelua Enti në Gostivar.

Viti 1969 – U themelua Shërbimi Pedagogjik për Tetovën në kuadër të BEI, ndonëse që nga viti 1955 kishte ekzistuar një shërbim inspektues për Tetovën dhe Gostivarin.

8.2 Bibliografia e dokumenteve dhe botimeve kryesore

1955-1970

- Buletini i Entit për Përmirësimin dhe Hulumtimin në Arsimit (1957–1970) – botim i rregullt me punime profesionale, raporte dhe materiale metodike.
- Referatet nga këshillimet e punonjësve arsimorë në Ohër (1956) – mbledhje dhe publikim i diskutimeve profesionale.
- Planet dhe programet mësimore të përkohshme për arsimin fillor (1959) – bazë për reformat në programet mësimore.
- Punime për organizimin e mësimdhënies në shkollat profesionale (1957–1958) – analiza profesionale mbi strukturën dhe organizimin e shkollave profesionale.

1970-1990

- Programi mësimor për arsimin fillor tetëvjeçar (1984) – integrimi i funksionit edukativ dhe përmbajtjeve bashkëkohore.
- Programi mësimor për arsimin e mesëm profesional (1987) – program i përshtatur për profile të reja në përputhje me nevojat e ekonomisë.
- Udhëzime metodike për mësimdhënien e matematikës në klasën I–IV (1986) – shembuj praktikë për metoda të ndryshme mësimore.
- Manual metodik për mësimdhënien e edukatës qytetare (1988) – aplikimi i temave për përgjegjësi shoqërore dhe vlera socialiste.
- Materiale nga këshillimi republikan për funksionin edukativ të mësimdhënies (1985) – diskutime për integrimin e qëllimeve edukative.
- Aspektet pedagogjike të organizimit të mësimit të plotëditshëm (1981) – studim mbi modelin e qëndrimit të zgjatur në shkollë.

1991-2000

- Literaturë profesionale për aplikimin e programeve të reja mësimore (vitet 1990) – materiale nga trajnime dhe seminare për reformat arsimore.
- Manuale për integrimin ndëretnik në arsim (fundvitet 1990) – materiale mbështetëse për proceset ndërkulturore.

2001-2025

- Konceptat për Arsimin Fillor nëntëvjeçar në Republikën e Maqedonisë (2007) – aplikimi i arsimit fillor nëntëvjeçar të ndarë në tre periudha arsimore.
- Udhëzues për vlerësimin formativ (2015) – material mbështetës për mësimdhënësit në zhvillimin e metodave të vlerësimit të nxënësve.
- Kompetencat profesionale bazë dhe standardet për mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë (2016) – bazat për zhvillimin profesional dhe karrierën e kuadrit edukativ - arsimor.
- Manual për arsimin gjithëpërfshirës (2018) – udhëzime dhe rekomandime për punën me fëmijë me nevoja të veçanta.
- Materiale dhe burime elektronike në Platformën Kombëtare për Mësimin në Distancë (nga viti 2020) – materiale digjitale mësimore dhe manuale për nivele të ndryshme arsimore.
- Manuale për arsimin ndërkulturor (2020–2023) – nxitje e vlerave multikulturore dhe integrimit ndëretnik.

8.3 Literatura e shfrytëzuar

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *50 vjet Byroja e Zhvillimit të Arsimit*, Shkup, 2006

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Gjendja aktuale e përfshirjes së fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore në arsimin fillor në Republikën e Maqedonisë së Veriut*, Shkup, 2018

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Gjendja aktuale dhe sfidat në edukimin dhe arsimin parashkollor në Republikën e Maqedonisë,* Shkup, 2018

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për përgatitjen, realizimin dhe ndjekjen e programit zhvillimor të shkollës – projekt për zhvillimin e arsimit fillor,* Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për vetëvlerësimin e shkollës – projekt për zhvillimin e arsimit fillor, Shkup,* 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për lëndët zgjedhore të lira në arsimin fillor,* Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Pako edukative "Toka e mjaltit"*, Shkup, 2022

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Kopshti/Qendra Gjithëpërfshirëse për zhvillimin e hershëm të fëmijëve – Udhëzues për punën e ekipit gjithëpërfshirës të Kopshtit/Qendres për zhvillim të hershëm për fëmijët,* Shkup, 2025

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Koncepti për Aktivitetet jashtëmësimore në arsimin fillor*, Shkup, 2020

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Koncepti për Arsimin fillor nëntëvjeçar në Republikën e Maqedonisë,* Shkup, 2007

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Koncepti për Arsimin gjithëpërfshirës*, Shkup, 2020

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Mësimdhënësit si faktor për arsim ndërkulturor*, Shkup, 2023

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Manual për arsimin për aftësi jetësore: (nga klasa I deri III në arsimin fillor nëntëvjeçar),* Shkup, 2008

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Manual për arsimin për aftësi jetësore nga klasa IV deri VI – shkollë fillore,* Shkup, 2009

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Manual për arsimin për aftësi jetësore për klasat VII–IX, Shkup, 2009

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Arsim për aftësi jetësore – Manual për mësimdhënësit e shkollave të mesme, Shkup, 2011

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Zhvillimi i sistemit për punë me nxënës të talentuar dhe të aftë në shkollat fillore të Republikës së Maqedonisë,* Shkup, 2011

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Korniza për edukim medial në arsimin fillor*, Shkup, 2023

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Standardet për arsim ndërkulturor në arsimin fillor,* Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për punën edukativo-arsimore në klasat e kombinuara në arsimin fillor, Shkup,* 2020

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Udhëzues për metodikën e mësimdhënies në distancë në arsimin fillor dhe të mesëm, Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Qendra për Arsim Pro-*

fesional dhe Trajnime – Udhëzues për organizimin e orëve të përbashkëta mësimore, Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për mësimdhënësit për mënyrën e vlerësimit të nxënësve gjatë periudhës së realizimit të mësimit në distancë,* Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për mënyrën e realizimit të mësimit në lëndët zgjedhore në arsimin fillor për vitin shkollor 2020/2021,* Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për realizimin e mësimit në shkollat fillore dhe të mesme të veçanta për nxënës me nevoja të veçanta arsimore për vitin shkollor 2020/2021*, Shkup, 2021

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Udhëzues për realizimin e programeve të shkurtuara mësimore në arsimin fillor dhe të mesëm,* Shkup, 2021

Këshilli Britanik, *Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Përmbledhje e praktikave të mira për planifikimin dhe realizimin e përmbajtjes mësimore me përdorim të të menduarit kritik, zgjidhjes së problemeve dhe kodimit,* Shkup, 2020

Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Koncepti për tekst shkollor për arsimin fillor dhe të mesëm, Shkup, 2006

Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra për Zhvillimin e Arsimit Profesional dhe Trajnimit, Koncepti për përgatitjen e tekstit shkollor, Shkup, 2025

Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Koncepti për zhvillimin e sistemeve për mësim në distancë në shkollat fillore dhe të mesme të Republikës së Maqedonisë së Veriut,* Shkup, 2020

Ministria e Arsimit dhe Shkencës, *Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Koncepti për Arsimin Fillor*, Shkup, 2021

Ministria e Arsimit dhe Shkencës, *Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra për Zhvillimin e Arsimit Profesional dhe Trajnime, Metodologjia për vlerësimin e teksteve shkollore*, Shkup, 2025

Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, *Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Standardet kombëtare për arritjet e nxënësve në fund të arsimit fillor,* Shkup, 2021

Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, Standardi kombëtar i kompetencave për këshilltarët që kryejnë inspektim/vlerësim profesional për cilësinë në institucionet edukative - arsimore, Shkup, 2023

Enti Pedagogjik i Maqedonisë, *40 vjet Institut Pedagogjik i Maqedonisë*, Shkup, 1996

Enti Republikan për Përparimin në Arsim dhe Edukim, *25 vjet Enti Republikan për Përparimin e Arsimit dhe Edukimit,* Shkup, 1981

UNICEF, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, *Koncepti për përpilimin e tekstit shkollor dhe Metodologjia për vlerësimin e tekstit shkollor*, Shkup, 2010

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Kompetencat dhe standardet profesionale themelore për mësimdhënësit,* Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Kompetencat dhe*

standardet profesionale themelore për bashkëpunëtorët profesionalë, Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Kompetencat profesionale për drejtorët e shkollave fillore dhe të mesme,* Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Udhëzues për mënyrën dhe format e sigurimit të mbështetjes mentoruese për mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesionalë praktikant në shkollat fillore dhe të mesme*, Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Udhëzues për zhvillimin profesional dhe në karrierën e mësimdhënësve në shkollat fillore dhe të mesme (nga fillestar deri te mentori),* Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Udhëzues për zhvillimin profesional dhe karrierën e bashkëpunëtorëve profesionalë në shkollat fillore dhe të mesme (nga fillestar deri te mentori),* Shkup, 2016

USAID, Byroja e Zhvillimit të Arsimit, Qendra Maqedonase për Arsim Qytetar, *Manual për ndjekjen e punës dhe planifikimin e zhvillimit profesional të mësimdhënësve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë në shkollat fillore dhe të mesme,* Shkup, 2016

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

061.1:37(497.7)"1955/2025"

БИРО за развој на образованието [Електронски извор] : 70 години знаење, визија, посветеност и развој : монографија : 1955-2025 / [автори Валентина Гоцевска... [и др.] ; [преведено од македонски јазик Миведете Махмути, Љумние Ајдари] = Byroja e zhvillimit të arsimit : 70 vjet vizion, njohuri, përkushtim dhe zhvillim : monografia : 1955-2025 / [autorë Valentina Gocevska ... [и др.] ; përkthyes nga gjuha maqedonase Mivedete Mahmuti, Ljumnie Ajdari]. - Скопје : Биро за развој на образованието = Shkup : Byroja e zhvillimit të arsimi, 2025

Начин на пристапување (URL): https://bro.gov.mk/sq/monografija/. - Текст во PDF формат, содржи 156 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 13.11.2025. - Текст на мак. и алб. јазик. - Други
автори: Лидија Кондинска, Весна Торбовска-Василевска, Ирена Борисовска, Афродита Давко, Весна Попова, Владо Стојанов, Борјана Јанакиева-Заева, Јасминка Несторовска-Иваноска, Бети Денков, Јанко Билбиловски, Миведете Махмути, Татјана Тасевска, Соња Радевска, Јулија Глигорова-Трајаноска, Гордана Здравевска-Томеска, Мерзије Гаши-Сулејмани, Габриела Дурчевска-Георгиева, Жанета Чонтева, Фросина Божиновска, Емилија Пановска. - Библиографија: стр. 76-78 и стр. 154-156. - Содржи и:
Прилози = Shtojca

ISBN 978-608-206-272-3

1. Гоцевска, Валентина [автор] 2. Кондинска, Лидија [автор] 3. Торбовска-Василевска, Весна [автор] 4. Борисовска, Ирена [автор] 5. Давко, Афродита [автор] 6. Попова, Весна [автор] 7. Стојанов, Владо [автор] 8. Јанакиева - Заева, Борјана [автор] 9. Несторовска - Иваноска, Јасминка [автор] 10. Денков, Бети [автор] 11. Билбиловски, Јанко [автор] 12. Махмути, Миведете [автор] 13. Тасевска, Татјана [автор] 14. Радевска, Соња [автор] 15. Глигорова - Трајаноска, Јулија [автор] 16. Здравевска - Томеска, Гордана [автор] 17. Гаши - Сулејмани, Мерзије [автор] 18. Дурчевска - Георгиева, Габриела [автор] 19. Чонтева, Жанета [автор] 20. Божиновска, Фросина [автор] 21. Пановска, Емилија [автор]
а) Биро за развој на образованието -- Македонија -- 1955-2025 -- Јубилеи

COBISS.MK-ID 67429125

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS - BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

Shkup, 2025